

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı

**İLKOKUL VE ORTAOKUL ÖĞRETMENLERİNİN İNFORMEL
İLİŞKİ DÜZEYLERİ İLE FARKLILIKLARA SAYGI DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Adil YILDIRIMÇAKAR

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2018

İLKOKUL VE ORTAOKUL ÖĞRETMENLERİNİN İNFORMEL İLİŞKİ
DÜZEYLERİ İLE FARKLILIKLARA SAYGI DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Adil YILDIRIMÇAKAR

Danışman
Prof. Dr. Halil IŞIK

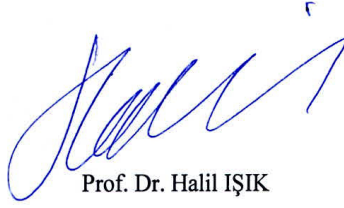
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2018

KABUL VE ONAY

Adil YILDIRIMÇAKAR tarafından hazırlanan "İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerin Informel İlişki Düzeyleri ile Farklılıklara Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişki " başlıklı bu çalışma, 09/04/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Halil IŞIK

Dr. Öğr. Üyesi Rezzan UÇAR

Dr. Öğr. Üyesi Veysel OKÇU

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Doç. Dr. Fuat TANHAN
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Yüzüncü Yıl Üniversitesi yerleşkesinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

09/04/2018

Adil YILDIRIMÇAKAR

ÖNSÖZ

İnsanlar arası ilişkiler, bireysel ve örgütsel açıdan oldukça önemlidir. İnsanların birbiri ile uyumlu olarak yaşadığı, birbirlerini haksız yere yargılamadığı ve olaylara hoş görü ile yaklaştıkları bir toplum bilinci oluşturulması isteniyorsa, bireylerin farklılıklara saygılı olması ve bunu öğrenmesi gerekir. Formel örgütler olan okullar, yapı ve işleyiş bakımından informal iletişim ve ilişkilerin yoğun olduğu, bireysel farklılıkların yaşandığı örgütlerin başında gelir.

Bu araştırma, öğretmenlerden oluşan katılımcıların görüşlerine göre ilkökul ve ortaokullardaki informal ilişki düzeyi ile farklılıklara saygı düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın yürütülmesi esnasında birçok kişinin desteği, yardımı olmuştur.

Araştırmanın tüm aşamalarında görüş ve önerilerinden yararlandığım, büyük desteğini gördüğüm, olumlu eleştirileriyle yol gösteren, tüm aşamalarda akademik görüşleriyle beni aydınlatan danışman hocam Prof. Dr. Halil IŞIK'a teşekkürlerimi sunuyorum. Gerek akademik ve gerekse düşünsel anlamda bana büyük katkıları olan Doç. Dr. Hasan Basri MEMDUHOĞLU ve Doç. Dr. Fuat TANHAN'a teşekkürlerimi sunuyorum. Tez jürüsünde yer alan değerli hocalarım Dr. Öğretim Üyesi Rezzan UÇAR'a ve Dr. Öğretim Üyesi Veysel OKÇU'ya teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Araştırmamı gerçekleştirebilmem için bana kapılarını açan okul yöneticilerine, araştırmama gönüllü olarak katılan ve araştırmamı destekleyerek bana araştırmam esnasındaki görüşmelerde kolaylık gösteren ilkökul ve ortaokulda çalışan öğretmenlere teşekkürü bir borç bilirim. Destek ve yardımlarından dolayı teşekkür etmeden geçemeyeceğim kişiler arasında değerli arkadaşım Numan SAYLIK'a Yüksek lisans arkadaşlarım Abdulkadir SAĞLAM, Cesim ALADAĞ ve Görev yaptığım Ş.J.Pl. Yb. Yusuf Turgut Okul Müdürü Ömer ASLAN'a yer alıyor.

Yanımda olmasalar da dualarını hiçbir zaman esirgemeyen sevgili annem ve babama teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca her zaman yanımda manevi desteğini esirgemeyen sevgili eşim Fatma YILDIRIMÇAKAR'a, bu süreçte yeterince birlikte zaman geçiremediğim çocuklarım Şüheda, Feyza, A.Arif ve Zehra Nudem'e en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

YILDIRIMÇAKAR, Adil. *İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin İnfornel İlişki Düzeyleri İle Farklılıklara Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2018.

Bu araştırmanın amacı, ilkokul ve ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlerin infornel ilişki düzeyleri ile farklılıklara saygı düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırma ilişkisel tarama modeli türünde bir çalışmaya örnektir. Araştırmada evren; Van ili Edremit ilçesinde yer alan ilk ve ortaokullarında görev yapan öğretmenlerden oluşmaktadır. Bu araştırmanın örneklemi ise Van ili Edremit ilçesindeki ilkokul ve ortaokulda görev yapan 380 öğretmenden oluşmaktadır.

Bu araştırmada, okullardaki infornel ilişkileri ölçmek için Memduhoğlu ve Saylık (2012) tarafından geliştirilen İnfornel İlişkiler Ölçeği ile Öksüz ve Güven (2012) tarafından geliştirilen “Farklılıklara Saygı Ölçeği”, kullanılmıştır. Araştırmada şu bulgulara ulaşılmıştır:

Katılımcıların görüşlerine göre, okullarda infornel ilişkiler orta düzeydedir. Okullarda görev yapan öğretmenler birbirleriyle orta düzeyde infornel iletişim kurmaktadır.

İlkokul ve ortaokullarda farklılıklara karşı saygı olumlu olduğu görülmektedir. Öğretmenler farklılıklara karşı hoşgörülü ve önyargısız oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin farklılıklara saygı düzeyi ortanın üstündedir.

İlkokul ve ortaokullarda infornel ilişkiler ile ilgili öğretmen görüşleri; öğrenim durumuna, kıdeme göre farklılaşmamaktadır. Ama cinsiyet, çalışılan okul türü, medeni durum, çocuk sahibi olma, ve branş değişkenlerine göre değişebilmektedir. Farklılıklara saygı düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri; öğrenim durumuna, çalışılan okul türüne, kıdeme, branşa göre farklılaşmamaktadır. Buna karşın cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma değişkenlerine göre farklılaşabilmektedir.

Araştırmada, öğretmenlerin görüşlerine göre, ilkokul ve ortaokullarda infornel ilişkilerin düzeyleri ile farklılıklara saygı düzeyleri arasında orta düzeyde pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler

İlişki, formel ilişki, infornel ilişki, farklılıklara saygı.

ABSTRACT

YILDIRIMÇAKAR, Adil. *The Examination Of Relationship Between The Teachers' ,Who Work In Primary And Secondary Schools, The Level Of Informal Relationship And The Level Of Respect To The Diversity*. Master Thesis, Van 2018

The aim of this research is to determine the relationship between the teachers', who work in primary and secondary schools, the level of informal relationship and the level of respect to the diversities. The research is an example to kind of relational survey model. The frame of the research consists of teachers who work in primary and secondary schools. The sample of this research also consists of 380 teachers who work primary and secondary schools in Edremit, Van.

In this research, 'Informal relationship scale' ,which is developed by Memduhoğlu and Saylık (2012), and ' Respect to the diversity scale' ,which is developed by Öksüz and Güven (2012), are used. The followings are found in this research;

According to the view of the participants, informel relationships are mid-level. The teachers working in the schools communicate and have an relationship with each other in midlevel.

It is determined that the respect to the diversities in primary and secondary school is in a positive way. Also, It is determined that they are gentle and unprejudiced to the diversities. The teachers level of respect to the diversities is above average.

The teachers' views related to informal relationships in primary and secondary schools don't change in regard to education level and seniority. However, it can change in regard to gender, the type of school, marital status, having child, and field of study. The teachers' views related to level of respect to differences don't change according to the type of school, education level, seniority and the field of study. Nevertheless, it can change according to gender, marital status, having child.

In the research, according to the views of the teachers, a low-level negative relationship has been found between the level of relationships in primary and secondary schools and the level of respect to differences.

Key words

Relationship, formal relationship, informal relationship, diversities, respect.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
1.BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu	1
1.2.Araştırmanın Amacı ve Alt Amaçları	6
1.2.1.Araştırmanın Alt Amaçları	6
1.3.Araştırmanın Önemi.....	7
1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları	8
1.5. Araştırmanın Sayıltıları (Varsayımlar)	9
1.6.Tanımlar.....	9
2.BÖLÜM:KAVRAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1.Formel (Resmi) ve İnförmel (Resmi Olmayan) İlişkiler.....	10
2.2. İnförmel İlişkinin Örgütler Açısından Avantaj ve Dezavantajları	12
2.3.İnförmel Grupların Tanımı ve Önemi	14
2.4.İnförmel Grupların Oluşum Nedenleri.....	14
2.5.Okullarda Formel İlişkiler ve İnförmel İlişkiler	15
2.6.Farklılık Kavramları	18
2.7.Farklılıklara Saygı Kavramı	22
2.8.Bireysel Farklılıklar	25
2.8.1.Zekâ	25
2.8.2.Yetenek	27
2.8.3.Cinsiyet	29

2.8.4.Kültürel ya da Sosyo-Ekonomik Farklılıklar	30
2.8.5.Yaş.....	31
2.8.6.Etnik Köken	31
2.8.7.Irk	32
2.8.8.Kişilik.....	33
2.8.9.Eğitim Düzeyi	33
2.8.10.Din.....	33
2.9.Farklılıklar Karşısında Gösterilen Tutumlar.....	34
3.BÖLÜM:YÖNTEM	36
3.1.Araştırma Modeli	36
3.2.Evren ve Örneklem	36
3.3.Veri Toplama Araçları.....	38
3.3.1.İnformel İlişkiler Ölçeği	38
3.3.2. Farklılıklara Saygı Ölçeği	39
3.4.Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	39
4.BÖLÜM:BULGULAR VE YORUM	42
4.1.Katılımcılara İlişkin Bilgiler	42
4.2.Öğretmenlerinin İnformel İlişki Düzeyleri.....	44
4.2.1.Kurum İçi İnformel İlişki Boyutu İtibari İle Öğretmenlerin İnformel İlişki Düzeyi	45
4.2.2.Kurum Dışı İnformel İlişkiler Boyutu İtibari İle Öğretmenlerin İnformel İlişki Düzeyi	45
4.3.Öğretmenlerin İnformel İlişki Düzeyleri ile Kişisel Değişkenler Arasındaki İlişki.....	46
4.3.1. Öğretmenlerin Cinsiyeti ile İnformel İlişki Düzeyleri Arasındaki İlişki	46
4.3.2.Öğretmenlerin Öğrenim Durumu İle İnformel İlişki Düzeyleri Arasındaki İlişki	47

4.3.3. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türü ile İnfornel İlişki Düzeyleri Arasındaki İlişki	48
4.3.4. Öğretmenlerin Medeni Durumları ile İnfornel İlişki Düzeyleri Arasındaki İlişki	48
4.3.5. Öğretmenlerin Çocuk Sahibi Olma Durumları İle İnfornel İlişki Düzeyleri Arasındaki İlişki	49
4.3.6. Öğretmenlerin Kıdem Durumları İle İnfornel İlişki Düzeyleri Arasındaki İlişki	50
4.3.7. Öğretmenlerin Branşları ile İnfornel İlişki Düzeyleri Arasındaki İlişki	51
4.4.Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyleri	53
4.4.1.Bilgiye Dayalı Farklılıklar.....	54
4.4.2.Sosyal Kategori Farklılıklarına Saygı.....	55
4.4.3.Değer Farklılıkları	55
4.5.İlk ve Ortaokul Öğretmenlerinin Farklılıklara Saygı Düzeyleri ile Kişisel Değişkenler Arasındaki İlişki	56
4.5.1.Cinsiyet Değişkeninin Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyleri ile İlişkisi ...	56
4.5.2.Öğrenim Durumu İle Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişkisi.....	56
4.5.3.Çalışılan Okul Türü ile Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyi Arasındaki İlişkisi.....	57
4.5.4.Medeni Durum İle Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyi Arasındaki İlişkisi	58
4.5.5.Çocuk Sahibi Olma Durumu İle Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyi Arasındaki İlişkisi	59
4.5.6.Kıdem İle Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyi Arasındaki İlişkisi	59
4.5.7.Branş İle Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyi Arasındaki İlişkisi	60
4.6.Öğretmenlerinin İnfornel İlişki Düzeyleri ve Farklılıklara Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişki	61
5.BÖLÜM:SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....	64
5.1.Sonuç ve Tartışma	64

5.2.Öneriler	68
5.2.1.Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	68
5.2.2.Araştırmacılara Yönelik Öneriler	69
KAYNAKÇA	70
EKLER	76
Ek 1. Ölçek	76
Ek 2. İnförmel İlişkiler Ölçeği	77
EK 3. Farklılıklara Saygı Ölçeği	78
Ek 4. İzin Yazısı	80
Ek 5. İzin Yazısı	81
Ek 6. İzin Yazısı	82

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayım ve araştırmada kullanılan temel kavramlar yer almaktadır.

1.1.Problem Durumu

İnsanlar konuşa konuşa, hayvanlar koklaşa koklaşa anlaşmaktadır. Bununla ilgili Aristoteles eskiden hayvan ile insan arasında şöyle bir ayırmda bulunmuştur: Hayvanlar bazı şeylerin peşine düşerek kendilerine acı veren şeyleri, birbirlerine göstermekte ve bu suretle birbirleriyle anlaşabilmektedirler. Hayvanların tabiatları ancak bu kadar gelişebilmiştir. Sadece insana bu kabiliyetin haricinde ayrıca faydalı ve zararlı olan şeyleri ve bunlarla birlikte doğru ve yanlış olanları birbirlerine beyan edebilecekleri bir logos verilmiştir. Yani insan dili olan canlı bir varlıktır (Bektaş, 2014;70). İletişim sosyal ilişkinin en temel unsurlarındandır. Farklılaşan toplumlarda ve bireylerde ilişkilerin çoğunluğu formelden ziyade informal olarak gelişmiştir. İformel ilişkileri iyi yürütebilmek için farklılıklara saygı göstermek ve iletişimi iyi bilmek gerekir.

İletişimin çok fazla tanımı yapılmıştır. Bunlardan birkaç tanesi şöyledir:

Ergin ve Birol (2000: 25) iletişimi “davranış değişikliği meydana getirmek üzere düşünce, bilgi, duygu, tutum ve becerilerin paylaşılması süreci” olarak tanımlarken, Bursalıoğlu (2012: 113), “Bilgi, fikir, davranış gibi kapsamın bireyler yahut gruplar arasında pay edilmesini sağlamak için yapılan çabalar” şeklinde tanımlamaktadır. Eren (2010: 353)ise iletişim yerine haberleşme kavramını tercih ederek “bilgi, fikir ve duyguların bir kimseden diğerine geçmesi süreci” şeklinde tanımlamaktadır. Sabuncuoğlu ve Tüz (2008: 117) de benzer şekilde iletişimi “bir insandan diğerine bir amacın transferi” şeklinde izah etmektedir.

İletişim süreci iki ya da daha fazla insanın bir yerde karşılaşp birbirlerinin farkına vardıkları ve etkileşime girdikleri anda başlamaktadır (Bektaş, 2014: 70).

İletişim bilgilerin, fikirlerin, duyguların simgeler aracılığıyla bir kişiden diğerine aktarılma işidir. Yani iletişim paylaşımdır.

İnsanlar duygu ve düşüncelerini iletişim süreciyle birbirlerine aktarırlar. Anlatmak, iletişim sürecindeki temel etken iken, iletişim açısından temel etken

anlaşılmasıdır. Bu nedenle iletişime geçen birey ve iletişimi başlatan birey kendisini, duygu ve düşünce dünyasını, etkileşimlerini, ilişkilerinin kendisindeki karşılıklarını açıklamak ve karşısındaki bireye ulaştırmak ister (Baltaş ve Baltaş 1998:19).

Örgütlerin oluşumu iletişime bağlıdır. İletişim yoksa örgütün varlığından da söz edilemez. Birçok iletişim türü vardır. Biz burada örgütsel iletişim ve onun içinde oluşan informal ilişkileri inceleyeceğiz.

Örgütün amaçlarını gerçekleştirmek için örgüt içindekilerin birbirleriyle ve çevreleriyle yapmış oldukları mesaj alışverişine örgütsel iletişim denir (Örücü ve Diğerleri, 2012: 4-5).

Örgütsel iletişim incelendiğinde biçimsel (formel) ve biçimsel olmayan (informel) iletişim türleri olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Özarallı ve Torun'a (2011) göre formel iletişim, örgütte örgütsel kurallar doğrultusunda yaşanırken, bireylerden soyutlanmış, iş yerindeki personeller arasında resmi nitelikte bilgilerin paylaşıldığı bir iletişimdir. İformel iletişim ise herhangi bir plan güdülmeden ve amaç belirlenmeden insanların sosyal ve kişisel ilişkilerinden ortaya çıkan, örgütlerin gayri resmi yönünü yansıtan ilişkiler olarak çalışanlar arasında işbirliğini ve bireyler arası ilişkilerini geliştirerek dayanışma, beraberlik ve bütünlüğü sağlar; çalışanları duygusal yönden motive ederek çalışanların iş doyumunu artırır; iletişim hızını artırarak işlerin daha hızlı ve daha kolay ilerlemesini sağlar (Kaya, 2006; Eroğlu, 2005; Gürsoy, 2006; Sabuncuoğlu ve Tüz, 1998: 43).

Modern toplumlarda örgütlerde, genellikle resmi ilişkiler söz konusudur. Çünkü bürokratik bir toplum anlayışıyla yönetilirler. Fakat insanın olduğu bir yerde duygulardan bahsetmemek mümkün değildir. Bunun için zamanla samimi ilişkiler yani informal ilişkiler gelişmektedir.

Mayo ve arkadaşlarının yürüttüğü ünlü Hawthorne adlı çalışmada, çalışanların biçimsel olmayan kurum dışı gruplar oluşturduğu ve dostluklar geliştirdikleri gözlemlenmiştir. Uzun soluklu bu araştırma; insanların motivasyonunu arttırmada iletişim, karar alma sürecine katılma, insan etkileşimleri gibi psiko-sosyal motive araçlarının ekonomik motivasyonlardan, dolayısıyla örgütsel amaçlara ulaşmada

informel grupların formel gruplardan çok daha fazla etkili olduğunu bulgulamıştır (Sabuncuoğlu, 1984: 15–16).

İnformel grupların olduğu ve informel ilişkilerin de yaşandığı bir yer olan okullarda öğretmenlerin; hem okuldaki muhabbet ve iş birliği; hem de okul haricinde etkileşim, düşün, dayanışma, nişan, yemek davetleri, hasta ziyaretleri, mevlit ve doğum gibi önemli olaylarda birlikte hareket etmeleri iletişimlerini/ birlikteliklerinin çok daha fazla etkin olmasını sağlamaktadır.

Teknolojik imkânların gelişmesiyle iletişim hızlanmış ve evrensel bir boyut kazanmıştır. Bunun sonucunda en çok tartışılan olgulardan biri olan küreselleşme ortaya çıkmıştır. Küreselleşme; iş dünyası için geniş pazar ağlarını, siyasetçi için yeni dünya düzenini anlatır. Bir birey için ise farklıklar demektir. Neticede küreselleşme ve küreselleşmenin etkileri bireyin günlük yaşam etkinlikleri içinde daha çok farklılıkla karşılaşmasına neden olmaktadır. Günümüzde insanlar artık ismini bile bilmedikleri devletlerden insanlarla çalışabilmekte, onlarla etkileşime girmekte ve onlardan eğitimler almakta; onların hiç bilmediği sosyo-kültürel, dini özellikleriyle çok daha hızlı ve çok daha kolay bir şekilde tanışmaktadır. Peki farklılığı nasıl tanımlarız? Bununla ilgili birçok tanım vardır:

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre; fark “Bir kimse veya nesnenin bir başkasıyla karıştırılmamasını sağlayan ayrılık, benzer şeyleri birbirinden ayıran özellik, başkalık, ayırım, nüans” iken; farklılık “Farklı olma durumu, ayrımlılık, başkalık” anlamına gelmektedir (<http://www.tdk.gov.tr>, 25.02.2012).

Literatürde “farklılık” kavramına ilişkin pek çok tanım yer almaktadır. Yapılan çalışmalarda “farklılık” daha çok insani özelliklerin farklılığını belirtmek için kullanılmaktadır (Memduhoğlu, 2007:11).

Farklılıkları, cinsiyet, ırk, sakatlık, etnisite, yaş, cinsel tercih gibi biyolojik ve görünebilen birincil farklılıklar ve genelde görünmeyen eğitim, kültür, değerler, dil, öğrenme yaklaşımı gibi ikincil sosyo-kültürel farklılıklar olarak da tanımlamak pek de yanlış olmayacaktır (Balyer ve Gündüz, 2010: 26).

Farklılıklar bireyin özvarlığının ve biricikliğinin yansıması olup hem doğal bir olgu hem de varoluşun temel kaynağıdır. Dolayısıyla bireyin kendi kimliğini oluşturma çabalarının da bir sonucudur. Toplumsal uyum ancak farklılıkların benimsenmesiyle mümkündür günümüzde toplumsal yaşamın temeli farklılıkların bir arada bulunması şeklinde dile getirilmektedir.

İnsan, yüzyıllardır kuşaktan kuşağa aktarılan gelenek, görenek, örf, adet vb. kültürel unsurlar ve çevresel etmenlerle yoğrulup toplum denilen sosyolojik bütün içerisinde yerini edinmiştir. Toplumda insanların hem doğuştan hem de kazandığı pek çok rolü vardır. Bir aile efradı olarak anne, hala, teyze; iş hayatında tüccar, hemşire, esnaf, savcı, öğretmen, hakim, doktor; belli kişisel özellikleriyle sınırlı, utangaç; bedensel özellikleri ile kuvvetli, engelli... Bu rollerin kişiliğin gelişimi ile de ilgisi vardır. Kişilik gelişiminde roller kadar eğitimin de etkisi büyüktür. Farklılıklara saygı eğitimi kişiliğin korunmasına vurgu yapmaktadır. Bu eğitimde sadece bireysel kimlik değil sosyal yapı da dikkate alınan önemli bir faktördür. Farklılıklara saygı eğitiminde sosyal yapının dikkate alınmasının nedeni kişiliğin insanların birbirleri ile iletişimleri süresince gelişeceği ön kabulüdür (Memduhoğlu, 2007).

Örgüt, pek çok özelliği birbirinde farklı olan insanlardan oluşmaktadır. Farklılık, herhangi bir grup, topluluk ya da örgüt içinde insanların farklı din, ulus, sınıf, geçmiş, kimlik, tecrübe, inanış, yaşayış, yaş, cinsiyet, mezhep, ırk, etnisite, iş geçmişi, fiziksel dayanıklılık, öğrenim durumu, aile durumu, politik ve ekonomik istekleri gibi özellik ve güzelliklerin oluşturduğu bir değerdir (Balyer ve Gündüz, 2010: 26).

Bu anlamda örgütler, söz konusu farklılıkları bir manivela gibi kullanarak farklı olanın güçlendirmesi ve örgütsel aidiyetinin artırılmasını sağlayabilir (Balyer ve Gündüz, 2010: 27).

Öğretmenlerin, her bir insanın insan olarak değerli görülmesi gerektiği ve farklı olanların ancak değer ve zenginlik katacağı inancını hem hal ve hareketlerinde hem de konuşmalarında ifade etmeleri önem arz etmektedir. Bir öğretmenin bu tutumlarını hem

öğretmen arkadaşlarına hem ders verdiği öğrencilerine hem de bu öğrencilerin velilerine karşı da sürdürmeleri önemlidir.

Farklılıkların idaresinde; farklılıkları kabullenmek, onların farkında olmak, kişisel farklılıklara sahip insanlara değer vermek ve onları takdir etmek kaliteyi arttırmaktadır. Yani; din, ulus, sınıf, geçmiş, kimlik, tecrübe, inanış, yaşayış, yaş, cinsiyet, mezhep, ırk, etnisiteden kaynaklanan farklılıkların kabul edilmesi ve aynı şekilde, farklı fiziksel özelliklerin, tecrübelerin, iletişim biçimlerinin, idrak ve öğrenme durumlarının anlayış ve saygıyla itibar edilmesidir (Barutçugil, 2006).

Farklılıklara saygının yüz yıllardır kültürümüzün bir parçası olduğunu Anadolu'da çeşitli mezheplerin, etnisitelerin, dinlerin, anlayışların beraber yaşaması örnek olarak gösterilebilir. Bu anlayışın okullarda yaygınlık kazanması okula önemli katkılar sağlayacağı ifade edilebilir (Okçu, 2014: 2161).

Ülkemizde “birlikten kuvvet doğar” şeklinde ifade edilen söz “Hiç birimiz hepimiz kadar güçlü değiliz.” şeklinde Amerika'nın önde gelen şirketlerinden IBM'nin yönetim felsefesinin dayanağı olmuştur. Her insan aynı değildir, doğuştan getirilen farklılıklara çevre ve deneyimlerin etkisiyle yeni boyutlar katılmaktadır. Farklılıklar güzeldir. Günümüzde eğitim alanında eğitim öğretim faaliyetlerinde yapılan yeniliklerle ve düzenlenen programlarla çocukların yaşantılarında kalıcı olumlu gelişmeler sağlanmaya onları geleceğe daha donanımlı hazırlamaya çalışılmaktadır. Farklılıklara karşı duyarlı olmaları konusunda çalışmalar yapılmaktadır (Balyer ve Gündüz, 2010: 29).

Günümüz küresel dünyasında çocukların tutarlı, esnek çok kültürlü kimlik geliştirmeleri ve çevreleriyle olumlu ilişkiler kurmalarının önemi daha da artmıştır fakat bunun nasıl yapılandırılması gerektiği konusuna eğitimin tarafları birlikte cevap aramalıdır. Küreselleşen dünyada artık sosyal ilişkilerde sınırlar genişlemiştir. Hatta genişlemeyle birlikte farklılıklar da artmıştır. İnsanlar geçmiş yüzyıllarda daha dar bir bölgede ve daha dar bir topluluk ile ilişki kurarken günümüzde bu konuda dünyanın her yerinden ve her kesiminden insan birbiri ile rahatlıkla iletişim kurabilmektedir.

Günümüzde artık insanlar iş yaşamında, sokakta, konserde, seyahat esnasında, vb. bir çok aktivitede gönüllü olarak veya zorunlu bir şekilde farklı inanıştan, memleketten, dinden, cinsiyetten, ülkeden, vb. insanlarla bir arada bulunabilmekte ve onlarla sosyal ilişkiler kurabilmektedir. Dolayısıyla bu farklılıklarla olumlu ilişkiler kurmak önemlidir.

Çalışmamızda ilkokul ve ortaokul öğretmenlerinin informel ilişki düzeyleri ve farklılıklara saygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyeceğiz.

1.2.Araştırmanın Amacı ve Alt Amaçları

Araştırmanın amacı ilkokul ve ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlerin informel ilişki düzeyleri ile farklılıklara saygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Bu genel amaca ulaşabilmek için aşağıda sunulan alt amaçlar belirlenmiştir.

1.2.1.Araştırmanın Alt Amaçları:

Araştırmanın alt amaçları:

- 1- İlkokul ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin kurum içi ve kurum dışı informel ilişki düzeyleri nedir?
- 2- İlkokul ve ortaokullarda informel ilişkiler düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri;
 - a. Öğretmenlerin cinsiyet değişkeni ile informel ilişki düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
 - b. Öğretmenlerin öğrenim durumu değişkeni ile informel ilişki düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
 - c. Öğretmenlerin çalıştığı okul türü değişkeni ile informel ilişki düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
 - d. Öğretmenlerin kıdem değişkeni ile informel ilişki düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
 - e. Öğretmenlerin branş değişkeni ile informel ilişki düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 3- İlkokul ve ortaokulda görev yapan öğretmenlerin farklılıklara saygı düzeyleri nedir?
- 4- İlkokul ve ortaokullarda farklılıklara saygı düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri;

- a. Öğretmenlerin cinsiyet değişkeni ile farklılıklara saygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- b. Öğretmenlerin öğrenim durumu değişkeni ile farklılıklara saygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- c. Öğretmenlerin çalıştığı okul türü değişkeni ile farklılıklara saygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- d. Öğretmenlerin kıdem değişkeni ile farklılıklara saygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- e. Öğretmenlerin branş değişkeni ile farklılıklara saygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

5- Öğretmenlerin informel ilişki düzeyleri ile farklılıklara saygı düzeyleri arasındaki ilişki (Korelasyon) ne düzeydedir? şeklindedir.

1.3.Araştırmanın Önemi

İletişim, toplum hayatında kişiler arasındaki etkileşimin temelinde olduğu gibi eğitim öğretim yapılan kurumlar olan okullarda da önemli bir işlev yerine getirmektedir. Okullarda iletişimin olumlu anlamda iyi olabilmesi için öğretmenlere büyük sorumluluk düşmektedir. Öğretmenlerin bireysel farklılıklara saygı gösterip, değer vermesi gerekirken; diğer taraftan formel ilişki dışında informel ilişki düzeylerinin de iyi olması gerekir.

Günümüzde küreselleşme ve küreselleşmenin etkisiyle toplum hayatında meydana gelen değişimler, farklılıklar ve farklılıklarla ilgili olgu ve kavramların git gide daha fazla önem arz etmesine sebep olmuştur. Halbuki farklılıklar insanların öz benliğinin ve teklığının nişanesi olan doğal bir kavramdır. Buna ek olarak farklılıklar, varoluşun en önemli unsurudur. Birlikte yaşamanın getirisi olarak farklılaşmaların olması gayet normaldir. Bu süreç, bireyin öz kimliğini oluşturma uğraşının bir sonucu olarak karşımıza çıkar. Bu anlamda farklılıklar ve farklılıklara saygı olguları toplumsal yaşamda önemli bir yere sahiptir (Memduhoğlu, 2007).

Farklılıklara saygı, kendimize sıcak veya soğuk bulduğumuz insanların her türlü davranış, duygu ve düşüncelerini idrak etmek ve kabullenmek için o bireylere saygı, güven ve anlayış duyarak oluşturulan işlevsel bir iletişim mekanizmasıdır. İnsanların karşılıklı saygı içerisinde yaşayabileceği demokratik bir ortam oluşturmak, insanlarda

farklılıklara saygı anlayışının geliştirilmesi ile sağlanabilir. Bireylere farklılıklara saygının değerlerini kazandırmak ve işlevlerini ve bireylerin bunu davranışa dönüştürmesi eğitimi bir süreçtir. Bu sürecin bir bütünlük arz ettiği düşünülürse informel olarak aileler ve devlet, formel olarak okullar, en önemlisi de öğretmenlerin öğretmen arkadaşlarına hem ders verdiği öğrencilerine hem de bu öğrencilerin velilerine karşı da sürdürmeleri gerekmektedir (Büyükkaragöz ve Kesici, 1996: 354).

Çocukların ailede edindiği demokratik değerleri geliştiren en önemli etken ailelerinden sonra okuldaki öğretmenleridir. Eğitimin başarısı, ilk önce sistemi uygulayacak olan öğretmenlerin ve diğer paydaşların kalitelerine bağlıdır. Bu sebepten "Bir okul ancak içindeki öğretmenler kadar iyidir" denilebilir. Yani hem görevi hem de toplumdaki saygınlığı bakımından öğretmen, farklılık kavramının ve farklılıklarla bir arada yaşama durumunun temelini oluşturan, tutum, anlayış ve idealleri geliştirmede pozitif hizmetler yerine getirmek için, en uygun bireydir. Öğretmenin böyle bir hizmette bulunabilmesi için kesinlikle farklılıkların temel değerlerinin farkında olması, bu değerlerin kendi yaşantısı üzerinde davranışa dönüştürülmesi gerekmektedir (Büyükkaragöz ve Üre, 1994). Bütün bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda da öğretmenlerin diğer bireylerle kurdukları informel ilişkilerin ve bu ilişkilerde karşılaştıkları farklılıklara olan yaklaşımlarının araştırılması önem arz etmektedir.

Öğretmenlerin informel ilişkilerinin düzeyi ve farklılıklara saygı düzeylerinin ayrı ayrı yer aldığı araştırmalar bulunmasına rağmen bu iki kavramın birlikte incelendiği bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışmamız özgün olması, literatürdeki eksikliği giderecek olması ve öğretmenlere bu konuda katkı sağlayacağı düşünülmeye bakımından önem arz etmektedir.

1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma, 2016–2017 eğitim-öğretim yılında Van ili Edremit ilçesinde veri elde edilen ilk ve ortaokullarda çalışan öğretmenlerin görüşleriyle sınırlı olacaktır.
2. Değişkenler, kuramsal kısmında açıklanan iletişim, okullarda informel ilişki ve öğretmenlerin farklılıklara saygı boyutlarıyla sınırlıdır.
3. Nicel veri toplama araçları "Okullarda İformel İlişki Ölçeği" ve "Farklılıklara Saygı Ölçeği" ile sınırlıdır.

4. Araştırma, değişkenleri ölçmek için kullanılan ölçeklerden toplanan verilerle sınırlandırılmıştır.

5. Araştırmada sadece Türkçe kaynakların kullanılması da bir diğer sınırlılıktır.

1.5. Araştırmanın Sayıltıları (Varsayımlar)

1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, ölçek sorularına içtenlikle cevap verdikleri,
2. Ölçek sorularının istenilen özellikleri doğru ölçtüğü varsayılmaktadır.

1.6.Tanımlar

Bu bölümde, araştırmada kullanılan anahtar kavramlar verilmiştir.

İlişki: Bireyler arasında davranış değişikliği oluşturmak için fikir, duygu, bilgi ve becerilerin ortaklaşa yürütülmesi için gerçekleşen etkileşimlerdir.

Formel İlişki: Örgütün kurallı ve yapısal yönü ile alakalı olup yetki hiyerarşisini takip ederek resmi statü taşıyan bilgilerin paylaşıldığı ilişki türüdür. Yani kurumlardaki, şirketlerdeki, holdinglerdeki çalışanların tamamen profesyonellik üzerine kurdukları ve bağlı oldukları kurumun, şirketin hedeflerine ulaşılması amacıyla birbirleriyle kurdukları iş ilişkileridir.

İnformel İlişki: Kişiler arası ilişkilerin ve muhabbetin sonucu olarak ortaya çıkan iletişim, belirli bir plan ve amacı olmayan ve kendiliğinden yani doğal olarak oluşan ilişki türüdür. Bu ilişkiler genellikle hiyerarşiden uzak, iş ortamları içinde veya dışında birlikte geçirilen vakitler dolayısıyla oluşan ilişkilerdir. Çalışanların birbirlerinin ev ve aile ziyaretleri, iş arkadaşlarının yeni doğan çocukları için yapılan merasimlerde oluşturulan birliktelik, iş arkadaşlarıyla gerçekleştirilen çeşitli piknik ve geziler, halı saha maçları, çay toplantıları, kurum personellerinin birbirleriyle ilgili düğün, nişan, cenaze gibi etkinliklerde bulunması en sık görülen informel ilişkilerdendir.

Farklılıklara Saygı: Farklılıklara saygı herhangi birini, karşımızdakini değerli bir varlık olarak hissettirmek, onun söylediklerini yaptıklarını değerli bulmak ve onun ihtiyaçlarına karşı duyarlı olabilmektir. Yani bizim dinimizden, halkımızdan, ırkımızdan, kökenimizden, fikrimizden, cinsiyetimizden, taraftarı olduğumuz takımımızdan veya sendikamızdan olmayan birisinin; varlığına, fikirlerine, ihtiyaçlarına, yaşam alanlarına, ibadetlerine vb. karşı saygı ve hoşgörüde bulunulması, onun olduğu haliyle kabullenilmesidir.

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, çalışmanın araştırma değişkenlerinden informel ilişkiler, farklılık ve farklılıklara saygı kavramıyla ilgili açıklamalar yer almaktadır.

2.1. Formel (Resmi) ve İformel (Resmi Olmayan) İlişkiler

Formel gruplarda ilişkiler kategorik, akli davranışları, tutumları içine alır. Genellikle antlaşmayla kasten ve isteyerek girilen bu tür gruplarda ilişkiler kişiliklerin bir kısmıyla yapılır. Böylesi ilişkilerde genel olarak nefret, gıpta ve aşk gibi duygusal tepkiler oluşmaz (Dönmezer, 1982: 206). Çünkü bu tür duyguların tanımlanmış rol ilişkilerinde yeri yoktur. Formel, yapısal örgütlerde örgütte yer alan bireylerin rolleri, resmi iş ve davranış şekillerini belirleyen kurallar, her kademe ile ilgili olarak önceden belirlenir ve yaptırımlara karşılık bulur. Birey, görevlendirildiği role uygun davranmak zorundadır (Atiker, 1995: 189).

Formel ilişkiler; kurumlarda yaşanan, şekli ve sınırları resmi kurallar, yönetmelikler, kanunlarla belirlenmiş olan biraz daha şahsılıktan uzak olarak yaşanan ilişkiler olarak tanımlanabilir.

Formel ilişkide hiyerarşi önemlidir. Alt-üst ilişkileri, statüye göre hitap ve benzeri birçok şey formel ilişkide mevcuttur. Kişiler hareketlerinde karşıdakinin statüsünü, konumunu düşünmek zorundadır ve ona göre hareket eder.

“İlk gruplarda kişisel nitelik taşıyan otorite ve düzenler, değişen durumlar karşısında esnektir; oysa menfaat birliklerinde, kurulmuş düzenlere dayanan otoritede bu esneklik azdır; tersine kurallar, memurların kafalarında kemikleşmekte ve birer araçtan başka bir şey olmayan düzenlerin kendileri amaç halini almaktadır” (Dönmezer; 1984: 234).

Formel örgüt tarifi, personel fonksiyonları ve fizik faktörler arasında münasebetler tesis etme fikri etrafında dönmektedir. Bu münasebetler idare tarafından resmen tesis edilmiş ve tanınmış ise bunlara resmi münasebetler denilir. Otorite, sorumluluk ve güvenilirlik münasebetleridir. Çalışanlar tarafından çok zamandan beri iyice bilinen bir gerçek, mensup oldukları örgütün kitaplarda gösterildiği veya iş

tariflerinde belirtildiği gibi işletilmediğidir. Bir örgütün içinde muayyen şahısların kendi aralarında münasebet kurmalarına informal münasebetler denir (Koçer; 1972:102-103).

İnformel ilişkiler, resmi örgütlerin içerisinde çoğu kez dışarıdan örgütlenmeksizin kendiliğinden ortaya çıkan ilişkilerdir. Formel ilişkiler içerisinde informal ilişkilerden kaçınılması çok mümkün değildir. Önemli olan bu iki tür ilişkinin çatışma içinde olmamasına dikkat edilmesidir. Örgüt içindeki faaliyetlerin formel ilişkilerle çözülemeyen boyutlarının informal ilişkilerle rahatlıkla kontrol edilebileceği söylenebilir.

Formel gruplar açıkça saptanmış bir takım amaçları gerçekleştirmek üzere belirli görevler üstlenmiş bireylerce meydana gelir (Eren, 2010: 119; Özkalp ve Kırel, 2011: 204). Örgütler, bu bireyler arasındaki ilişkiler örüntüsünü örgüt şeması oluşturarak belirlemeye çalışır. Bu şemalar örgütteki mesafe ve ilişkiler ağını haritalandırır (Aydın, 2007: 32). Ancak, yapısal bir şekilde belirli görevleri yerine getirmek amacıyla oluşan resmi kümelerin üyeleri, bireysel ihtiyaçlarını ve duygularını tatmin etmek için kendi aralarında bir takım biçimsel olmayan doğal kümeler ve ilişkiler meydana getirirler (Eren, 2010: 119). Bu durumda ortaya çıkan sorun, birincil gruplar olan doğal (informel) gruplar ile biçimsel yapıya sahip resmi örgütler gibi birbirine zıt iki dünyanın ilişki kurabilme ve bu ilişkiyi birbirlerinin yapısal özelliklerini bozmadan nasıl devam ettirebilecekleridir (Kongar, 2002: 253).

Bireylerin formel ilişkilerinin içinde ortaya çıkan informal ilişkiler, bireysel istek ve ihtiyaçlar doğrultusunda şekillenir. Bu ilişkiler formel ilişkideki gibi yazılı-çizili değildir, önceden belirlenmemiştir. Kişilerin değerleri, inançları, gelenekleri, tutumları buna yön verir. İnsanlar kendilerini yakın hissettikleri, aynı şeyleri düşündükleri, ortak çözümler bulabildikleri kişilerle daha fazla vakit geçirmek isterler ki bu da informal ilişkileri doğurur. Yalnız bu iki ilişkiyi dengede tutmak gerekir.

Ana işlevi sosyal etkileşimlerin korunması (arkadaşlık ilişkileri, gayri resmi grup gibi) ve kişisel bilgi, dedikodu ve söylentinin örgüt içinde yaygınlaşması (Vural, 2012: 155) olan informal iletişim, kişiler arası etkileşimlerin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Belirli bir plan veya amacı olmayan ve kendiliğinden oluşan informal ilişkiler, küçük ya da büyük her örgütte ortaya çıkan bir olaydır. Etkili bir biçimde denetim altına alınmaması durumunda, örgütsel düzenin kökünden sarsacak ve formel iletişimin etkisini ortadan kaldıracak kadar ileri gidebilir (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2008: 161).

2.2. İnfornel İlişkinin Örgütler Açısından Avantaj ve Dezavantajları

Eroğlu (2005:206-207)'na göre kuvvetli bir işbirliğinin egemen olduğu infornel gruplar üyelerine aşağıdaki gibi bazı yararları sağlamaktadır:

1-İnfornel ilişki, teşkilattaki iletişim yükünün büyük bir kısmını üstlenerek, teşkilatın iletişim ihtiyacını gidermek amacıyla formel iletişime yardım eder ve formel ilişkiyi tamamlar.

2-İnfornel ilişki, örgüt çalışanlarının motivasyonunu artırır ve örgütte bağlılığı arttırarak örgütteki dayanışma ruhunun gelişmesini sağlar.

3-İnfornel ilişki, süreci iyi kullanıldığı durumlarda, idareciler için çok önemli bir yönetim aracına dönüşebilmektedir.

4-İnfornel ilişki, isteklerin, arzuların, taleplerin, memnuniyetsizliklerin ya da önerilerin kurum üst amirlerine ulaştırılmasında, tabandan tavana doğru iletişimin etkin bir aracı olabilir.

5-İnfornel ilişki, örgütün çevresinde olup biten yenilikleri zamanında haberdar olmasına yardımcı olarak örgütlerde bazı önemli kararların zamanında alınmasını sağlar.

6-İnfornel ilişki, örgütlerdeki işbirliğine ve bireylerin görevlerini daha verimli ve etkin bir şekilde yerine getirilmesine yardım eder.

İnfornel ilişkiler hemen hemen her örgütte mevcuttur. Yalnız bu ilişkilerin denetim altına alınması gerekir. Yoksa örgütsel düzeni sarsabilir ve formel ilişkiyi de olumsuz etkileyebilir. Yapılması gereken örgütün amaçları doğrultusunda infornel ilişkileri yönetmektir.

Bazı durumlarda infornel ilişki örgüt hedeflerinin önüne set çeken bir unsur olabilir. Personel yönetime karşı gruplar oluşturarak bilgilerin yanlış yorumlanmasına veya mesajların iletiminin engellenmesine, dedikodulara sebep olabilir (Aydın, 2010:58).

İnfornel ilişkilerin örgütler açısından olumlu yönleri olduğu gibi olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Bu dezavantajlar (Eroğlu: 2005:207).

1- İnfornel ilişkilerin çok yoğun olması örgütlerde klikleşmelere, klikleşmeler de güvensiz ortamlara, çekişmelere, çatışmalara ve disiplin sorunlarına dönüşebilir. Her

grup örgüt içinde kendini en üstün görecektir. Diğerlerini ikinci sınıf konumuna oturtacaktır.

2- Yöneticilerin ciddiyetini kaybetmesine, idari yönetimin zayıflamasına sebep olur. Bu da işlerin aksaması demektir.

3- Bu tip ilişkilerin aynı zamanda bölgecilik (hemşehrilik vb.), ayrımcılık etkileri olabilecektir. Bu da kurumun genele yönelik yönelişini daraltarak işlevselliğini saf dışı edecektir.

4- Dedikodu ve söylentilerin yayılmasına yol açacaktır. Kulaktan kulağa farklı şekilde bilgilerin gitmesine sebep olacaktır.

İnsanın duyduğu bir bilgiyi doğru veya yanlış bir şekilde örgüt içinde herkese ulaştırmasına dedikodu denilmektedir. Söylenti ise bir kişinin örgüt içinde herhangi bir kaynaktan duyduğu, gördüğü bilgiyi kendi çıkarlarına ve hedeflerine göre değiştirerek iletmesidir (Okkalı, 2008).

Yani örgütsel ve kişisel çıkarların çekişmesi, karşılaşması ve çatışması durumu yaşandığından örgütün hedefleri bundan direkt ya da dolaylı olarak etkilenecektir. Dedikodu ve söylenti, kötü amaçla kullanımı örgütlerin kalitesini, üretkenliğini ve verimini düşürücü, örgüt ortamını bozan hatta yıkan bir etkiye sahiptir. Bu durumu engelleyecek en temel metod iletişim kanalları aracılığıyla çalışanlara doğru bilgilerin iletilmesidir, başka bir ifadeyle yeterli ve doğru bilgi aktarımının sağlanmasıdır (Gürses, 2006; Erdoğan, 2005).

İdareciler tarafından yönetilme ihtiyacı hissedilmeyen informal ilişki örgütün içine veya çevresine karşı pek çok probleme sebep olmaktadır. Formel ilişki düzeninin düzgün işlememesi, informal ilişkiyi de etki alanına alır ve onun da düzgün işlememesine neden olur. Bu durumun sonucu olarak, örgütte temel işlevi kaynaştırma olan iletişim, çalışanlar arasında çözülme ve ayrışma görevi yapar (Bursalıoğlu, 1998).

Özkalp ve Kirel'in de belirttikleri üzere; "Resmi (biçimsel) gruplar ve bunların içinde oluşan farklı gruplar vardır. Çıkar grupları, dostluk, arkadaşlık, resmi olmayan gruplar gibi ki; bu guruplar resmi olmayan değişik yeni informal ilişkiler geliştirir. Bu durum bazen resmi olanla çatışma oluşturduğu gibi bazen de kurum içi değerleri bütünleştirici bir etkiye sahiptirler. Bu değerler gurubu yönetici normlara dönüşebilir. informal ilişkiler gurup üyelerine sosyal tatmin ve aynı zamanda bir statü sağlar. Hem

de üyelerine daha fazla bilgi aktarımı ile yönlendirme daha kolay olur. Bu durum grup içi sosyalleşmeyi de sağlar” (Solmaz, 2004: 68).

2.3.İnformel Grupların Tanımı ve Önemi

Formel grup ilişkilerinde yasalar, resmi kurallar ve kanun vardır. Formel ilişkide hiyerarşi çok önemlidir. Örgütlerde formel grup gerçeğinin yanında, çeşitli ihtiyaçlardan dolayı kendiliğinden oluşan informel gruplar vardır. Örneğin, birlikte çalışan arkadaşların dostane ilişkilerinden dolayı oluşan gruplar, ya da aynı yerde yaşayanların hemşehri grupları gibi. Ayrıca sivil toplum kuruluşları, sportif, gezi-gözlem, siyasal, ideolojik, kültürel etkinlik grupları ile etnik ve dini gruplar da vardır.

Zamanının büyük bir kısmını işyerinde geçiren bireyler, formel ilişkilerin dışında diğer iş arkadaşlarıyla da iş dışı ilişkiler kurarak, sevgi ve takdir edilme gereksinimlerini tatmin etme arzusuyla formel olmayan çeşitli gruplar kurarlar. Örgütlerin belirlediği formel görevler ve maddi olanaklarla gereksinimlerini gideremeyen bireylerin kendiliğinden oluşturduğu informel ilişkiler düzeni sosyal bir realitedir. Çoğu kez bu sosyal realiteden kaçınılmaz ve bu realitenin önüne geçilemez (Sabuncuoğlu ve Vergiliel Tüz, 2001; Eren, 2010).

2.4.İnformel Grupların Oluşum Nedenleri

Çağdaş medeniyetlerde örgütler, bürokratik bir toplum anlayışıyla yönetildikleri için, genellikle resmi düzeyde ilişkiler bütünüyle yoğrulurlar. Ancak psikolojik ve sosyal bir varlık olan insan, sadece sert, önceden belirlenmiş formel ilişkilerle tatmin olmamakta, zamanla informel ilişkiler de kurmaktadır (Memduhoğlu ve Saylık, 2012).

Bireyler sosyal bir varlıktır. Bu da onların birlikte yaşamalarını, birbirleriyle iletişim kurmalarını ve birbirleriyle dostluklar edinmelerini beraberinde getirir. Gruplar bu işe yarar.

Örgüte yeni giren bir birey kendini önce dışlanmış hisseder. Soyutlanmış zanneder. Örgütteki gruplardan destek bekler. Herhangi bir gruba katılmak veya o grubun aidiyetliğini hissetmek kişiyi yalnızlık duygusundan kurtarır. Kişi grup içinde kendini daha motive, daha iyi, daha cesaretli, daha güçlü ve morali yerinde hisseder. Ve kendine güveni artar. Bireysel sorunlarının çözümünde diğer grup üyelerinin destek ve iş birliğinden faydalanır. Böylece, kendini daha cesur, daha güçlü hisseder.

İnsanların informel gruplara katılmalarının birçok nedeni vardır. Bu nedenlerin bazılarını Sabuncuoğlu ve Vergiliel Tüz (2001) şu şekilde sıralamışlardır:

1) İş görenleri informel gruplarda birleştiren en önemli faktör, grubun formel amaçlarından çok üyelerin ortak çıkarlarıdır.

2) Biçimsel yönetimin ve örgütsel düzenin yetersizliği nedeniyle bireyler informel gruplar oluşturur. Örneğin formel iletişim kanalları iyi çalışmıyor ya da sık sık tıkanıyor ise bu durumda doğal iletişim kanalları kendine özgü biçimiyle hemen devreye girer. Böylelikle kurulan ilişkiler doğal grupların doğuşuna ve gelişmesine neden olur.

3) Günlük çalışma sırasında birbirleriyle sürekli ilişki halinde bulunmaları nedeniyle bireylerin informel gruplar oluşturma olasılığı oldukça yüksektir.

4) Bireyler takdir edilme, sosyal statü kazanma ve başkalarıyla ilişki kurma, benlik duygusu ilerletme, öz güvenini devam ettirebilme gereksinimleri nedeniyle informel gruplara dahil olurlar.

5) Grubun ortak inanış ve hedefleriyle, bu hedeflere varılması konusunda başarılı olan ve gerekli yeteneklere sahip doğal liderler mevcuttur. Başkaları üzerinde etkili olan, kişiliği ile saygınlık yaratan, grubun çıkarlarını ön planda tutan bu önderler informel grubun oluşmasına neden olabilir.

6) İnsanları etkileyen ve davranışlarına rehberlik eden ortak alışkanlıklar, inanışlar, duygular, değer yargıları, örf ve adetler, fikirler, etnik köken, cinsiyet, yaş, din, meslek yakınlıkları, gezi, seyahat, eğlence, spor, özel günler ve aynı yöreden gelme gibi faktörler de informel grupların oluşum nedenleri arasında sayılabilir.

2.5.Okullarda Formel İlişkiler ve İformel İlişkiler

İki taraflı rollere, değer yargılarına, inanışlara ve statülere sahip olan, bunların farkına vararak karşılıklı ilişki düzeni içinde bulunan, diğerlerinden ayırt edilebilen özellikler taşıyan, birden fazla bireyden oluşan, toplumsal gruplarda ortak amaçlar ve bunları gerçekleştirme çabaları görülür. Her toplumsal grup bir örgütlenmelidir. Üyeleri de bu grubun varlığının ve kendilerinin bu gruba üye olduğunun bilincindedir.

Örgütlülük ve süreklilik söz konusudur. İlişkilerde düzenlilik vardır (Direkçi Sezer, 2007: 2).

Yüz yüze yaşamın tüm alanlarının birlikte yaşandığı, duyguların tüm yaşam alanına hakim olduğu, herkesin hemen hemen aynı şekilde yaşadığı, aynı şekilde hayatlarını kazandığı, aynı şekilde üretimde bulunduğu bir toplumsal yapıdan, ortaya çıkan sanayileşme ve karmaşıklaşan yaşam şekilleri beraberinde farklılaşmakta olan işkollarını, yeni meslekleri, uzmanlaşmayı beraberinde getirmiştir. Tarlasında ya da adına her ne dersek yaşam alanında geleneksel yaşayan insanoğlu için otorite babası olabilirdi ya da başka bir aile büyüğü. Herkesin toplumsal konumu doğuştan ve doğal olarak belli olduğu bir düzen için kişilerin bireysel ya da toplumsal farklılıklara karşı tavır alışlarından söz etmek gereksizdi denilebilir. Ama artık bunların yerini işyerindeki uzman kişiler, kurullarla belirtilmiş hiyerarşik bir tabi oluş almıştır (Yılmaz, 2007: 32).

Toplumsal gelişme ve değişme politik, ekonomik, dini, meslekî, ve eğitsel nitelikte bir takım güçlü birlikteliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gruplar yoluyla özel yararlar sağlanmaktadır. Bu insan grupları ortaklaşa davranışlarıyla diğer grupların eylemlerini etkilemektedir. Bunlar toplum da beşeri güçlerdir. Ottawa, bu grupları toplumsal değişmeyi gerçekleştirme çabası içinde olan “örgütlenmiş gruplar” olarak tanımlıyor.

Gruplar, üyelerin yeteneklerini geliştirme yeteneği sağlar. (Bir orkestra, koroda yer alan kişiler birbirinden destek alarak yeteneklerini alabildiğince geliştirirler. Gruplar bireye kişilik kazandırır. Ortak bir amaç etrafında bütünleşir. Böylece bireyler arasında maddî ve manevî yakınlık kurulur. İşlerlik artar. Diğer insanların destek ve ilgisi, bireyin kendisini güven içinde hissetmesini sağlar (Direkçi Sezer, 2007: 3).

Formel ve informel özellikleri bünyesinde toplayan okul sistemini meydana getiren öğeler birey, bireyler arası ilişkiler ve gruplardır. Okulun yapısı, amaçları formel yanını, atmosferi, çeteler ve çatışmalar, informel yanını gösteren örneklerdir (Ekmişoğlu, 2007: 32).

Kendine has bir kültüre sahip olan okul, toplumun yetişkin otoritesini temsil eder. Kalıcı hale gelmiş kuralları ile şekillendirilmiştir. Okuldaki pek çok bireyin birbirlerine yakın olarak muhabbetleri, beraberlikleri, onları samimi bir birlikteliğe ve ilişkiye yönlendirmektedir.

İlköğretim okulu içinde yer alan eğitim personelinin, öğrenci, öğretmen, hizmetli vb. resmi konumları içindeki ilişkileri varlığını sürdürmekle birlikte, bunun dışında formel örgüt tarafından karşılanmayan gereksinimlerini karşılayıcı başka arayış içinde olmalarından ortaya çıkan iki ve daha fazla kişiden oluştukları informel gruplar vardır. Bu araştırmada yöneticilerin informel gruplara ilişkin algılarının neler olduğu ele alınmıştır.

Okuldaki çalışanların ilk ilişkileri öncelikle formel ilişkidir. Formel sistem, okulun belirli amaçları yerine getirmek için kurulmuştur. Okulun belli amaçlarını yerine getirmek için insanlar bir araya gelmiştir. Bu yapıda iş bölümü yapılmış ve herkesin görevi belirlenmiştir. Müdür, öğretmen, hizmetli, öğrenci herkes görevini bilir. Resmi kurallar, düzenlemeler, yetkinin kademeleştirilmesi formel iletişim yapısı içindedir.

Resmi kurumlarda ortaya çıkan resmi ilişkiler, şekli ve sınırlarının biçimsel kurallar, yönetmelikler ve kanunlarla belirlenmiş olan, şahsiliikten ve duygusalıktan uzak yaşanan ilişkiler biçiminde tanımlanabilir. Bürokratik yapılar oldukları için hiyerarşik yapı kaçınılmazdır. Böylesi bir kurumsal yapıda işleyişin çalışanların kişilikleri, dünya görüşleri gibi bireysel faktörlerden uzak, profesyonelce işlenmesi beklenir. Bu profesyonellik, kişilerin konumu ya da statüleri itibariyle hareket edip, ilişki kurarlar (Yılmaz, 2007: 31).

Zamanla insanlar birbirini tanıdıkça resmi yapının dışında informel gruplar ortaya çıkmaya başlar. Bu da okul ortamının daha sağlıklı olmasını sağlar. Çünkü informel ilişkiler bireylerin motivasyonunu artırır. İnsanların ait olma, sevmeye sevilme gibi ihtiyaçlarını karşılar. İlişkilerin tamamen biçimsel ve rollere dayalı olarak sergilendiği okul ortamında bireyler arası ilişkiler olumsuz etkilenecektir.

Resmi kurumlarda personelin, yazılı ve şekilsel olan kuralların haricinde kendi aralarında oluşturdukları kaynağının sıklıkla bireyi etkileyen ve davranışlarına rehberlik eden ortak örf ve adetler, dil, alışkanlıklar, din, inanışlar, eğlence, fikirler, duygular, değer yargıları, etnik köken, cinsiyet, yaş, meslek yakınlıkları, gezi-gözlem, spor, özel günler ve aynı yöreden gelme (hemşehricilik) gibi faktörlerce belirlendiği bu ilişki biçimi genelde karşılıklıdır (Sabuncuoğlu, 1984: 32). İlk gruplar olarak da adlandırılabilen formel olmayan teşkilatlarda beliren ilişkiler kişide kuvvetli duygusal tepkiler oluşturur. Tipik olarak duygusal yakınlık, muhabbet, arkadaşlık, dostluk biçiminde olurken, bazen aksi bir duygu olan nefret biçiminde de belirebilmektedir.

İnformel ilişki ilerletebilen kişiler birbirlerinin kişiliklerinin tamamı hakkında bilgi sahibi olurlar ve diğer herkesle gelişen ilişkiler kişisel olmaktadır (Dönmezer, 1982: 207).

Çalışma ortamlarının grup üyelerinin birbirleriyle ilişki kurmalarına olanak tanınması, resmi rolleri olan üyelerin bir araya gelerek grup halinde çalışmalarına olanak tanınması, informel ilişkilerin gelişmesini kolaylaştırır. İnsan, tabiatı gereği, iş dışı ilişkiler geliştirmekte, grup meydana getirme, sevgi ve takdir edilme ihtiyacını tatmin etme eğilimine ve tutkusuna sahiptir. İnsanlara yüklenen biçimsel görevler ve örgüt tarafından kendilerine sunulan maddi olanaklar onların tüm ihtiyaçlarını karşılamadan uzak olduğu için, biçimsel olmayan örgütler ortaya çıkmaktadır (Eren, 2010: 119-120).

Okullarda çalışanlar zamanla birbirini tanıyıp samimi ilişkiler içerisine girecektir. Bu hem okul içinde çalışırken hem de okul dışında gerçekleşecektir. Bu şekildeki paylaşımlar insanların birbirine bağlılığını artıracak bu da okula karşı olumlu tutumun gelişmesine sebep olacaktır. Çünkü insanlar çalıştıkları ortamı benimseyip severlerse -ki bu oradaki samimi ilişkilerle olur- çalışmaktan daha büyük zevk alırlar ve maksimum enerjiyle çalışırlar. Bu da verimin artması demektir. İşte samimiyetin gelişmesine hizmet eden informel ilişkilerdir. Birlikte yapılan kahvaltılar, teneffüslerde birlikte oturup çay içmeler, birbirinin özel sorunlarını paylaşmalar, birbirlerini gördüklerinde kuru bir selam vermek yerine sarılıp öpüşmeler informel ilişkilerden bazılarıdır. Okulda samimiyet kuran çalışanlar bunu mesai dışına da taşırlar. Birbirlerinin evine oturmaya gitmek, beraber dışarıda geziler düzenlemek, birbirlerinin özel günlerine katılmak (doğum günü, sünnet, düğün vb.), hasta ziyaretleri yapmak, altın-para günlerini düzenlenmek, dini ve milli bayramlarda bir araya gelmek gibi paylaşımlar informel ilişkilerdendir.

2.6.Farklılık Kavramları

Bu alt başlık altında genel terimlere, farklılık tanımlamalarına ve açıklamalarına yer verilecektir. Öncelikle genel terimlerden yola çıkılacak, sonrasında farklılık kavramlarına değinilecektir.

Önyargı (Bias) : Kişinin kendini haklı görmesi ve karşısındakini kendi düşündüğü gibi değerlendirmesidir.

Önyargı Karsıtı (Anti-Bias) : Anti-Bias (önyargı karsıtı) eğitim, peşin hükümlere, kişilere, önyargıya ve tüm sistematik “izm”lere karşı mücadele eden“aktif/aktivist” bir yaklaşımdır. Baskı ve zulüm yaratan tüm kişisel ve kurumsal tavırlara karşı, herkesin aktif olarak müdahale etmesi, mücadele etmesi ve karşı çıkmasının gerekliliği görüşüne dayanmaktadır. Engel, cinsiyet ve ırk ayrımcılığın sürdürüldüğü ve gelenekselleşmiş yapıların olduğu toplumlarda ne önyargısız olmaya çalışarak ne de bu tür durumlara gözlemci olmaya çalışarak ayrımcılığın önüne geçilemez. Her bir bireyi önyargı oluşuma karşı korumak için aktif bir şekilde müdahale etmek gereklidir. Böyle bir müdahaleyi temel alan Anti-Bias (önyargı karşıtı) yaklaşımı ile kişilerin yargılarına ve geleneksel davranışlarına etki edilebilir (Ekmişoğlu, 2007:32).

Ayrımcılık (Prejudice): Herhangi bir sebepten ötürü (cinsiyet, yaş, ırk vb) insan ya da guruba önyargılı yaklaşma, farklı davranma. Kendini ve kendi gibi düşünenleri üstün görüp diğerlerini küçümseme.

Ön Ayrımcılık / Ön Önyargı (Pre-Prejudice): Çocukların genel fikirleri ve duyguları oluşurken, eğer yaşadıkları aile ve ortamda toplumsal önyargılar etkinse, ilk ayrımcılık düşüncesini öne sürerler. Bu duruma ön ayrımcılık / ön önyargı (preprejudice) denir. Ön ayrımcılık / ön önyargı (pre-prejudice) bazı kavramların yanlış anlaşılmasıyla da oluşabilir. Ön ayrımcılık / ön önyargı (pre-prejudice) sebebi ile çocuklarda farklılıkları reddetme, farklılıklara karşı tedirginlik ve korku hissetme gibi ciddi davranış sorunları oluşabilir (Ekmişoğlu, 2007:33).

Kültür (Culture): Bir toplumun sahip olduğu maddi ve manevi unsurların bütünü. Kültür kavramı bir grup bireyin günlük tecrübelerinden örf ve adetlerine, kıyafetlerine ve inanışlarına kadar bütün etkenleri kapsar. Eğitim de kültürü etkileyen bir faktördür. Kişiler kültürel değişikliklerden farklı etkilenecekleri için değerleri de zamanla farklılaşabilir.

İrkçilik (Racism): Ten rengi farklı olan insanlara toplum tarafından gösterilen adaletsiz tavır, fiil ya da geleneksel uygulamaların bütünüdür. Bu durum bazen saygısız bir şekilde diğer insanların kültürlerini yok etmek, aşağılamak, küçük düşürmek gibi durumları da içermektedir (Ekmişoğlu, 2007: 34).

Engelcilik (Handicappism): Bir kişinin yaşadığı engel durumundan ötürü ona ikinci sınıf vatandaşı gibi davranmaktır.

Yeteneklilik (Ableism): “Yetenekli vücutlara” sahip olduklarını iddia eden bireyler tarafından oluşturulan bir terimdir. Bu kavram engelli insanların günlük yaşamda elde edebilecekleri başarıyı küçümsemek için ortaya konulmamıştır; fakat engelli insanları eşit haklardan ve fırsatlardan mahrum eden tutumlar ve ilkeler hala devam etmektedir (Ekmişoğlu, 2007: 33). Reiser ve Mason (Ekmişoğlu, 2007: 34), engelli insanlara karşı ayrımcılık ve önyargı durumlarının genel olarak değiştirilemeyeceğini, çünkü olumsuz tutumların ve korkunun çok köklü bir geçmişe dayandığını hatta birçok insanın engelli insanlara karşı ayrımcılık tutumu ve önyargısı olduğu halde bunun farkında olmadıklarını söylemiştir.

Homofobi (Homophobia): Homoseksüel erkek ve kadınların geleneksel davranışlar ve ayrımcılık durumları konusunda ilerlettikleri korkuların bütününi kapsamaktadır (Ekmişoğlu, 2007: 33).

Farklılıklar insanın varlığına işaret eden temel bir olgu aynı zamanda varoluşunda esas kaynağıdır. Bir toplumda farklılıkların olması elzemdir. Bu sebepten toplumların farklılıkları görmezden gelmek yerine huzur içinde bir arada yaşaması için farklılıkları kabul etmesi gerekmektedir (Memduhoğlu, 2007: 73).

Farklılık, farklı olma durumu, her olay ve olguyu ötekilerden ayıran özellik. Caposwki (Topçuoğlu, 1996: 16)’ya göre farklılık herhangi bir topluluk ya da grup içindeki insanların farklı inanış, kimlik, cinsiyet, değer yapıları, ırk, yaşantı, yaş, meslek deneyimi, demografik yapı, aile durumu, engellilik, eğitim durumu, fiziksel yeterlik, kişilik, yaşam tarzı ve benzerlerinin ortak yapımıdır (Öksüz ve Güven, 2012: 458).

İnsanları farklı kılan özelliklerin bir kısmı doğuştan gelirken bir kısmı da sonradan kazanılır. Yaş, cinsiyet gibi faktörler doğuştan ekonomik düzey, siyasi düşünceler gibi faktörler sonradan kazanılır. İnsanların rahat bir şekilde bir arada yaşamaları için bu farklılıkları tanımaları ve bunlara saygı göstermeleri gerekir. Farklılıklara önyargı ile bakmamak toplumda daha huzurlu bir ortam doğuracaktır.

Farklılık kavramıyla ilgili birçok yaklaşım mevcuttur. Bunlardan ilki farklılığın biçiminin seçilmesi, ikincisi farklılaşma biçimlerinin analiz edilip yorumlanması, üçüncüsü de bu farklılaşma biçimlerinin kategorize edilmesiyle ilgilidir (Topçuoğlu, 1996: 16).

İlk yaklaşım farklılaşmanın biçiminin nasıl olacağı ile ilgili fikirleri kapsar. Bu yaklaşım “Sosyal ve Politik” ve “Yönetim” teorisi olarak iki temel gruba ayrılır. Sosyal ve politik teori, farklılaşmanın yapısı hakkında ırk, gelir durumu, cinsiyet, sınıf, ten rengi, fiziksel ve zihinsel yetersizlikler, eğitim durumu, yaş, din, cinsel tercih, medeni durum, ebeveyn durumu gibi etkenleri kapsar. Yönetim teorisi ise yaşam tarzı, siyasi fikir, sendikal fikir gibi farklılıkları kapsar (Topçuoğlu, 1996: 16).

İkinci yaklaşım farklılaşma yapılarının analiz edilip yorumlanmasının nasıl olacağı ile alakalıdır. Mesela; yaş insanın doğuşundan itibaren geçen zamanı ifade eder. Ama farklı yaş grubundakiler yaşı farklı analiz edip farklı yorumlayabilirler. Gençler kırk yaş üstünü yaşlı olarak tanımlarken, altmış yaşlarındaki biri de seksen yaş üstü için yaşlı ifadesini kullanır (Topçuoğlu, 1996: 16). Burada farklılıklardan çok farklılıklara yüklenen mana önemlidir.

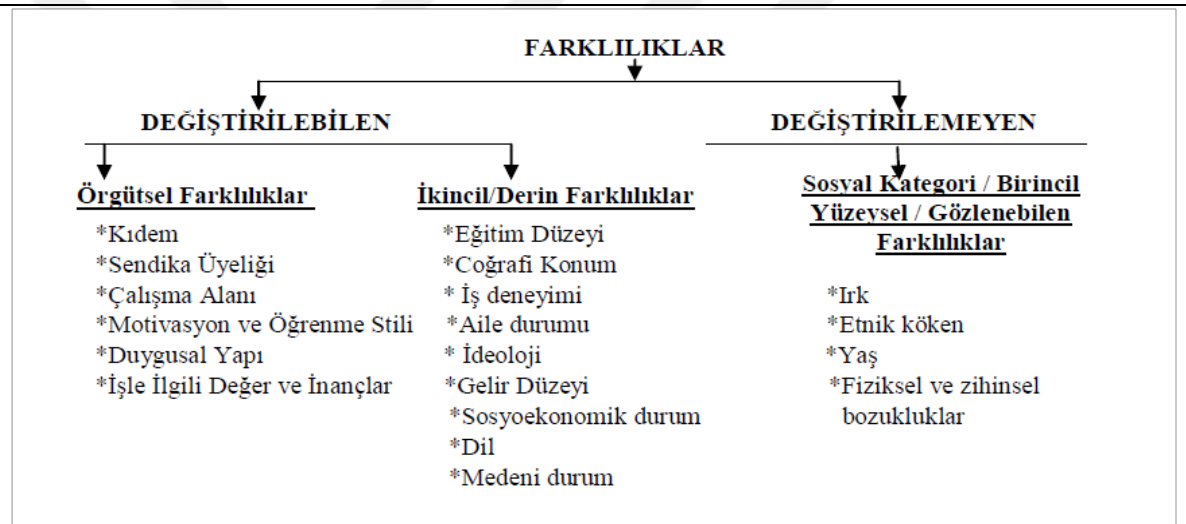
Üçüncü yaklaşım olarak farklılaşma yapılarının nasıl kategorize edilmesi ile alakalıdır. Kimi araştırmacılar farklılaşma yapılarını üç bileşen olarak kategorize etmişlerdir. Birinci bileşende ırk, yaş, etnik köken, cinsiyet, cinsel tercih gibi doğuştan var olan ve değiştirilmesi söz konusu olmayan farklılıklar bulunmaktadır. Bu bileşendeki farklılıklar benlik algısının gelişmesinde etkilidir ve ilk etkileşim, ilk sosyalleşme yaşantılarını etkiler. İkinci bileşende sonradan elde edinilen ve değiştirilmesi söz konusu olabilen farklılıkları inceler. Bunlar eğitim, gelir durumu, meslek deneyimi, din, medeni durum ile sosyo-ekonomik durum gibi farklılıkları içerir. Üçüncül bileşen çalışılan zaman, çalışma alanı, çalışma şekli, sendika üyeliği gibi insanın herhangi bir örgütte yer alarak elde ettiği farklılıkları ele alır. Bu farklılıklar insanın örgütteki yerini önemli ölçüde etkiler (Öksüz ve Güven, 2012: 460).

Öksüz ve Güven ise farklılıkları değiştirilmesi mümkün olan ve değiştirilmesi mümkün olmayan farklılıklar diye ayırmışlardır. Bazı farklılıkların değişmeyeceğini

toplum daha çabuk kabullenirken bazılarının ise değiştirilebileceğini ve değiştirilmesi gerektiğini düşünmüşlerdir.

Toplum değiştirilmesi söz konusu olmayan cinsiyet, etnik köken, ırk gibi farklılıklara daha kolay saygı duyarken değiştirilmesi söz konusu olabilen fikir, inanış gibi farklılıklara da değiştirilmesine yönelik beklenti oluşturabilir. Bu beklentinin yerine getirilmediği durumlarda ise tepki savunma durumu ortaya çıkar. Bu durumda farklılıkları oluşturacakları tavrın niteliği nedeniyle “Değiştirilebilmesi Söz Konusu Olan Farklılıklar” ve “Değiştirilmesi Söz Konusu Olmayan Farklılıklar” olarak ikiye ayırmak mümkündür (Öksüz ve Güven, 2012: 461).

Şekil 1. Değiştirilebilen ve Değiştirilemeyen Farklılıklar

Kaynak: Öksüz ve Güven, 2012: 461.

Tüm bu eylemler içerisinde evrensel olma yönüyle saygı kavramı ön plana çıkmaktadır.

2.7.Farklılıklara Saygı Kavramı

Farklılıklara saygı sıradan bir insanı, karşımızdakini kıymetli bir insan olarak hissettirmek, onun söylediklerini yaptıklarını değerli bulmak ve onun ihtiyaçlarına karşı duyarlı olabilmektir. Farklılıkları doğal olarak görüp insanı yalnız insan olduğu için saygı duymaktır. İnsanoğlu değerlidir ve saygıyı hak eder.

Parekh'e göre saygının altı boyutu vardır. Bu boyutlar şunlardır (Öksüz ve Güven, 2012: 464):

- 1- Merak: Farklılıklara saygı, merakla, ilgi duymakla başlar. Merak edilenle alakalı bilgi edinerek merak duygusunun ihtiyacı giderilmeye çalışılır.
- 2- Dikkat: Merak giderildikten sonra dikkat ona yönelir ve değeri yükselir.
- 3- Diyalog: Dikkat yoğunlaştıktan sonra sıra muhabbete, diyaloga gelir. Muhabbetle, diyalogla birlikte saygı ilerler.
- 4- Duyarlılık: Bu durumda bize uymak istemeyenleri, farklılıkları oldukları haliyle kabullenmek ve onların kıymetlerini, değerlerini ve kimliklerini dinlemeyi benimsemektir.
- 5- Motive Etme: Meraklanma, dikkat edip muhabbete girme, gereksinimlerine duyarlı olma yeni iletişim yollarının aralanmasını sağlar.
- 6- İyileştirme: Farklılıktan doğan travmatik tecrübelerle baş edilmesi halidir.

“Saygı diğer insanlara değer vermeyi, onları içtenlikle anlamayı, onların fiziksel görünümüne veya sahip oldukları etnik köken veya sosyal gruba göre değil gerçekleştirdikleri eylemlere göre değerlendirmeyi ve herkesin eşit haklara sahip olduğunu bilmeyi gerektirir” (Yazıcı, 2008: 31).

Saygı göstermek hayatımızın her safhasında olmalıdır. Zamandan, mekândan, yaştan sınırsızdır. Yani küçük büyük fark etmez herkese saygı duymak gerekir. Otobüste, alışverişte, okulda, evde, kısacası gittiğimiz her yer, bulunduğumuz her mekânda saygılı olmalıyız. İnsan, kendine ve başkalarına saygı gösterdiği gibi bireysel farklılıklara da saygı göstermelidir.

Farklılıklara sahip toplumların artmasıyla bu farklılıkların içinde demokratik, huzur içinde ve barışçıl yaşamak da artık önemli bir probleme dönüşmüştür. Toplumların bunun üstesinden gelebilmesi amacıyla yapacağı ilk iş eğitim yaklaşımının bu çoğulculuğu kabullenmesidir. Eğitim sistemleri, öğrencileri farklılıkları kabul edip saygı duyacak duruma getirerek, ilgili toplumda farklılıklara saygı gösteren insanlar yetişmesine imkan tanır (Yıldız, 2008: 83). Çeşitliliğin kaçınılmaz olduğu bu dünyada bireyin çok kültürlü bir yapıya sahip olması, karşılaştıkları insanlarla pozitif ilişkiler kurması yadsınamaz bir hal olmuştur (Ekmişoğlu, 2007: 32). Kişinin sahip olduğu değerler, inanç, siyasi görüş, cinsiyet, ırk, hemşehricilik, yaş ve benzeri birçok farklı

özelliği vardır. Bu özellikler gibi birçok farklı özelliklere sahip olan kişilerin olduğu çalışma ortamlarında uyumsuzlukların ve çatışmaların olması da beklenen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Okçu, 2014: 2151).

Bu sebeple bireylerin demokratik talep, istek, hak ve özgürlüklerinin önemli olduğu, insancıl eğitim yaklaşımı ve her insanın farklı kültür ve meziyetlere sahip olduğu realitesi ile yapılan eğitim düzenlemesinin bir gereği olarak, kültürel farklılıklara sevgi, saygı ve hoşgörünün öğretmenlerin edinmesi gereken en temel faktörler arasında yer aldığı düşünülmektedir (Çoban, Karaman ve Doğan, 2010). Bu durum okulda bir demokratik bir çalışma ortamına çeşitli katkılar sağlarken aynı zamanda öğretmenlerin çalışanların okula bağlılığına ve performanslarının yükselmesine de çeşitli katkılar sağlayacağı söylenebilir (Okçu, 2014: 2148).

Eğitim öğretim faaliyetleri, günümüzde eğitim alanında sürekli olarak yapılan yeniliklerle ve eğitim öğretim faaliyetlerine en uygun şekilde düzenlenen programlarla devam etmektedir. Verilen eğitimin etkileri sonucu insanların hayatlarında sürekli değişiklikler olmakta; onları gelecek hayata hazırlamayı hedefleyen eğitim programlarında da doğal olarak, devamlı değişiklikler olmaktadır. Çünkü toplumsal düzenin sürdürülmesinde tüm bireylere olduğu gibi öğretmenlere de belli görevler düşmektedir. Hem görevi hem de toplumda üstlendiği rol itibariyle öğretmen, demokratik yönetimin ve demokratik yaşantılarının temelini oluşturan tutum, anlayış ve idealleri geliştirmeye katkı sağlayacak en ideal kişidir. Hiç şüphesiz öğretmenin bu görevi yerine getirmesi onun demokrasinin ana hedeflerinden haberdar olmasına; bu değerleri kendi hayatı üzerinde yaşantıya çevirmesine bağlıdır (Büyükkaragöz ve Üre, 1994). Nitekim uluslar arası alan yazın incelendiğinde tüm ülkelerde eğitimle ilgili değişim uğraşlarının uygulamaya geçirilmesinde kilit rolün öğretmenlerde olduğu ve öğretmenlerin içselleştirmediği hiçbir değişim uğraşının sınıf ortamına yansımadağı görülmektedir (Güven, 2012: 22). Bu anlamda mesleki yeterliliklerinin yanı sıra öğretmenlerden farklılıklara saygı duymaları ve demokratik öğrenme ortamları oluşturmaları beklenmektedir.

Bireyler arasındaki kimi farklılıklar önyargılar sebebiyle ayrımcı tavırlara dönüşebilmektedir. Bu durumda bireyler arasında çelişkilere, anlaşmazlıklara ve çatışmalara sebep olmaktadır. Çocuklar küçük yaşlarda etrafındaki önemli kişilerin

farklılıklara karşı taşıdıkları önyargıları kendisi de benimser. Bu önyargılar zamanla bireyleri ya da grupları çeşitli özelliklerinden dolayı dışlama ya da üstün kılmaya yöneltebilir yani insanları ayrımcılığa kadar sürükleyebilir. Bu önyargılarla baş etmenin en etkili yolu çocuğun eğitim sürecinde farklılıklara saygı eğitimi almasıdır (Ekmişoğlu, 2007: 41).

Farklılıkların insan yaşamındaki yeri düşünüldüğünde; toplumsal düzenin sürdürülmesinde farklılıklara saygı duymanın önemi ortaya çıkacaktır. Nitekim küçük ölçekte bireyler arası ilişkilerde; büyük ölçekte dünyada meydana gelen farklılık odaklı olaylar, krizler bunun bir göstergesidir. Bu durum farklılıkların yaşanmasına izin verildiği, farklılıklara saygı duyulduğu, bireylerin kendileri olabildiği bir toplumsal düzene olan ihtiyacı göstermektedir. Neticede öğretmenlerin gelecek nesillerin yetiştirilmesinde, toplumsal yapının şekillenmesinde üstlenmiş oldukları roller, istenilen düzenin sağlayıcısı olarak düşünülebilir. Bu nedenle öğretmenlerin farklılıklara saygı düzeyleri ile özerklik düzeyleri arasındaki ilişkinin olup olmadığının araştırılması düşünülmüştür.

2.8.Bireysel Farklılıklar

2.8.1.Zekâ

Zekâ sadece insanlarda değil tüm canlılarda var olan geliştirilebilecek bir kapasite ya da potansiyel olup biyolojik temellere dayanmaktadır. Zekâ; doğuştan var olan, genetik olarak kuşaktan kuşağa geçen ve merkez sinir sisteminin fonksiyonlarını kapsayan; tecrübe, öğrenme ve çevreden kaynaklanan etkenlerle şekillenen bir bileşimdir.

Beynin nasıl çalıştığı, insan davranışlarına nasıl şekil verdiği her zaman merak edilmiştir. Bilim insanları her dönemde bu sorulara yanıt aramışlarsa da kesin bulgulara ulaştıkları söylenemez. Yanıtı aranan asıl soru insan davranışlarının belirsizliğinin çözümlenmesi üzerinedir. Bu nedenle zekâ ve beynin işleyişi konularına odaklanılmıştır. Zekânın birçok tanımı yapılmıştır. Tanımlar çeşitli olmakla birlikte ortak noktalar, algılar ve kavramlar yardımıyla somut veya soyut varlıklar arasındaki ilişkiyi kavrayabilme, analiz etme, muhakeme etme, soyut

düşünme ve bu zihinsel fonksiyonları uyumlu biçimde bir hedefe yönelik olarak kullanabilme mezziyetleri gibi özelliklerdir.

Zekâ, bireyin kişisel standartları ve sosyo-kültürel yapısı aracılığıyla hayatta başarıyı yakalayabilme becerisidir ve çeşitli zihinsel yeteneklerin değişik hal ve şartlarda uygulayabilmesidir. Bu kabiliyetler kelimeleri tanıma, sözel anlayış ve anlama; sözel akıcılık; sözel ve yazılı olarak kelime ya da kavramları hızlıca bulabilme, sayısal kabiliyet; alansal ve uzay ilişkileri, aritmetiksel işlemleri çabuk ve doğru olarak yapabilme; iki ve üç boyutlu görsel algılamayı yapabilme, hafıza; işitsel ve görsel olarak kavrama gücü, algısal hız; karmaşık bir olgunun ayrıntılarını farkedebilme, zemin şekil ilişkisini ayırt edebilme, farklılık ve benzerlikleri doğru olarak kavrayabilme, mantıklı düşünme; analiz etmeyi kapsar.

Piaget'ye göre zekâ, çevre ile içselleşme, fikir ile aksiyonun bileşimi ve sil baştan organize edilmesi anlamına gelen belli bir uyumlu davranış örneğidir. Uyum olayı, bir aylık bebekte görülen plansız, dağınık, toplu reflekslerle başlar ve aşama aşama yetişkinin şeklen mantıklı muhakeme düzeyine kadar ulaşır. Bir aşamadan diğerine geçiş görelidir ve çocuğun devamlı yaratıcı faaliyeti ve kişinin çevresi ile arasındaki karşılıklı etkiler sonucunda oluşur. Her aşamada, çocuğun dünya hakkındaki bilgi ve görüşü, elde edilen bilginin yeniden organize edilmesi ve yeni yeteneklerin gelişimi daha karışık davranış tiplerini, düşünme ve muhakemeyi olası kılar. Yeni doğmuş bebeğin reflekslerinin yerini yetişkin zekâsının mantıklı "organizasyon"ları alır. Gelişme sayesinde, çocuk daha fazla uyarıcı ile meşgul olabilir ve meselelerin halli için daha karmaşık teknikler kullanabilir. "*Hayat, gittikçe artan karmaşık şekillerin devamlı yaratımı ve bu şekillerin çevreye ilerici mahiyetteki uyumudur*" (Sarier, 2007: 205).

Modern eğitim psikologu Edward L. Thorndike, zekânın birbiri ile bağı olmayan bağımsız faktörlerden oluştuğunu savunmuş, bu faktörleri kelimeleri anlama, sayılarla mantık yürütme, algılama ve ilişkileri görsel kavrama olarak belirtmiştir. Thorndike, "soyut zekâ", "mekanik zekâ" ve "toplumsal zekâ" olmak üzere üç tür zekâdan söz etmektedir.

Soyut zekâ söz, sayı ve kavramları anlama kabiliyetidir. Mekanik zekâ araç ve makinenin dilinden anlama kabiliyetidir. Toplumsal zekâyı ise diğer kişilerle iyi ilişkiler içinde geçinme kabiliyeti olarak tanımlamıştır (Bacanlı, 2002:121).

Günümüzde Çoklu Zekâ Kuramı, zekâyı “bir veya daha fazla kültürel yapıda değeri olan bir ürüne şekil verme ya da problemleri çözme yeteneği” şeklinde ifade ederek zekânın ders başarısını tahmin etmeye çalışan, kısa sorulara verilen kısa cevaplardan çok daha fazlası olduğunun kabullenilmesidir.

Gardner, zekâ alanlarından bahsederek zekâ alanlarının her zaman birlikte çalıştığını ama bunun çok karmaşık yollarla gerçekleştiğini belirtmiş ve her insanın birden fazla zekâ alanına sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu bir futbolcunun bedensel zekâsını, koşarken, topu veya rakibi yakalarken veya topa vururken; uzamsal zekâsını takım arkadaşlarını, sahayı, teknik direktörünü ve görevini tanırken; dil ve sosyal zekâsını oyun kurallarını öğrenirken, takım arkadaşlarıyla veya rakibiyle iletişim kurarken ve takımıyla tartışırken, paylaşırken; içsel zekâsını kendini değerlendirirken kullanabileceğini savunmuştur. Gardner'in zekâ tiplerini ifade ederken göz önünde bulundurduğu etkenler; kültürel yapıda değeri olması, aracılığıyla mal ve hizmet üretebilmesi, bir dizi işarete sahip olması ve içinde sorun çözebilmesidir (Ayaydın, 2009: 53-54).

2.8.2. Yetenek

Yetenek bir şeyi algılayabilme, kavrayabilme, öğrenebilme, belli bir becerinin veya bilginin öğretiminden yararlanabilme kapasitesidir. Yetenek, insanın belli bir yaşa kadar gelişmiş/geliştirdiği kısımdan hareket ederek içinde yer alacağı eğitimden ne ölçüde yararlanabileceği üzerine bir çıkarımda bulunmak için fikir sağlayan davranışların tamamıdır (Boyacı, 2010: 26). Kabiliyet; bir kişinin bir şeyi başarma potansiyelidir.

İnsanlar bazı özelliklere sahip olarak dünyaya gelirler. Zekâ ve yetenek bunlardandır. Ama doğuştan getirilen bu özellikler çevrenin etkisiyle ve eğitimle gelişebilir. Zekâ ve yeteneğimiz istersek geliştirilebilir.

Yetenek herhangi bir davranışı kavrayabilmek, algılayabilmek ve öğrenebilmek için doğuştan gelen gizilgücün eğitim ve çevrenin etkileşimi sonucunda geliştirilen kısmını ifade eder. Yetenek öğrenme ortamlarından yararlanma olarak ifade ediliyorsa bireyin yeteneğine uygun eğitim ortamında bulunması gizilgücün ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlayacaktır (Ayaydın, 2009: 55).

Bireyin eğitim sürecinde başarılı olabilmesi daha ziyade “akademik yetenek” olarak ifade edilen akıl yürütme, sayısal, kelimeler arası ilişkileri görebilme ve soyut düşünme kabiliyetlerinden oluşan soyut bir güce dayanmaktadır. Yani akademik yetenek aslında zekâ ile örtüşmektedir. Yetenek kavramı, öğrencilerin, sadece sanatsal (resim, gibi) ya da icra etme (bale ve müzisyenlik gibi) becerileri temsil etmez, onun için yetenekli yerine akademik yetenekli veya sanatsal yetenekli denilerek daha çok ifade eden lokal karşılık bulunmaya çalışılmaktadır (Boyacı, 2010: 28).

Akademik yeteneği ifade eden bu çok etkileşimli güç için zekâ kavramının kullanıldığını söylemiştik. Yükseköğretim kurumlarında verilen eğitim genellikle sayı, şekil, kelime gibi işaretlerle ifade edilen olguların öğrenilmesini ve bu olgularla akıl yürütülmesini gerekli olmaktadır. Boyacı’ya göre (2010: 29) akademik yeteneği üç grupta toplamak mümkündür. Bunlar sırasıyla:

- Sözel Yetenek: Kelimelerle anlatılan kavramları öğrenebilme, problemleri algılayıp çözebilme ve fikirleri açık, anlaşılır ve doğru bir şekilde anlatabilme olarak ifade edilmektedir. Sözel yetenek sosyal bilimlerde, dil bilim ve diğer insan bilimlerindeki başarının ön şartıdır.
- Sayısal Yetenek: Kişide rakamlarla anlatılan sorunları çözebilme, sayısal kavramları hızlıca öğrenebilme ve rakamlarla mantık yürütebilme özelliğinin bulunmasıdır. Sayısal yetenek bütün temel bilimlerde, mimarlık, veterinerlik, tıp gibi sağlık bilimlerinde ve mühendislik alanlarındaki başarının anahtarı olarak kabul edilmektedir.
- Şekil-Uzay İlişkileri Yeteneği: Şekiller arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri, şekillerdeki değişimin altında yatan ilkeleri algılayabilme,

düzlem üzerinde çizilmiş bir cisim üç boyutlu görebilme fonksiyonuna değinmektedir. Şekil-uzay ilişkileri yeteneği mimarlık, inşaat, endüstriyel tasarım, makine, harita ve kadastro mühendisliği gibi alanlarda değerlendirilen bir yetenek türüdür.

2.8.3.Cinsiyet

Cinsiyet farklılıklarının eğitim başarısına yansımaları, erkek ve kızların özellik ve performanslarının karşılaştırılması üzerinde çok çalışılan bir konudur.

Cinsiyet faktörü açıklamalarında daha çok biyolojik farklılıklar dikkate alınmıştır. Kadınların evlendikten sonra anne olmasıyla rolünün değişmesi ve evde sorumluluklarının olması bunun yanında fizyolojik olarak zayıf olduğundan güç isteyen işlerde çalışmaması bayanlara farklı bakılmasına sebep olmuştur. Bundan dolayı erkek egemen toplumlar olmuştur.

Artık cinsiyet farkına bakıldığında kültürün de önemli bir faktör olduğu kabul edilmiştir. Çocuklar buldukları topluma göre yetiştirilir. Kızlara daha çok sevimlilik, şefkat, uysallık özellikleri yakıştırılır. Erkekler ise cesaret, korkusuzluk, atılganlık, kuvvet, bağımsızlık özellikleri yakıştırılır. Yani çocukların bu şekilde kimliklere bürünmesi toplumun onlardan bunları istemesinden dolayıdır. Bu durum toplumsal cinsiyetle yakından ilgilidir, dolayısıyla cinsiyet farklılıklarının biyolojik ve kültürel farklılıkların karşılıklı etkileşimi olduğunu söylemek mümkündür.

Zekâ düzeyindeki cinsiyet farklılıkları ile ilgili araştırmaların çoğunda genel zekâ kullanılmıştır. 10.075 yetişkinle çalışılan bir araştırmada kızların ve erkeklerin testlerin farklı alt alanlarında birbirlerine üstünlük sağladıkları görülmüştür. Yani, genel bir cinsiyet üstünlüğünden söz etmek olanaklı değildir. Bu nedenle araştırmacılar, zekâ faktörünün en büyük örnekleme çalışıldığı bu araştırmada, zekâ düzeyindeki cinsiyet farklılıklarının ihmal edilebilir düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. 4072 katılımcı ile zekâ düzeyindeki cinsiyet farklılıkları üzerine gerçekleştirilen bir başka araştırmada farklı ölçekler kullanılmış ve zekâ düzeyinde bir cinsiyet farklılığı olmadığını; çünkü eğer herhangi bir farklılık olsaydı bu sonucun tüm ölçeklerde benzer şekilde elde edileceği ileri sürülmüştür. 113 erkek ve 123 kızdan oluşan daha küçük bir çalışma grubu ile uzamsal algılama, hesapsal

akıcılık ve aritmetiksel sorgulamadaki cinsiyet farklılıkları üzerine bir araştırmada katılımcıların zekâ düzeyi de incelenmiş araştırmanın sonucunda erkeklerin aritmetiksel sorgu, uzaysal algılama ve hesapsal akıcılık puanlarının kızlara göre anlamlı düzeyde bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ancak genel zekâ düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. 522 kişilik örneklem ile gerçekleştirilen başka bir çalışmada erkeklerin ve kadınların bilişsel yetenekler bakımından farklılık gösterdikleri, ancak bu farklılıkların genel zekâda görölen farklılıklardan kaynaklanmadığını belirtilmiştir (Ayvaz, 2014: 6-7).

2.8.4.Kültürel ya da Sosyo-Ekonomik Farklılıklar

Çağdaş endüstri toplumlarında gördüğümüz sosyal kategoriler, eğitimi farklı biçimlerde etkilemektedir. Anne babanın mesleği, eğitimde farklılaşmalara sebebiyet vermekte, çocukların bağlı olduğu sosyal sınıf, hem eğitim öğretim görecekları okulu hem de eğitimin modelini belirlemektedir (Alpman, 2009: 12).

Ebeveynlerin sosyo kültürel ve ekonomik düzeyi çocuğun kabiliyetini, eğitime karşı tutumunu, isteklerini, ilgilerini ve dolayısıyla okuldaki akademik başarısını ve uyumunu etkileyen hatta belirleyen önemli bir unsurdur. Öğrencilerin okul başarılarının, mensup oldukları sosyal tabakaları yansıttığına ilişkin görüşler de vardır. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerden gelen öğrenciler, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerden gelen öğrencilere göre kendilerine daha fazla özgüven duydukları, özsaygılarının daha yüksek düzeyde olduğu ve üst düzey yeteneğe sahip öğrenci gruplarında bulunma ihtimallerinin yüksekliği bilinmektedir. Yani sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının daha yüksek seviyede olması beklenmektedir.

Ailedeki kültürel, ekonomik, eğitsel ve toplumsal düzey seviyesinin düşüklüğü, çocukların dil gelişimini sekteye uğratmaktadır. Çocuklar dinlediklerini, okuduklarını anlamada güçlük çektikleri için okuldaki akademik başarılarında orta ve üst sınıf çocuklarından daha geride kalmaktadırlar (Arıcı, 2007: 153).

Ebeveynlerinin eğitim seviyesi düşük olan çocukların eğitime karşı kayıtlı olma ihtimalleri de azalmaktadır. Özellikle annelerin eğitim düzeyi okullulaşma oranını etkilemektedir. Annenin eğitim seviyesi arttıa okullulaşma da artmaktadır.

2.8.5.Yaş

Yaş sebebiyle bireyler veya gruplar arasında davranış farklılıkları, ayrımcılığın diğer türlerinde olduğu gibi genellikle genelleştirilmiş kanılara veya günlük yaşamdaki önyargılara dayanmaktadır. Bu kanıların doğru olmadığı, yanlış anlamalara ve haksız önyargılara dayandığı belirtilmektedir. Hem genç insanlar hem de yaşlı insanlar bu tarz önyargılardan etkilenebilirler. Bireyler, bu önyargıların bir sonucu olarak ayrımcılıkla karşı karşıya kaldığında, davranış ve saygı eşitliği inkâr edilerek, temel hakların saygınlıkları ihlal edilmiş olmaktadır. İşyerinde ayrımcılığa uğrayan tecrübeli insanlar genellikle yaşlı kişilerdir. Sağlıktaki ve spordaki ilerlemeler insan ömrünü uzatmaya devam ettikçe, kadın ve erkekler emeklilik yaşı geçse bile işgücünde kalmayı tercih etmektedirler. Genç çalışanlar için ayrımcılık, onları ciddiye almama ya da düşük örgütsel ve kariyer etkileri olan projelerde çalışmak zorunda bırakmakla kendini ön plana çıkarır (Baybora, 2010; 44; Tarhan, 2011: 12).

Yetişkin gençler, 65 yaş üstü bireyleri bakıma muhtaç, yetersiz, sosyal becerileri az, sağlıksız, mutsuz, cazibesiz, asık suratlı, verimsiz, cimri, kendini ve başkalarını yüksek derecede kontrol eden, benmerkezci, kişinin ömrünü tüketen, kırılğan/çabuk incinen bireyler olarak algılamaktadırlar (Tarhan, 2011: 12).

Yaş farkı ya da kuşak farkı çalışanlar arasında kimi zaman anlaşmazlıklara da neden olmaktadır. Aralarında yaş farkı olan çalışanlar farklı açılardan olaylara bakabilmekte, farklı çözüm yolları geliştirmektedirler.

2.8.6.Etnik Köken

Her sosyal yapı değişik şekillerdeki sosyal tabakalardan ve onu meydana getiren birbirinden farklı özelliklere sahip alt gruplardan meydana gelmektedir. Bütün sosyal gruplarda, ortak bir kültür, ortak bir geçmiş ve ortak toplumsal değerlerin varlığından söz edilebilir ancak sosyal bütünlüğü sağlayan ve bütüne yayılmış bu temel özelliklerden uzaklaştıkça etnik ayrılıkların ortaya çıkması kaçınılmazdır (Başbilen, 2008).

Etnik grup, sosyal yapı içindeki egemen gruptan farklı bir ortak geçmişe sahip olma bilincinden ortaya çıkan kimliğin yarattığı bir sosyal grup türüdür. Etnik grupların kendilerine ait kültürel, geleneksel, örfi ve ahlaki değer sistemleri vardır. Bunların yanında ayrıca, kendi inanç ve değer yargılarına sahiptirler. Etnik grup içinde yaşadığı sosyal toplum ile bir bütünlük oluşturamamış, ayrı bir kimlik sahibi olmayı sürdüren,

farklı bir genetik soydan olan topluluktur. Etnik gruplar genelde kan bağları, ortak geçmiş, akrabalık ve coğrafi yakınlık ilişkileri ile birbirlerine bağımlı ve bağıdırlar (Başbilen, 2008; Demir, 2007; Tarhan, 2011: 14).

Etniklik, kültürel değerlerle ilgilidir. Toplum kültüründen farklılığı ifade eder. Toplumla bütünleşememişlerdir. Kendi değer ve yargıları vardır. Etniklik bir yaşam biçimidir.

2.8.7.Irk

Irk, insanların, dış görünümünde oluşan farklılıklardır. Irk, kişilerin ve toplulukların huyları ile değil, türleri ile alakalı farklılıklardır. Kişilerin ne huyları ne de fikirleri üzerinde doğrudan etkileri vardır. Bütün insan popülasyonlarında bebekler, ana babalarından tek bir duygu, tek bir kelime, tek bir inanç, tek bir düşünce almadan, daha net bir ifadeyle boş bir beyinle dünyaya gelirler. Düşüncelerini, huylarını, bilgilerini, davranış alışkanlıklarını, dillerini içinde yaşadıkları sosyal çevreden ve ortamdaki yaşantıyla edinirler (Yıldız, 2004:56).

Bireyler arasında açık dış görünüş farklılıkları ve fiziksel farklılıklar vardır. Bunların bir kısmı da genetik olarak kalıtım yoluyla edinilir. Yani, ırk farklılıklarının, bir topluluk ya da toplumun üyelerince toplumsal olarak önemli diye beyan ettikleri dış görünüş, yani fiziksel farklılıklar olarak anlaşılması gerekmektedir. Mesela, ten rengindeki farklılıklar önemli diye görülürken, saç renginin farklı olması böyle görülmez. Irkçılık, toplumsal olarak önemli fiziksel ayrımlara dayanan bir önyargıdır. Bir ırk ayrımı yapan biri, bazı insanların bu ırk farklılıkları sonucunda diğerlerinden üstün ya da aşağıda olduğunu düşünen biridir (Tarhan, 2011: 15).

Bugün iş dünyasında başarı tüm ırksal ve etnik grupların farklı katkıları üzerine kurulmuştur. Artık ırksal farklılık küresel rekabette önemli bir kaynaktır. Yakın gelecekte Amerika Birleşik Devletleri'nde, beyaz Amerikalı çalışanların oranının önemli derecede azalacağı, buna karşılık İspanyol kökenli çalışanların oranında önemli artış yaşanacağı tahmin edilmektedir (Memduhoğlu, 2008:5).

Bireysel farklılıklarda en fazla etkisi olan, farklı davranıldığında en fazla kişiyi üzen, onun ikinci sınıf gibi davranılmasını sağlayan faktör ırk faktörüdür. Oysaki başarı tüm farklı ırk ve etnik grupların katkısıyla oluşmaktadır.

2.8.8.Kişilik

Bireyleri diğer bireylerden ayıran ya da onları diğerlerinden farklı yapan en önemli faktör kişiliktir. İnsan, anlaşılması zor bir varlıktır. İnsandan insana, hatta toplumdaki topluma birtakım davranış, fikir ve yaklaşım farklarının doğması engellenememektedir. İnsanların yetenekleri, dış görünüşleri, duyguları, düşünce tarzları, davranış kalıpları, olayları algılama biçimleri ve bu olaylara ve olgulara karşı tepkileri hep birbirinden farklıdır. Bu farklılıklara çoğunlukla kişilik özellikleri sebebiyet verir (Bozgeyikli, 2001; Durna, 2005; Tarhan, 2011: 17).

Kişilik bir insanı diğerlerinden ayıran, onu biricik kılan özelliklerin tümüdür. Her insan birbirinden farklıdır. Olaylara bakış açısını değiştiren, olayları farklı algılamasını sağlayan, farklı tepkiler vermesini sağlayan faktör kişiliktir. İnsanların benzersiz olması onların kişiliklerinin farklı olmasındandır.

Kişilik sadece doğuştan gelen özelliklerle şekillenmez aynı zamanda yaşanan çevrenin de etkisi büyüktür. Yani toplumun değer yargıları da kişiliğin oluşmasında rol alır.

2.8.9.Eğitim Düzeyi

Eğitim, en temel anlamıyla kişinin davranışlarında öz yaşantısı aracılığıyla kasıtlı ve istendik davranış değişikliği oluşturma sürecidir. Birey hiç göstermediği bir davranışı gösterebileceği gibi var olan davranışında değişiklik de yapabilir. Eğitimde kasıtlı olması önceden amaçların belirlenmiş olması demektir. Tutum ve davranışlarda iyileştirme ve geliştirme sürecidir.

Eğitim seviyesi insanın hayatı boyunca elde ettiği eğitim durumunu anlatan bir kavramdır ve insandan insana farklılık gösterir. İlk- orta ve lise düzeyindeki okullarda müfredat aynı olsa bile uygulama farklı olduğu için alınan eğitim de değişecektir. Yüksek okulda zaten bireyler belli alanlarda eğitim almaktadır. Ayrıca her birey bütün eğitim kademelerinden geçmemektedir. Tüm bunlar eğitim düzeyindeki farklılıkları ifade etmektedir.

2.8.10.Din

İnsanlar sürekli iletişim halinde olduklarından dolayı birbirlerinden etkilenmişlerdir. İnanıqları din de bu etkileşimden payını almıştır. Dini alışkanlıklar belirli ölçülerde değişmiştir. Din bir toplumda kültürün, değer ve yargıların oluşmasında

önemli bir yere sahiptir. Çünkü insanlar genellikle inandıkları dinin kurallarını uygulamak isterler. Tamamen bağımsız olan çok az topluluk vardır. Toplumdaki insanların birbirine karşı davranışlarını dini inançlar etkilemektedir. Örgütlerde, kurumlarda insanlar birbirlerinin dinlerine saygı gösterip, ayrımcılığa gitmezlerse daha etkili ilişkiler ortaya çıkar ve verim artar. Bu durumdan hem bireyler hem de örgütler kazançlı çıkar.

2.9.Farklılıklar Karşısında Gösterilen Tutumlar

Bireyler farklılıklar karşısında farklı tutumlar sergilerler. Bazıları inkar yoluna giderken, bazıları bastırır, bazıları tolere eder, bir kısmı hoş görür, bazıları ise değer verir. Bu tutumları Taylor şu şekilde ifade etmiştir (Öksüz ve Güven, 2012: 462-463):

- 1- İnkâr Etme: Bu yaklaşım farklılıkların varlığını inkar eder ve tüm bireylerin aynı olduğunu savunur. Her insanın özel kişisel özelliklerinin olduğunu da kabul etmez.
- 2- Asimile Etme: Asimilasyon bir toplumdaki azınlıkların çoğunluğa benzemesini amaçlamaktır.
- 3- İzole Etme: Bu yaklaşımda diğerlerinde farklı olan grup değiştirilmeye, çoğunluk grubu benzetilme hedeflenmektedir.
- 4- Bastırma: Bu yaklaşımda farklılıklar kabul edilmesine karşın farklılıklar baskı altında tutulmaya çalışılır.
- 5- Dahil Etme/Hariç Tutma: Bu yaklaşım benzer özellikteki insanları grubun içine dahil eder, farklı olanları ise grubun dışında tutar.
- 6- Yanlışları Doğrulama: Bu yaklaşım farklılıklara hukuksal bir problem olarak bakar ve kanunlar aracılığıyla herkese eşit davranılması gerektiğini benimser.
- 7- Tolerasyon: Bu yaklaşımda çoğunluğu oluşturan grubun bir şeyleri değiştirme gücü olmasına karşın, tasdik etmediği şeyi yasaklamaması, önüne geçmemesi ya da herhangi bir güç kullanarak müdahale etmemesidir.
- 8- Altın Kural Yaklaşımı: Altın kural yaklaşımı toplumdaki insanların birbirlerine saygı ve nezaket çerçevesinde davranılmasını arzu eder ve toplum içindeki herkese aynı biçimde davranılması gerektiğinin de önemine değinir. "Başkalarının sana nasıl

davranmasını istiyorsan sen de onlara öyle davran” ifadesi bu yaklaşımın en temel prensibidir.

9- Farklılıklara Değer Verme: Bu yaklaşım azınlıkta yer alan grubun baskın olan kültür içinde yok olmasına ya da değiştirilmesine müsaade etmez. Bu yaklaşım “Kendinize nasıl davranılmasını istiyorsanız, başkalarına da öyle davranın” felsefesinin ötesinde “insanlara, onlar nasıl davranılmasını istiyorlarsa öyle davranın” felsefesini savunmaktadır.

10- Hoşgörü: Bu yaklaşımda temel olan bireylerin onaylamadığı fikir ve davranışı hoşgörüyle karşılayarak, anlayışla bakabilmesidir.

Bireyler arasında sağlıklı ilişkilerin geliştirebilmesi için insanların farklılıkları kategorilere ayırmaktan çok farklılıkları bir zenginlik olarak görmesi ve onlara saygı göstermesi gerekir. Toplumda huzur ve refahın sağlanması bununla mümkündür.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın problemi ve alt problemlerinin çözümüne ilişkin yöntem açıklanmaktadır. Araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçlarının geliştirilmesi, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması ele alınmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, bilimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte var olmuş olan veya halen varlığını devam ettiren bir durumu olduğu şekliyle tanımlamayı amaçlayan araştırma yöntemleridir. Genel tarama modeli, fazla sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya ulaşmak için evrenin tümü veya evrenden seçilecek bir grup üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Çalışmaya konu olan durum, kendi şartları içinde ve olduğu gibi betimlenmeye çalışılmaktadır (Karasar, 1998).

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreni, Edremit ilçesinde yer alan 46 adet ilk ve ortaokulda görev yapan 1351 öğretmenden oluşmaktadır. Çalışma evreni Van İli Edremit ilçesindeki 43 devlet okulundan 1268 öğretmenden oluşmaktadır. Evren büyük ve ulaşılması zor olduğundan örneklem alma yöntemine başvurulmuştur. Evren-örneklem seçimi şeması Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Evren-Örneklem Seçimi Şeması

Evren		Çalışma Evreni		Örneklem		Geri Dönen ve Değerlendirmeye Dahil Edilen Ölçek	
Okul Sayısı	46	Okul Sayısı	43	Okul Sayısı	12	Okul Sayısı	12
İlkokul Öğretmen Sayısı	644	İlkokul Öğretmen Sayısı	611	İlkokul Öğretmen Sayısı	226	İlkokul Öğretmen Sayısı	192
Ortaokul Öğretmen Sayısı	707	Ortaokul Öğretmen Sayısı	657	Ortaokul Öğretmen Sayısı	264	Ortaokul Öğretmen Sayısı	188
Toplam	1351	Toplam	1268	Toplam	490	Toplam	380

Araştırmanın örneklemini belirlemek için Van ili Edremit ilçesindeki devlet okullarının ilkököl ve ortaoköl kademesinde, çalışan öğretmen sayısı 20-65 kişi arası olan 26 ilkököl ve ortaoköl belirlenmiştir. Bu okullarda toplam 1087 öğretmen çalışmaktadır. Belirlenen bu 26 okuldan veri elde etmek için random yöntemi ile 12 okul seçilmiştir. Seçilen bu 12 ilkököl ve ortaoköldaki toplam öğretmen sayısı 490 olup bunlardan 380'i ölçeğe cevap vermiştir. Bu 380 kişinin 192'inin ilkökölde, 188'nin ortaokölde çalıştığı görölmektedir. Örnekleme dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Araştırma Örnekleme Dağılımı

Okul Adı	Öğretmen Sayısı						E. Top.	K. Top.	Toplam Katılım	Genel Toplam
	Branş			Sınıf						
	E	K	Top.	E	K	Top.				
Teskom Süphan İlk/Ortaokulu	10	7	17	13	12	25	23	19	42	55
Mevlana Halit İlkokulu	4	5	9	12	11	23	16	16	32	36
Salih Yıldız İlk/Ortaokulu	8	12	20	2	7	9	10	19	29	39
Kazım Karabekir İlkokulu	4	4	8	17	10	27	21	14	35	46
Vakıfbank İlk/Ortaokulu	11	8	19	16	10	26	27	20	47	57
Kahraman Çocuklar İlk/Ortaokulu	16	3	19	16	12	28	32	15	45	52
Vali Tahir Paşa İlk/Ortaokulu	13	4	17	5	3	8	18	7	25	29
Yunus Emre Ortaokulu	21	9	30				21	9	30	40
Kadriye Sağdınc İlk/Ortaokulu	8	7	15	9	6	15	17	13	30	40
Ertuğrulgazi İlk/Ortaokulu	12	10	22				12	10	22	38
Muslih Görentaş İlk/Ortaokulu	16	2	18	6	7	13	22	9	31	36
Köprüler İlk/Oratokulu	6	5	11		1	1	6	6	12	22
	129	76	205	96	79	175	225	155	380	490

Tablo 1 incelendiğinde mevcudu 20-30 öğretmen arası olan okullardan 2 okul, 30-39 öğretmen arası olan okullardan 4 okul, 40-49 öğretmen arası olan okullardan 3 okul, 51-65 arasında öğretmen olan 3 okulda görev yapan öğretmenlerin araştırmaya katıldığı görölmektedir. Bu okullar random örnekleme yolu ile belirlenmiştir. Toplam 12 resmi okul ve bu okullarda çalışan 490 öğretmen olarak örneklemini belirlenmiştir. Veri

elde etmek için belirlenen 490 öğretmenden 380'i veri toplama aracını eksiksiz doldurarak araştırmamızın örneklemini oluşturmaktadır.

Araştırmada 20 ve daha fazla öğretmenin bulunduğu okulların seçilmesi, küçük ölçekli sosyal gruplarda kişiler arası bağların, samimiyetin daha kuvvetli olduğu ve dolayısıyla informal ilişkileri belirlemede yeterince nesnel ve objektif davranılmayacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada örneklem grubunda yer alan öğretmenlerden gerekli verileri elde etmek için Memduhoğlu ve Saylık (2012) tarafından geliştirilen “İnformel İlişkiler Ölçeği (İNİLÖ)” ile Öksüz ve Güven (2012) tarafından geliştirilen “Farklılıklara Saygı Ölçeği (FSÖ)” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Ölçeklerin güvenirlik analizleri Tablo 2’de verilmiştir.

Bu veri toplama araçları Van İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden ve uygulama yapılacak olan okul idarelerinden gerekli yasal izinler alındıktan sonra araştırmaya katılacak olan öğretmenlere ön bilgilendirmeler yapılarak bizzat araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Tablo 2: Ölçeklerin Güvenirlik Analizleri

Ölçek Türleri	Faktörler	Madde Sırası	N	Toplam	Cronbach Alfa Değeri	Genel Cronbach Alfa Değeri
İnformel İlişkiler Ölçeği	Kurum içi informal ilişkiler	1-10 arası	10	17	0,91	0,90
	Kurum dışı informal ilişkiler	11-17 arası	17		0,86	
Farklılıklara Saygı Ölçeği	Bilgiye dayalı farklılıklar	1-16 arası	16	30	0,96	0,94
	Sosyal kategori farklılıkları	17-25 arası	9		0,83	
	Değer farklılıkları	26-30 arası	5		0,90	

3.3.1. İnformel İlişkiler Ölçeği

İnformel İlişkiler Ölçeği öğretmenlerin informal ilişki düzeyini belirlemeye yönelik olarak Memduhoğlu ve Saylık (2012) tarafından geliştirilmiş ve “Kurum içi

İnformel İlişkiler” ve “Kurum Dışı İnformel İlişkiler” olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. “Kurum içi İnformel İlişkiler” alt boyutunda 10, “Kurum Dışı İnformel İlişkiler” alt boyutunda ise 7 olmak üzere ölçek toplam 17 maddeden oluşmaktadır.

Tablo 2 incelendiğinde İnformel İlişkiler Ölçeğinin “kurum içi ilişkiler” boyutunun Cronbach Alfa değerinin 0.91, “kurum dışı informel ilişkiler” boyutunun Cronbach Alfa değerinin ise 0.86 olduğu, İnformel İlişkiler Ölçeğinin tümünün Cronbach Alfa değerinin ise 0,90 olduğu görülmektedir.

3.3.2. Farklılıklara Saygı Ölçeği

Farklılıklara Saygı Ölçeği ise yine öğretmenlerin farklılıklara saygı düzeyini belirlemeye yönelik olarak hazırlanmış ve “bilgiye dayalı farklılıklar”, “sosyal kategori farklılıkları” ve “değer farklılıkları” olmak üzere üç alt boyuttan oluşmuştur. Ölçek, “bilgiye dayalı farklılıklar” boyutunda 16, “sosyal kategori farklılıkları” boyutunda 9 ve “değer farklılıkları” boyutunda 5 olmak üzere toplam 30 maddeden oluşmaktadır.

Tablo 2’ye göre Farklılıklara Saygı Ölçeğinin Cronbach Alfa değerlerine bakıldığında ise “bilgiye dayalı farklılıklar” boyutunun 0.96, “sosyal kategori farklılıkları” boyutunun 0.83, “değer farklılıkları” boyutunun ise 0.90 değerini aldığı görülmektedir. Farklılıklara Saygı Ölçeğinin bütünsel Cronbach Alfa değerinin ise 0.94 olduğu görülmektedir.

Ölçeklerin güvenilirliklerinin kabul edilebilir değerinin 0.7 ile 1.00 arasında değerler aldığını ve 1.00’a yaklaştığında güvenilirliğinin arttığı düşünüldüğünde; çalışmamızda kullanılan her iki ölçeğinde hem ayrı ayrı boyutlarının hem de bütünsel olarak değerlerinin oldukça yüksek güvenilirliğe sahip olduğu görülmektedir.

3.4.Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmada örneklem grubundan elde edilen veriler, bilgisayar ortamında istatistik paket programına aktarıldıktan sonra verilerin analizi ve yorumlanması yapılmıştır. Bu analiz sırasında verilerin aritmetik ortalamaları, frekansları, standart hata ve standart sapmaları ile iç tutarlılıkları belirlenmiştir. Anlamlı farklılıklar için Scheffe testi hesaplanmıştır.

Tablo 3: 5’li Likert Ölçek Sıralaması

Seçenekler	Puanlar	Puan Aralığı	Ölçek Değerlendirme
Hiç Katılmıyorum	1	1,00-1,79	Çok Düşük
Katılmıyorum	2	1,80-2,59	Düşük
Kararsızım	3	2,60-3,39	Orta
Katılıyorum	4	3,40-4,19	Yüksek
Tamamen Katılıyorum	5	4,20-5,00	Çok Yüksek

Ölçek maddeleri 5’li likert tipi olarak alınmış ve “Hiç Katılmıyorum” için 1, “Katılmıyorum” için 2, “Kararsızım” için 3, “Katılıyorum” için 4 ve “Tamamen Katılıyorum” için 5 şeklinde kodlanarak SPSS programına veri girişleri yapılmıştır. Uygulayıcıdan alınan puanlar doğrultusunda toplam puan hesaplanarak ve ölçekteki cevapları aranan boyutların her birinin maddelerine verilen puanlar kendi arasında analiz edilmiştir. Veriler ışığında öğretmenlerin verdikleri cevaplar ile cinsiyet, branş, kıdem, öğrenim durumu, medeni durum, çocuk olma durumu ve çalıştığı okul türüne göre farklılık olup olmadığı; fark varsa farkın anlamlı olup olmadığına bakılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin İformel ilişki düzeyleri ile farklılıklara saygı düzeyleri arasında herhangi bir ilişkinin olup olmadığı da analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Elde edilen veriler ışığında durum tespiti yapılarak önerilerde bulunulmuştur.

Tablo 4: Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Normallik Hesaplaması

Ölçek	N	P
İNİLÖ Ölçeği	380	0,90
FSÖ Ölçeği	380	0,20

İNİLÖ: İformel İlişkiler Ölçeği, **FSÖ:** Farklılıklara Saygı Ölçeği

Ölçeğin normalliğine bakıldığında p değeri İformel İlişkiler Ölçeği için 0,90 olarak görülmektedir. $p > 0.05$ olduğundan H_0 hipotezi geçerlidir. Yani ölçeğin normal değer taşıdığı görülmektedir ve verilerin analizinde ölçek verileri normal dağıldığından parametrik test uygulamaları kullanılmıştır.

Yine Farklılıklara Saygı Ölçeğinde de p değeri 0,200 olarak görülmektedir. $p > 0.05$ olduğundan H_0 hipotezi geçerlidir. Yani ölçeğin normal değer taşıdığı görülmektedir ve verilerin analizinde ölçek verileri normal dağıldığından parametrik test uygulamaları kullanılmıştır.

Yani her iki ölçek için de verilerin analizinde One-Way Anova ve Independent Samples t-testi kullanılmıştır. Öğretmenlerin İnfornel İlişki düzeyleri ile Farklılıklara Saygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için de korelasyon analizi yapılmıştır.

Farklılıklara saygı ölçeğinde 20 madde ters madde olup, ters kodlanan veriler o şekilde analiz edilmiştir. Ters maddeler (T) ile gösterilmiştir.

Ölçekler arasındaki korelasyon ilişkileri aşağıdaki kriterlere göre değerlendirilmiştir (Kalaycı, 2006, 116):

Tablo 5. Ölçekler Arasındaki Korelasyon İlişkilerinin Kriterleri

R	İlişki
0,00-0,25	Çok zayıf
0,26-0,49	Zayıf
0,50-0,69	Orta
0,70-0,89	Yüksek
0,90-1,00	Çok Yüksek

Elde edilen bulgular %95 güven aralığında ve %5 anlamlı farklılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmaya katılan öğretmenlerden veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular araştırmanın amacına ve alt amaçlarına uygun bir şekilde tablolastırılarak verilmiş ve betimlenerek yorumlanmıştır.

4.1.Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Tablo 6: Araştırmaya Katılan Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler

Kişisel Değişkenler		Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	155	40,80
	Erkek	225	59,20
Öğrenim Durumu	Lisans	345	90,70
	Lisansüstü	31	8,20
	Diğer	4	1,10
Okul türü	İlkokul	192	50,50
	Ortaokul	188	49,50
Medeni Durumunuz	Bekar	136	35,80
	Evli	242	63,70
	Boşanmış	2	0,50
Çocuğunuz Var Mı?	Evet	182	47,90
	Hayır	198	52,10
Kıdeminiz	1-10 Yıl	267	70,30
	11-20 Yıl	97	25,50
	21 Yıl ve Üstü	16	4,20
Branşınız	Sınıf Ö.	175	46,10
	Türkçe	33	8,70
	Matematik	25	6,60
	Fen ve Teknoloji	25	6,60
	İngilizce	30	7,90
	Sosyal Bilgiler	23	6,10
	Din Kül. ve Ah. Bil.	15	3,90
	Beden Eğitimi	14	3,70
	Görsel Sanatlar	10	2,60
	Müzik	5	1,30
	Teknoloji ve Tasarım	6	1,60
	Rehberlik	14	3,70
	Bilişim Teknolojileri	5	1,30

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin 155'inin kadın 225'inin erkek olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan kadın öğretmenlerin oranı % 40,80 iken; erkek öğretmenlerin oranı % 59,20'dir. Kadın oranının düşük olmasının

mesleklerinin ilk yıllarının olması, bekar olmaları farklı meslek grupları ile evlenip gitmek istemelerinden kaynaklanmaktadır. Özellikle asker, polis, hakim, savcı gibi evlilik tercihleri öğretmen mesleğinde olanlarla olmaktadır. Bu meslek gruplarının kısa sürede yer değiştirmeleri böyle bir sonucun olmasını etkilemektedir.

Öğrenim durumlarını karşılaştırdığımızda 345 öğretmenin lisans mezunu olup bu değer toplam katılımcıların % 90,70'ini oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan 31 öğretmenin lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir ki bu da toplam katılımcıların % 8,20'si demektir. 4 kişi ise bunların dışında mezun konumundadır ve bu şıkkı işaretleyenler toplam katılımcıların % 1,10'ini oluşturmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenler öğrenim durumu açısından lisans seviyesinin diğer öğrenim durumlarına göre bir hayli fazla olduğu görülmektedir. Diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenlerin iki yıllık eğitim enstitüsü mezunu olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çalıştıkları okullara bakıldığında ise % 50.50'nin yani 192 kişinin ilkokulda öğretmenlik yaptığı, % 49.50'nin yani 188 kişinin de ortaokullarda öğretmenlik yaptığı görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çalıştıkları okul türlerinde birbirlerine çok yakın sayıda katılımın olduğu görülmektedir. Ortaokul öğretmenleri hem evrende hem de örnekleme çok olmasına rağmen geri dönen ve değerlendirmeye dahil edilenler daha azdır. Ortaokul öğretmenlerinin branş öğretmeni olmaları yani esnek ders programına göre çalışmalarından dolayı geri dönütleri daha az olmuştur. İlkokul öğretmenleri ise ders programı gereği sayı olarak evren ve örnekleme de az olmasına rağmen değerlendirmeye daha fazla katkıda bulunmuşlardır.

Medeni durumları incelendiğinde % 63.70 yani 242 kişinin evli, % 35.80 yani 136 kişinin bekâr, iki kişinin % 0.50'sinin ise boşanmış olduğu tabloda gösterilmiştir.

Çocuğunuz var mı sorusuna 182 kişi (% 47.90) evet cevabı verirken, 198 kişi (% 52.10) hayır cevabı vermiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunun evli ve bu evlilerin (+2 de boşanmış ile birlikte 244 kişi) büyük çoğunluğunun da (182 kişi- evlilerin yaklaşık % 75'i) çocuk sahibi olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu 10 yıl ve daha az öğretmenlik yapmıştır. 267 kişi (% 70.30) 1- 10 yıllık öğretmen iken, 97 kişi (% 25.50) 11-20 yıl arası görev yapmıştır. 21 yıl ve üstü görev yapan öğretmen sayısı 16 (% 4.20) dir. Çalışmada 1-10 yıl aralığındaki katılımcıların sayısı oldukça fazladır. Bu durum,

ülkemizde Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde öğretmen açığının fazla olması, gelen öğretmenlerin bu bölgelerde çok fazla çalışmadan Batı illerine tayin isteyip gitmesi neticesinde sürekli olarak bu bölgeye yeni atamaların olması şeklinde yorumlanabilir.

Ölçeklerden elde edilen verilerde araştırmaya katılan öğretmenlerden 13 değişik branş adı belirlenmiştir (1- Sınıf, 2- Türkçe, 3- Matematik, 4-Fen ve Teknoloji, 5- İngilizce 6- Sosyal Bilgiler, 7- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 8- Beden Eğitimi ve Spor, 9- Görsel Sanatlar, 10- Müzik, 11-Teknoloji Tasarım Öğretmeni, 12- Rehberlik, 13- Bilişim Teknolojileri). Branşların sayısal dağılımları arasında önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır (örn; sınıf öğretmeni sayısı 175 iken Bilişim Teknolojileri öğretmeni sayısı 5). Branşlarını incelediğimizde Sınıf öğretmeni 175 kişi (% 46.10), Türkçe öğretmeni 33 kişi(% 8.70), Matematik öğretmeni 25 kişi (% 6.60), Fen ve Teknoloji öğretmeni 25 kişi(% 6.60), İngilizce öğretmeni 30 kişi (%7.90), Sosyal Bilgiler öğretmeni 23 kişi(% 6.10), Din Kültürü ve Ahlak Bilgiler öğretmeni 15 kişi(% 3.90), Beden Eğitimi ve Spor öğretmeni 14 kişi(% 3.70), Görsel Sanatlar öğretmeni 10 kişi(% 2.60), Müzik öğretmeni 5 kişi(% 1.30), Teknoloji ve Tasarım öğretmeni 6 kişi (% 1.60), Rehberlik öğretmeni 14 kişi(% 3.70), Bilişim Teknolojileri öğretmenin ise 5 kişi (% 1.30) olduğu görülmektedir. İlkokullardan katılan 192 öğretmenin 175'inin Sınıf öğretmeni olması gayet normal bir sonuçtur.

4.2.Öğretmenlerinin İnförmel İlişki Düzeyleri

Bu başlık altında öğretmenlerin ilkökul ve ortaokuldaki införmel ilişkiler düzeyine ilişkin görüşleri; kurum içi ve kurum dışı alt boyutlarında sunulmuştur.

Tablo 7. Katılımcıların İnförmel İlişkiler Ölçeğinden Aldıkları Toplam Puana İlişkin Sonuçlar

Boyut	n	Minimum	Maksimum	Ortalama	Ss.
Kurum Dışı İnförmel İlişkiler Boyutu	380	10,00	50,00	32,29	8,51
Kurum İçi İnförmel İlişkiler Boyutu	380	7,00	35,00	20,20	5,87
TOPLAM	380	17,00	85,00	52,46	12,67

Tablo 7 incelendiğinde kurum dışı införmel ilişkiler boyutunda alınan en yüksek puanın 50,0 ve en düşük puanın 10,0 olduğu görülmektedir. Puanların ortalamalarına bakıldığında ise $X=32.29$ bulgusuna ulaşılmaktadır. Kurum içi införmel ilişkiler

boyutunda ise alınan en yüksek puan 35,0 ve en düşük puan 7,0 iken ortalama $X=20.20$ olduğu görülmektedir. Toplam puanda ise alınan en yüksek puan 85,0 ve en düşük puan 17,0 iken puanların ortalaması $X=52.46$ olarak bulunmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin informel ilişki düzeyleri orta düzeyde olumluluk göstermektedir.

4.2.1.Kurum İçi İnförmel İlişki Boyutu İtibari İle Öğretmenlerin İnförmel İlişki Düzeyi

İlkokul ve ortaokullarda kurum içi införmel ilişki düzeyi ile ilgili öğretmenlerin görüşleri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: Öğretmenlerin Kurum İçi İnförmel İlişki Düzeyi

Boyut	Maddeler	X	Ss.
Kurum İçi İnförmel İlişkiler Boyutu	1 Çalışanlar arasında arkadaşlık bağı güçlüdür.	3,31	1,13
	2 Yöneticiler çalışanın arkadaşlıklarını destekler.	3,46	1,19
	3 Çalışanlar, ailenin birer üyesi gibi görülür.	3,31	1,12
	4 Mesai arkadaşları arasında samimi ve sıcak ilişkiler mevcuttur.	3,39	1,04
	5 Çalışanların kişisel/özel sorunlarıyla ilgilenilir.	3,12	1,13
	6 Yöneticiler, çalışanlar tarafından aile büyüğü gibi görülürler.	3,16	1,23
	7 Çalışanların kişisel hak ve çıkarlarına duyarlılık gösterilir.	3,39	1,14
	8 Çalışanların yaptıkları hatalar ikili ilişkilerle ve görüşmelerle giderilmeye çalışılır.	3,48	1,05
	9 Yöneticiler ve çalışanlar birbiriyle şakalaşırlar.	3,25	1,20
	10 Çalışanlar birbirine sarılarak selamlaşırlar.	2,43	1,20
Boyut Ortalaması		3,23	6,44

Tablo 8’de görüldüğü gibi, katılımcı grup, görev yaptıkları okullarında, çalışanlar arasında *orta* düzeyde ($=3,23$) kurum içi införmel ilişkilerin olduğu görüşündedirler. Katılımcıların bu boyutta en çok katıldıkları madde “Çalışanların yaptıkları hatalar ikili ilişkilerle ve görüşmelerle giderilmeye çalışılır” ($=3,48$) maddesi ile “Yöneticiler çalışanın arkadaşlıklarını desteklerler” ($=3,46$) maddesi iken, en az katıldıkları madde “Çalışanlar birbirine sarılarak selamlaşırlar” ($=2,43$) şeklindedir. Öğretmenler boyuttaki diğer tüm maddelere 3’ün üzerinde katılım göstermişlerdir.

4.2.2.Kurum Dışı İnförmel İlişkiler Boyutu İtibari İle Öğretmenlerin İnförmel İlişki Düzeyi

Kurum dışı införmel ilişki düzeyi ile ilgili öğretmenlerin görüşleri tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Öğretmenlerin Kurum Dışı İnförmel İlişki Düzeyi

Boyut	Maddeler	X	Ss.
Kurum Dışı İnförmel İlişkiler Boyutu	1 Çalışanlar bayramlarda (dini/resmi) birbirlerini ziyaret ederler.	2,42	1,13
	2 Çalışanlar bazı etkinliklerde (sohbetler, halı saha maçları, altın/para günleri vb.) bir araya gelirler.	3,34	1,19
	3 Çalışanlar okul dışında birlikte vakit geçirirler.	3,19	1,12
	4 Çalışanların özel günlerine (nişan, düğün, taziye, hastalık vb.) katılmaya özen gösterilir.	3,38	1,04
	5 Çalışanlar genelde ailece görüşürler.	2,44	1,13
	6 Çalışanlar birbirlerine ev ziyaretleri düzenlerler.	2,65	1,23
	7 Çalışanlar birbirlerini yemeğe davet ederler.	2,79	1,14
Boyut Ortalaması		2,88	5,87

Tablo 9'a göre araştırmaya katılan öğretmenler, çalışanlar arasında okul dışındaki ilişkilerin *orta düzeyde* ($X=2,88$) olduğu görüşündedirler. Başka bir ifadeyle okullarda çalışanların mesai saatleri dışında orta seviyede görüşmektedirler. Bu boyutta katılımcıların en çok katıldıkları madde "Çalışanların özel günlerine (nişan, düğün, taziye, hastalık vb.) katılmaya özen gösterilir" ($X=3,38$) maddesi ile "Çalışanlar bazı etkinliklerde (sohbetler, halı saha maçları, altın/para günleri vb.) bir araya gelirler" ($X=3,34$) maddeleri iken en az katıldıkları madde "Çalışanlar bayramlarda (dini/resmi) birbirlerini ziyaret ederler" ifadesi olmuştur ($X=2.42$). Bunu "Çalışanlar genelde ailece görüşürler" ($X=2,44$) maddesi izlemiştir.

4.3.Öğretmenlerin İnförmel İlişki Düzeyleri ile Kişisel Değişkenler Arasındaki İlişki

Bu başlık altında ilkökul ve ortaokullarda införmel ilişkilerin düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerinin cinsiyet, öğrenim durumu, okul türü, medeni durum, çocuk sahibi olup olmaması, kıdem, branş değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.3.1. Öğretmenlerin Cinsiyeti ile İnförmel İlişki Düzeyleri Arasındaki İlişki

Cinsiyet değişkeni ile öğretmenlerin införmel ilişki düzeyleri kurum içi införmel ilişki boyut puanları, kurum dışı införmel ilişki boyut puanları ve toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını bulmak için t-Testi testi uygulanmıştır.

Tablo 10. Öğretmenlerin İnförmel İlişki Düzeyi İle Cinsiyet Arasındaki İlişki

Değişken	Cinsiyet	n	Ortalama	Ss.	sd	p
Kurum İçi İnförmel İlişkiler Boyutu	Kadın	155	31,03	8,14	2,415	,016*
	Erkek	225	33,16	8,66		
Kurum Dışı İnförmel İlişkiler Boyutu	Kadın	155	20,13	5,73	0,194	,847
	Erkek	225	20,25	5,97		

Tablo 10 incelendiğinde, cinsiyet değişkeninin kurum içi införmel ilişki düzeylerine etkisinde $sd= 2,415$, $p= 0,016$ verileri ile erkekler lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kurum dışı införmel ilişki boyutuna bakıldığında ise $sd= 0,194$, $p= 0,847$ verileri ile anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yani erkeklerin kadınlara oranla kurum içi införmel ilişkilere daha olumlu baktıkları söylenebilir. Okul yöneticilerinin büyük çoğunluğunun erkek olması, kadın öğretmenlerin okul yöneticileri ile olan införmel ilişkilerine mesafeli durmaktadırlar.

4.3.2. Öğretmenlerin Öğrenim Durumu İle İnförmel İlişki Düzeyleri Arasındaki İlişki

Öğrenim durumunun införmel ilişki düzeyine etkisini ortaya koymak adına lisansüstü ve diğer kategoridekilerin sayısı çok az olduğundan bu iki kategori “diğer” başlığı altında birleştirilmiş ve t- testi uygulanmıştır.

Tablo 11. Öğretmenlerin İnförmel İlişki Düzeyi İle Öğrenim Durumu Arasındaki İlişki

Değişken	Cinsiyet	n	Ortalama	Ss.	sd	p
Kurum İçi İnförmel İlişkiler Boyutu	Lisans	345	32,17	7,36	3,503	,116
	Diğer	35	33,06	6,22		
Kurum Dışı İnförmel İlişkiler Boyutu	Lisans	345	20,44	4,78	1,217	,789
	Diğer	35	21,02	5,36		

Tablo 11’de öğrenim durumu değişkeninin införmel ilişki düzeyleri etkisine bakıldığında; kurum içi införmel ilişkiler boyutunda, kurum dışı införmel ilişki boyutunda ve toplamda p değerleri >0.05 olduğundan öğrenim durumu değişkeni ile införmel ilişki düzeyleri arasında herhangi bir anlamlı farklılık bulunmamıştır.

4.3.3. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türü ile İnförmel İlişki Düzeyleri Arasındaki İlişki

İlkokul ve ortaokullarda införmel ilişkilerin düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerinin okul türü değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t- testi sonuçları tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Öğretmenlerin İnförmel İlişki Düzeyi İle Çalıştıkları Okul Türü Arasındaki İlişki

Değişken	Okul Türü	n	Ortalama	Ss.	sd	p
Kurum İçi İnförmel İlişkiler Boyutu	İlkokul	192	32,23	8,14	0,127	,899
	Ortaokul	188	32,35	8,66		
Kurum Dışı İnförmel İlişkiler Boyutu	İlkokul	192	19,29	5,73	3,084	,002*
	Ortaokul	188	21,13	5,97		

Tablo 12 incelendiğinde, çalışılan okul türü değişkeninin kurum içi införmel ilişki düzeylerine anlamlı ilişki $sd= 0,127$, $p= 0,899$ verileri ile anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kurum dışı införmel ilişki boyutuna bakıldığında ise $sd= 3,084$, $p= 0,002$ verileri ile ortaokul lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Ortaokul öğretmenlerinin yaş olarak ilkokul öğretmenlerinden daha genç olması kurum dışı etkinliklerde halı saha maçları, sohbet ortamlarında birlikte zaman geçirmeleri vb. nedenlerle daha çok bir araya gelebilmektedirler. Bu da ortaokul öğretmenleri lehine sonuç vermektedir.

4.3.4. Öğretmenlerin Medeni Durumları ile İnförmel İlişki Düzeyleri Arasındaki İlişki

İlkokul ve Ortaokullarında införmel ilişkilerin düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerinin medeni durum değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Anova sonuçları Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. Öğretmenlerin İnförmel İlişki Düzeyi İle Medeni Durumları Arasındaki İlişki

Değişken	Medeni Durum(ı)	Medeni Durum (ıı)	Ortalama Farklılık	n	P	Anlamlı Fark (scheffe)
Kurum İçi İnförmel İlişkiler Boyutu	Bekar	Evli	0,45	242	,872	0,10
		Boşanmış	10,05	2	,221	
	Evli	Bekar	0,45	136	,872	
		Boşanmış	10,51	2	,191	
	Boşanmış	Bekar	10,05	136	,221	
		Evli	10,51	242	,191	
Kurum Dışı İnförmel İlişkiler Boyutu	Bekar	Evli	1,69	242	,019*	0,02*
		Boşanmış	5,30	2	,407	
	Evli	Bekar	1,69	136	,019*	
		Boşanmış	3,61	2	,656	
	Boşanmış	Bekar	5,30	136	,407	
		Evli	3,61	242	,656	

Tablo 13'te medeni durum değişkeninin öğretmenlerin införmel ilişki düzeyine etkisine bakıldığında; kurum içi införmel ilişkiler boyutunda ve toplamda p değerleri >0.05 olduğundan medeni durum değişkeni ile införmel ilişki düzeyleri arasında herhangi bir anlamlı farklılık bulunmamıştır. Kurum dışı införmel ilişki boyutunda ise $p=0,019$ olanlarda anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Scheffe testi sonucunda kurum dışı införmel ilişkiler boyutunda evli ve bekâr gruplar arasında istatistiksel olarak ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Burada evlilerin kurum dışındaki zamanlarını aileleriyle geçirmeleri, bekarların ise kurum dışında da iş arkadaşlarıyla vakit geçirmiş olabileceklerinden kaynaklanan bir farkın olduğu söylenebilir.

4.3.5. Öğretmenlerin Çocuk Sahibi Olma Durumları İle İnförmel İlişki Düzeyleri Arasındaki İlişki

İlkokul ve ortaokullarda införmel ilişkilerin düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerinin “Çocuk Sahibi Olma Durumu” değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t- testi sonuçları tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14. Öğretmenlerin İnförmel İlişki Düzeyi İle Çocuk Sahibi Olma Durumları Arasındaki İlişki

Değişken	Çocuğunuz Var Mı?	n	Ortalama	Ss.	sd	p
Kurum İçi İnförmel İlişkiler Boyutu	Evet	182	33,29	8,59	2,211	,028*
	Hayır	198	31,27	8,35		
Kurum Dışı İnförmel İlişkiler Boyutu	Evet	182	19,56	5,56	2,027	,043*
	Hayır	198	20,78	6,09		

Tablo 14 incelendiğinde, çocuk sahibi olma durumu değişkeninin kurum içi införmel ilişki boyutunda $sd=2,211$, $p=0,028$ verileri ile çocuk sahibi olma lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kurum dışı införmel ilişki boyutuna bakıldığında ise $sd=2,027$, $p=0,0437$ verileri ile çocuk sahibi olmama lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Çocuk sahibi öğretmenlerin kurum içi införmel ilişkileri daha fazladır. Çünkü ailevi sorumluluktan ötürü kurum dışındaki sosyal, kültürel, sportif aktivitelere pek zaman ayıramamaktadırlar. Çocuklu öğretmenler birçok aktivitelerini okul ortamında yerine getirdikleri şeklinde ifade edilebilir.

Çocuksuz öğretmenlerin kurum içi införmel ilişkilere göre, kurum dışı införmel ilişkileri daha fazladır. Çocuklardan dolayı söz konusu olan ebeveyn sorumlulukları olmadığından sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere yönelmektedirler.

4.3.6. Öğretmenlerin Kıdem Durumları İle İnförmel İlişki Düzeyleri Arasındaki İlişki

İlkokul ve Ortaokullarda införmel ilişkilerin düzeyine ilişkin katılımcıların görüşlerinin kıdem değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin One-Way Anova testi sonuçları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Öğretmenlerin İnförmel İlişki Düzeyi İle Kıdem Durumları Arasındaki İlişki

Değişken	Kıdem(ı)	Kıdem(ıı)	Ortalama Farklılık	n	P
Kurum İçi İnförmel İlişkiler Boyutu	1-10 Yıl	11-20 Yıl	1,42	97	,331
		21 Yıl ve üstü	4,11	16	,144
	11-20 Yıl	1-10 Yıl	1,42	267	,331
		21 Yıl ve üstü	2,68	16	,468
	21 Yıl ve üstü	1-10 Yıl	4,11	267	,144
		11-20 Yıl	2,68	97	,468
Kurum Dışı İnförmel İlişkiler Boyutu	1-10 Yıl	11-20 Yıl	1,23	97	,180
		21 Yıl ve üstü	0,02	16	1,000
	11-20 Yıl	1-10 Yıl	1,23	267	,180
		21 Yıl ve üstü	1,21	16	,724
	21 Yıl ve üstü	1-10 Yıl	0,02	267	1,000
		11-20 Yıl	1,21	97	,724

Tablo 15'te görüldüğü gibi katılımcıların okullardaki införmel ilişki düzeylerine ilişkin görüşleri arasında, kıdem değişkenine göre anlamlı bir fark ($p>.05$) bulunmamıştır. Bu bağlamda meslekte geçirilen sürenin införmel ilişki düzeyini pek değiştirmedığı söylenebilir.

4.3.7. Öğretmenlerin Branşları ile İnförmel İlişki Düzeyleri Arasındaki İlişki

İlkokul ve ortaokullarda införmel ilişkilerin düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerinin branş değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi sonuçları, ilk ve ortaokullarda införmel ilişkilerin düzeyine ilişkin katılımcıların görüşlerinin branş değişkeninin öğretmenlerin införmel ilişki düzeyine etkisinde anlamlı farklılık içeren branşlara göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin One-Way Anova testi sonuçları tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Öğretmenlerin İnförmel İlişki Düzeyi İle Branşları Arasındaki İlişki

Değişken	Branş	n	Ortalama	Ss.	Sd	P
Kurum İçi İnförmel İlişkiler Boyutu	Sınıf	175	31,51	8,91	2,211	,099
	Branş	205	32,96	8,11		
Kurum Dışı İnförmel İlişkiler Boyutu	Sınıf	175	19,13	5,77	2,027	,001*
	Branş	205	21,11	5,81		
				n	Anlamlı Fark (scheffe)	
Kurum Dışı İnförmel İlişkiler Boyutu	Sınıf Ö.	Türkçe	2,74	33	,013*	
		Fen Bilimleri	2,94	25	,018*	
		İngilizce	3,26	30	,004*	
		Sosyal Bilgiler	2,77	23	,031*	
		Görsel Sanatlar	4,36	10	,021*	
	Müzik	Türkçe	6,07	33	,029*	
		Fen Bilimleri	6,28	25	,027*	
		İngilizce	6,60	30	,018*	
		Sosyal Bilgiler	6,11	23	,032*	
		Görsel Sanatlar	7,70	10	,015*	
Sınıf Ö.	Türkçe	5,38	33	,024*		
	Fen Bilimleri	5,77	25	,032*		
	İngilizce	5,61	30	,024*		
TOPLAM BOYUT	Beden Eğitimi	Türkçe	9,11	33	,023*	
		Fen Bilimleri	9,50	25	,024*	
	Görsel Sanatlar	İngilizce	9,34	30	,022*	
		Görsel Sanatlar	10,94	10	,036*	

Tablo 16’da görüldüğü gibi katılımcıların okullardaki införmel ilişki düzeylerine ilişkin görüşleri arasında, branş değişkenine göre kurum içi införmel ilişkiler boyutunda anlamlı bir fark ($p > .05$) bulunmamıştır. Kurum dışı införmel ilişkiler boyutunda ve toplamda branş öğretmenleri lehine anlamlı farklılık bulunmaktadır. Tablo 16’da sınıf öğretmeni ile branş öğretmenlerini karşılaştırılarak açacak olursak kurum dışı införmel ilişkiler boyutunda Sınıf öğretmeni ile Türkçe, Fen Bilimleri, İngilizce, Sosyal bilgiler, Görsel sanatlar arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Yine Müzik ile Türkçe, Fen Bilimleri, İngilizce, Sosyal Bilgiler, Görsel Sanatlar arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Toplam boyutta da Sınıf öğretmenliğiyle, Türkçe, Fen Bilimleri, İngilizce arasında anlamlı farklılıklar vardır. Beden eğitimi ile de Türkçe, Fen Bilimleri, İngilizce, Görsel Sanatlar branşları arasında anlamlı farklılıklar vardır. Kurum içi

informel ilişkilerde branş öğretmenleri ile sınıf öğretmenleri arasında anlamlı bir fark bulunmama ile birlikte Kurum dışı informel ilişkilerde branş öğretmenleri lehine anlamlı bir fark bulunmaktadır. Branş öğretmenleri daha genç olmaları nedeniyle kurum dışı sosyal faaliyetlerde daha çok bir arada zaman geçirmektedirler. Bu da branş öğretmenlerinin lehine anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır.

Beden Eğitimi ve Müzik öğretmenleri ile diğer branş öğretmenleri arasında kurum dışı informel ilişkilerde anlamlı fark bulunmaktadır. Beden Eğitimi öğretmenleri gerek kılık kıyafetin getirmiş olduğu rahatlık, gerekse toplumu rahatlatıcı sportif aktivitelerde bulunarak informel ilişkilerin olmasına ortam hazırlamaktadır. Müzik branşının, yapısı gereği diğer branşlara göre informel özelliğe sahip olması anlamlı bir fark oluşturmaktadır.

4.4.Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyleri

Bu başlık altında öğretmenlerin, ilkököl ve ortaokullardaki farklılıklara saygı düzeyine ilişkin görüşleri belirtilmiştir.

Tablo 17. Katılımcıların Farklılıklara Saygı Ölçeğinden Aldıkları Toplam Puanla İlişkin Bulgular

Boyut	n	Minimum	Maksimum	Ortalama	Ss.
Bilgiye Dayalı Farklılıklar Boyutu	380	34,00	63,00	49,02	5,04
Sosyal Kategori Farklılıkları Boyutu	380	17,00	43,00	26,85	3,23
Değer Farklılıkları Boyutu	380	9,00	25,00	20,48	3,35
TOPLAM	380	75,00	116,00	96,35	7,19

Katılımcıların farklılıklara saygı ölçeğinden aldıkları toplam puanlara bakıldığında 380 kişiden bilgiye dayalı farklılıklar boyutundan minimum 34.00, maksimum 63.00 puan aldıkları ortalama 49,02 olduğu görülmektedir. Sosyal kategori farklılıkları boyutunda ise minimum 17.00, maksimum 43.00, ortalama 26,85'tir. Değer farklılıkları boyutunda bakıldığında minimum 9.00, maksimum 116,00 ve ortalama 20,48 olduğu görülmektedir.

Farklılıklara saygı ölçeğinde katılımcıların alacağı puan aralığı minimum 37.00, maksimum 185.00'tir. Tablo 17 ye baktığımızda araştırmaya katılan öğretmenlerin ölçekten ortalama 96,35 puan aldıkları görülmektedir. Yani öğretmenlerin farklılıklara saygı düzeyinin orta düzeyde olduğu görülmektedir.

4.4.1.Bilgiye Dayalı Farklılıklar

Tablo 18: Bilgiye Dayalı Farklılıklar Boyutuna İlişkin Bulgular

Boyut	Maddeler	X	Ss.	
Bilgiye Dayalı Farklılıklar Boyutu	1	İnsanların farklı olandan çekinmelerinin normal olduğunu düşünürüm	2,81	1,32
	2	Arkadaşlık ilişkilerini geliştirmemde farklı gelir düzeyine sahip olup olmama belirleyici olamaz.	2,11	1,21
	3	Çocuğumun sınıf öğretmeninin cinsiyeti öğretmen tercihimde dikkate almayacağım bir konudur.	2,22	1,31
	4	Cinsel tercihleri konusunda hemcinsine yönelen bireylerle arkadaşlık ilişkisi kurmam.	3,08	1,41
	5	Fiziksel engeli olan bir kişiyle arkadaşlık etmem	4,56	,96
	6	Susmak küçüğün, söz büyüğüdür	2,08	1,17
	7	Erkeğin patronsu davranışlarına sabredilir, ama bunu bir bayan yaptığında katlanılacak tarafı yoktur.	4,21	1,15
	8	Benden düşük eğitim düzeyine sahip insanlarla konuşmaya gerek duymam.	4,52	1,11
	9	Dini yaşantılardaki farklı uygulamaları yadırgamam.	2,13	1,30
	10	Saygı duyulması gereken ne düşünüldüğü değil, düşünen bireyin kendisidir.	3,24	1,50
	11	Ekonomik gelir seviyesi yüksek arkadaşlarımın olması kendimi daha iyi hissetmeme sebep olur.	1,85	1,12
	12	İnsan ilişkilerinde başarılı olabilmek için üniversite eğitimi olmazsa olmazdır.	2,03	1,18
	13	İnsanların yöresel kıyafetlerle dolaşmasından rahatsız olurum.	4,34	1,03
	14	Anlamsız bulduğum işlerle uğraşanları cahil olarak görürüm.	4,06	1,07
	15	Eğer bir kişi saçma bulduğum bir düşünceyi savunuyorsa, onu ciddiye almam.	3,54	1,29
	16	Kültürel farklılıkları bireyleri birbirinden üstün kılacak unsurlar olarak görmüyorum.	2,25	1,43
Boyut Ortalaması		3,06	5,04	

Bilgiye dayalı farklılıklar düzeyine ilişkin maddelere öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplara baktığımızda ortalaması en yüksek olan maddenin 4.56 ortalamasıyla 'fiziksel engeli olan bir kişiyle arkadaşlık etmem' maddesi olduğunu görmekteyiz. Ters madde olduğu için sonuç böyle çıkmıştır. Ortalaması en düşük olan madde ise 1,85 ortalamasıyla 'Ekonomik gelir seviyesi yüksek arkadaşlarımın olması kendimi daha iyi hissetmeme sebep olur.' maddesidir. Benden düşük eğitim düzeyine sahip insanlarla konuşmaya gerek duymam, İnsanların yöresel kıyafetlerle dolaşmasından rahatsız olurum, Erkeğin patronsu davranışlarına sabredilir, ama bunu bir bayan yaptığında katlanılacak tarafı yoktur, Anlamsız bulduğum işlerle uğraşanları cahil olarak görürüm maddelerinin ortalamaları 4'ün üzerindedir. Bu şekilde çıkmaları ters madde olmalarındandır.

4.4.2.Sosyal Kategori Farklılıklarına Saygı

Tablo 19: Sosyal Kategori Farklılıklarına Saygı Boyutuna İlişkin Bulgular

Boyut	Maddeler	X	Ss.
Sosyal Kategori Farklılıkları Boyutu	1 Doğru bulsam da, çoğunluğa ters düşen bir davranışı itici bulurum.	3,84	1,21
	2 Eğitim düzeyi yüksek bireylerin oylarının değeri daha yüksek olmalıdır.	2,02	1,21
	3 Bazı toplumların ölülerini gömmek yerine yakmalarını saçma bulsam da bunu engellemenin doğru olmadığını düşünürüm.	2,38	1,32
	4 Zevklerin kişiye özgü olduğunu düşünürüm.	4,20	1,16
	5 Yapabilecek gücüm olsa gökkuşağından bazı renkleri atardım.	1,63	1,03
	6 Erkeğin ağlamasını güçsüzlük olarak görürüm.	1,79	1,29
	7 Bana hoş gelen bir şeyden korksa bile, bundan dolayı karşımdakini yadırgamam.	2,53	1,65
	8 Müslüman bir memlekette çan sesini duymak beni rahatsız eder.	4,03	1,21
	9 Sıra dışı davranan biriyle alay etmekte bir sakınca yoktur.	4,46	,96
Boyut Ortalaması		2,98	3,23

Sosyal kategori farklılıkları düzeyine ilişkin madde ve boyut ortalama puanları tablosuna baktığımızda 4.46 ortalama ile ‘Sıra dışı davranan biriyle alay etmekte bir sakınca yoktur.’ maddesinin en yüksek ortalama puanına sahip olduğunu görürüz. Bu ters madde olduğu içindir. 1,63 ortalama ile “Yapabilecek gücüm olsa gökkuşağından bazı renkleri atardım” maddesi en düşük ortalama puanına sahip olan maddedir. Bunu “Erkeğin ağlamasını güçsüzlük olarak görürüm” maddesi takip etmektedir. “Zevklerin kişiye özgü olduğunu düşünürüm” maddesi de ortalama puanı yüksek olan maddelerdendir.

4.4.3.Değer Farklılıkları

Tablo 20: Öğretmenlerin Değer Farklılıkları Boyutuna İlişkin Madde Ve Boyut Ortalama Puanları.

Boyut	Maddeler	X	Ss.
Değer Farklılıkları Boyutu	1 Güçlü bir devlet olmanın yolu; farklılıkların yaşanmasına izin vermemekten geçer.	3,96	1,49
	2 Öğretmenlikte erkekler bayanlar kadar başarılı olamazlar.	4,46	,95
	3 Farklı ırktan biriyle evlenmek istemem.	4,02	1,20
	4 Yaşına uygun giyinmeyen insanları itici bulurum.	3,56	1,34
	5 Kültürel farklılıklar aşure gibidir; her malzeme kendi özelliğini kaybetmeden ayrı bir tat oluşturur.	4,48	,93
Boyut Ortalaması		4,09	3,35

Değer farklılıkları düzeyine ilişkin madde ve boyut ortalama puanları tablosuna baktığımızda en yüksek ortalamanın “kültürel farklılıklar aşure gibidir, her malzeme kendi özelliğini kaybetmeden ayrı bir tat oluşturur” maddesi olduğu görülür. Ters madde olan “Öğretmenlikte erkekler bayanlar kadar başarılı olamazlar” maddesi 4,46 ile yüksek ortalama alan maddelerdendir. “Yaşına uygun giyinmeyen insanları itici bulurum” maddesi 3,56 ortalama puanıyla en düşük ortalama puanına sahip madde olmuştur. Bu

ters maddedir. Bunu “güçlü bir devlet olmanın yolu, farklılıkların yaşanmasına izin vermemekten geçer” maddesi takip etmektedir.

4.5. İlk ve Ortaokul Öğretmenlerinin Farklılıklara Saygı Düzeyleri ile Kişisel Değişkenler Arasındaki İlişki

Bu başlık altında ilkokul ve ortaokullarda farklılıklara saygı düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerinin; cinsiyet, öğrenim durumu, okul türü, medeni durum, çocuk sahibi olup olmaması, kıdem, branş değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.5.1. Cinsiyet Değişkeninin Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyleri ile İlişkisi

Cinsiyet değişkeni ile öğretmenlerin farklılıklara saygı düzeyleri bilgiye dayalı farklılıklar boyutu puanları, sosyal kategori farklılıkları boyutu puanları, değer farklılıkları boyutu puanları ve toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını bulmak için T-Testi testi uygulanmıştır.

Tablo 21. Cinsiyet Değişkeninin Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyine Etkisi

Değişken	Cinsiyet	n	Ortalama	Ss.	sd	p
Bilgiye Dayalı Farklılıklar Boyutu	Kadın	155	48,01	4,95	3,284	,001*
	Erkek	225	49,72	4,99		
Sosyal Kategori Farklılıkları Boyutu	Kadın	155	26,87	3,05	0,105	,917
	Erkek	225	26,83	3,36		
Değer Farklılıkları Boyutu	Kadın	155	20,21	3,16	1,265	,207
	Erkek	225	20,66	3,48		

Tablo 21 incelendiğinde, cinsiyet değişkeninin bilgiye dayalı farklılıklar boyutu $sd= 3,284$, $p= 0,001$ verileri ile erkekler lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sosyal kategori farklılıkları boyutuna bakıldığında ise $sd=0,105$, $p=0,917$ verileri ile anlamlı bir fark bulunamamıştır. Değer farklılıkları boyutunda $sd=1,265$, $p=0,207$ verileri ile anlamlı bir fark yoktur.

4.5.2. Öğrenim Durumu İle Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişkisi

Öğrenim durumunun farklılıklara saygı düzeyine etkisini ortaya koymak adına lisans üstü ve diğer kategoridekilerin sayısı çok az olduğundan bu iki kategori “diğer” başlığı altında birleştirilmiş ve t- testi uygulanmıştır.

Tablo 22. Öğrenim Durumu Değişkeninin Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyine Etkisi

Değişken	Cinsiyet	n	Ortalama	Ss.	sd	p
Bilgiye Dayalı Farklılıklar Boyutu	Lisans	345	46,10	3,75	2,444	,456
	Diğer	35	48,02	2,96		
Sosyal Kategori Farklılıkları Boyutu	Lisans	345	25,73	3,15	1,717	,883
	Diğer	35	26,12	2,96		
Değer Farklılıkları Boyutu	Lisans	345	21,44	3,22	1,351	,157
	Diğer	35	21,89	3,76		

Tablo 22’de öğrenim durumu değişkeninin farklılıklara saygı düzeyleri etkisine bakıldığında; bilgiye dayalı farklılıklar boyutunda, sosyal kategori farklılıkları boyutunda, değer farklılıkları boyutunda ve toplamda p değerleri >0.05 olduğundan öğrenim durumu değişkeni ile farklılıklara saygı düzeyleri arasında herhangi bir anlamlı farklılık bulunmamıştır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun lisans düzeyinde eğitime sahip olması farklılığın çıkmamasına neden olmuş olabilir.

4.5.3.Çalışılan Okul Türü ile Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyi Arasındaki İlişkisi

İlkokul ve ortaokullarda farklılıklara saygı düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerinin okul türü değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t- testi sonuçları tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23. Çalışılan Okul Türü Değişkeninin Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyine Etkisi

Değişken	Okul Türü	n	Ortalama	Ss.	sd	p
Bilgiye Dayalı Farklılıklar Boyutu	İlkokul	192	48,90	4,98	0,478	,633
	Ortaokul	188	49,14	5,11		
Sosyal Kategori Farklılıkları Boyutu	İlkokul	192	26,86	3,50	0,120	,904
	Ortaokul	188	26,82	2,94		
Değer Farklılıkları Boyutu	İlkokul	192	20,46	3,24	0,106	,916
	Ortaokul	188	20,50	3,47		

Tablo 23 incelendiğinde, çalışılan okul türü değişkeninin bilgiye dayalı farklılıklar boyutu $sd=0,478$, $p=0,633$ verileri ile anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sosyal kategori farklılıkları boyutuna bakıldığında ise $sd=0,120$, $p=0,904$ verileri ile anlamlı fark bulunmamıştır. Değer farklılıkları boyutu ile okul türü değişkeni arasında $sd=0,126$, $p=0,916$ puanları ile anlamlı farklılık yoktur. Okulların aynı bölgedeki ilkokul ve ortaokul olmalarından bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olduğu söylenebilir.

4.5.4. Medeni Durum İle Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyi Arasındaki İlişkisi

İlkokul ve ortaokullarda farklılıklara saygı düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerinin medeni durum değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Anova sonuçları Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24. Medeni Durum Değişkeninin Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyi ile İlişkisi

Değişken	Medeni Durum(I)	Medeni Durum (II)	Ortalama Farklılık	n	p
Bilgiye Dayalı Farklılıklar Boyutu	Bekar	Evli	,48	242	,638
		Boşanmış	2,17	2	,817
	Evli	Bekar	,48	136	,638
		Boşanmış	2,66	2	,738
	Boşanmış	Bekar	2,17	136	,817
		Evli	2,66	242	,738
Sosyal Kategori Farklılıkları Boyutu	Bekar	Evli	,64	242	,144
		Boşanmış	6,27	2	,017*
	Evli	Bekar	,64	136	,144
		Boşanmış	6,91	2	,007*
	Boşanmış	Bekar	6,27	136	,017*
		Evli	6,91	242	,007*
Değer Farklılıkları Boyutu	Bekar	Evli	,14	242	,909
		Boşanmış	3,40	2	,329
	Evli	Bekar	,14	136	,909
		Boşanmış	3,55	2	,296
	Boşanmış	Bekar	3,40	136	,329
		Evli	3,55	242	,296

Tablo 24’te medeni durum değişkeninin öğretmenlerin farklılıklara saygı düzeyine etkisine bakıldığında; bilgiye dayalı farklılıklar boyutunda, değer farklılıkları boyutunda ve toplamda p değerleri $>0,05$ olduğundan Medeni Durum Değişkeni ile farklılıklara saygı düzeyleri arasında herhangi bir anlamlı farklılık bulunmamıştır. Sosyal kategori farklılıkları boyutunda ise $p=0,017$ ve $p=0,007$ olanlarda anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

4.5.5.Çocuk Sahibi Olma Durumu İle Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyi Arasındaki İlişkisi

İlkokul ve ortaokullarda farklılıklara saygı düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerinin çocuk sahibi olma durumu değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin T- testi sonuçları Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25. Çocuk Sahibi Olma Durumu Değişkeninin Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyine Etkisi

Değişken	Çocuğunuz Var Mı?	n	Ortalama	Ss.	sd	P
Bilgiye Dayalı Farklılıklar Boyutu	Evet	182	48,91	5,02	0,393	,695
	Hayır	198	49,12	5,07		
Sosyal Kategori Farklılıkları Boyutu	Evet	182	26,79	3,56	0,339	,735
	Hayır	198	26,90	2,91		
Değer Farklılıkları Boyutu	Evet	182	20,39	3,55	0,509	,611
	Hayır	198	20,56	3,17		

Tablo 25 incelendiğinde, çocuk sahibi olma durumu değişkeninin bilgiye dayalı farklılıklar boyutunda $sd=0,393$, $p= 0,695$, sosyal kategori farklılıkları boyutunda $sd=0,339$ $p=0,735$, değer farklılıkları boyutu $sd=0,509$, $p=0,611$ verileri ile anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Öğretmenlerin kıdemi, branşı ve çocuk sahibi olup olmamaları farklılıklara bakış açılarını etkilememektedir.

4.5.6.Kıdem İle Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyi Arasındaki İlişkisi

İlkokul ve ortaokullarda farklılıklara saygı düzeyine ilişkin katılımcıların görüşlerinin kıdem değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin One-Way Anova testi sonuçları tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26. Kıdem Değişkeninin Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyine Etkisi

Değişken	Kıdem(1)	Kıdem(11)	Ortalama Farklılık	N	Anlamlı Fark (scheffe)
Bilgiye Dayalı Farklılıklar Boyutu	1-10 Yıl	11-20 Yıl	,48	97	,696
		21 Yıl ve üstü	1,80	16	,348
	11-20 Yıl	1-10 Yıl	,48	267	,696
		21 Yıl ve üstü	1,31	16	,598
	21 Yıl ve üstü	1-10 Yıl	1,80	267	,348
		11-20 Yıl	1,31	97	,598
Sosyal Kategori Farklılıkları Boyutu	1-10 Yıl	11-20 Yıl	,14	97	,928
		21 Yıl ve üstü	,05	16	,998
	11-20 Yıl	1-10 Yıl	,14	267	,928
		21 Yıl ve üstü	,19	16	,973
	21 Yıl ve üstü	1-10 Yıl	,05	267	,998
		11-20 Yıl	,19	97	,973
Değer Farklılıkları Boyutu	1-10 Yıl	11-20 Yıl	,03	97	,996
		21 Yıl ve üstü	,33	16	,920
	11-20 Yıl	1-10 Yıl	,03	267	,996
		21 Yıl ve üstü	,36	16	,913
	21 Yıl ve üstü	1-10 Yıl	,33	267	,920
		11-20 Yıl	,36	97	,913

Tablo 26’da görüldüğü gibi katılımcıların okullardaki farklılıklara saygı düzeylerine ilişkin görüşleri arasında, kıdem değişkenine göre anlamlı bir fark ($p>.05$) bulunmamıştır. Bu bağlamda meslekte geçirilen sürenin farklılıklara saygı düzeyini pek değiştirmedığı söylenebilir.

4.5.7. Branş İle Öğretmenlerin Farklılıklara Saygı Düzeyi Arasındaki İlişkisi

İlkokul ve ortaokullarda farklılıklara saygı düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerinin branş değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin One-Way Anova testi sonuçları tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27. Branş Değişkeninin Öğretmenlerin Farklılıklara Düzeyine Etkisi

Değişken	Branş	N	Ortalama	Ss.	t	p
Bilgiye Dayalı Farklılıklar Boyutu	Sınıf	175	49,12	5,05	0,431	,667
	Branş	205	48,90	5,04		
Sosyal Kategori Farklılıkları Boyutu	Sınıf	175	26,89	3,26	0,310	,757
	Branş	205	26,79	3,20		
Değer Farklılıkları Boyutu	Sınıf	175	20,74	3,52	1,637	,103
	Branş	205	20,17	3,13		

Tablo 27’de görüldüğü gibi katılımcıların bilgiye dayalı farklılıklar boyutu, sosyal kategori farklılıkları boyutu, değer farklılıkları boyutu ve toplamda ($p>0,05$) anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ayrıca branş öğretmenleri arasında farklılıklara saygı düzeyi açısından herhangi bir anlamlı farklılığın bulunup bulunmadığının tespiti için Anova testi yapılmış olup branşlar arasında herhangi bir anlamlı farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

4.6.Öğretmenlerinin İnfornel İlişki Düzeyleri ve Farklılıklara Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

Araştırmada, öğretmenlerin görüşlerine göre, ilkokul ve ortaokullarda infornel ilişkilerin düzeyi ile farklılıklara saygı düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik korelasyon analizinden elde edilen korelasyon katsayısı Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 28. İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin İnfornel İlişki ile Farklılıklara Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

		Bilgiye dayalı farklılıklar	Sosyal kategori farklılıkları	Değer farklılıkları	Genel Olarak Farklılıklara Saygı Ölçeği
Kurum içi infornel ilişkiler	r	0,055*	0,189*	0,317**	0,256*
	p	0,044	0,002	0,031	0,040
Kurum dışı infornel ilişkiler	r	0,133	0,222	0,154	0,198
	p	0,007	0,000	0,036	0,021
Genel Olarak İnfornel İlişkiler Ölçeği	r	0,688**	0,357**	0,444**	0,587***
	p	0,000	0,000	0,003	0,017

Tablo 28’de öğretmenlerin infornel ilişki düzeyleri ile farklılıklara saygı düzeyi arasında, araştırmada kullanılan her iki ölçeğin de alt boyutları ele alınarak birbirleriyle ilişkileri analiz edilmiştir.

Korelasyon analizlerinde r değeri -1,00 ile +1,00 aralığında değer almaktadır. Bu değer -1,00’a yaklaşması iki değişken arasında negatif yönde yüksek bir ilişkiyi ifade ederken bu değer +1,00’a yaklaşması iki değişken arasında pozitif yönde yüksek bir ilişkiyi ifade etmektedir.

İnfornel İlişkiler Ölçeğinin “kurum içi infornel ilişkiler” boyutu ile Farklılıklara Saygı Ölçeğinin “bilgiye dayalı farklılıklar” boyutu arasında ($r= 0,055$)

oranında çok zayıf bir korelasyon olduğu görülmektedir. Bu durum iki değişken arasında korelasyon yok şeklinde yorumlanabilir. Bu değer kurum içi informal ilişkiler boyutu ile bilgiye dayalı farklılıklar boyutu arasında çok düşük düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

İnformel İlişkiler Ölçeğinin “kurum içi informal ilişkiler” boyutu ile Farklılıklara Saygı Ölçeğinin “sosyal kategori farklılıkları” boyutu arasında ($r= 0,189$) değerinde bir ilişki görülmektedir. Yani kurum içi informal ilişki boyutu ile sosyal kategori farklılıkları boyutu arasında çok zayıf düzeyde anlamlı bir korelasyon ilişkisi olduğu söylenebilir.

Yine İnfomel İlişki Ölçeğinin “kurum içi informal ilişkiler” boyutu ile Farklılıklara saygı ölçeğinin “değer farklılıkları” boyutu arasında ($r= 0,317$) değerinde bir korelasyon olduğu göze çarpmaktadır. Bu da bize kurum içi informal farklılıklar boyutu ile değer farklılıkları boyutu arasında zayıf düzeyde pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir.

İnformel İlişkiler Ölçeği'nin bir diğer boyutu olan “kurum dışı informal ilişkiler” boyutu ile Farklılıklara Saygı Ölçeği'nin “bilgiye dayalı farklılıklar” boyutu arasındaki korelasyon katsayısının ($r= 0,133$) olduğu görülmektedir. Yani öğretmenlerin kurum dışı informal ilişkileri ile bilgiye dayalı farklılıklara saygıları arasında çok düşük düzeyde anlamlı bir korelasyon olduğu görülmektedir.

Kurum dışı informal ilişkiler boyutu ile “sosyal kategori farklılıkları” boyutu arasındaki ilişkiye bakıldığında ise çok zayıf düzeyde ($r= 0,222$) anlamlı bir korelasyon değeri görülmektedir.

İnformel İlişkiler Ölçeği'nin “kurum dışı informal ilişkiler” boyutu ile Farklılıklara Saygı Ölçeği'nin “değer farklılıkları” boyutu arasında çok zayıf düzeyde ($r=0,154$) korelasyon ilişkisi olduğu görülmektedir. Bu korelasyon ilişkisi pozitif yönde bir ilişki olup; iki değişken arasında çok zayıf bir orandadır.

Son olarak, her iki ölçeğin tüm maddeleri arasındaki korelasyon analizine bakıldığında anlamlı korelasyon olduğu görülmektedir. Yine bu ölçeklerin korelasyon analizine bakıldığında ise öğretmenlerin informal ilişki düzeyleri ile farklılıklara saygı düzeyleri arasında orta düzeyde ($r=0,587$) pozitif bir korelasyon ilişkisi tespit edilmiştir.

Yani öğretmenlerin informel ilişki düzeyleri ile farklılıklara saygı düzeyleri arasında orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir.

5. BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

5.1.Sonuç ve Tartışma

Araştırmada, İlkokul ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin informel ilişki düzeylerinin ne düzeyde olduğu ve öğretmenlerin farklılıklara saygı düzeyinin nasıl olduğuna ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Sonra okullardaki informel ilişkilerin ve farklılıklara saygı düzeyinin ilişkisi incelenmiştir. Problem cümlesi “İlkokul ve ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlerin informel ilişki düzeyleri ile farklılıklara saygı düzeyi arasında ilişki var mıdır?” olarak belirlenmiştir. Bu probleme yönelik olarak alt problemler belirlenmiş ve bunlara yanıtlar aranmış, yürütülen çalışmadan elde edilen verilerin analizleriyle bazı bulgu ve yorumlara ulaşılmıştır. Bu bulgulardan yola çıkılarak aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

Öğretmenlerden oluşan katılımcı guruba kurum içi informel ilişkiler ile ilgili; çalışanlar arasında arkadaşlık bağı güçlüdür, yöneticiler çalışanların arkadaşlıklarını destekler, yöneticiler çalışanların arkadaşlıklarını destekler, çalışanlar ailenin birer üyesi gibi görülür, mesai arkadaşları arasında samimi ve sıcak ilişkiler mevcuttur, çalışanların kişisel/özel sorunlarıyla ilgilenilir, yöneticiler çalışanlar tarafından aile büyüğü gibi görülür, çalışanların kişisel hak ve çıkarlarına duyarlılık gösterilir, yöneticiler ve çalışanlar birbiriyle şakalaşır şeklinde maddeler sorulmuş ve verdikleri cevaplar değerlendirilmiştir. Buna göre öğretmenlerden oluşan katılımcı grubun görüşleri, ilkokul ve ortaokullarda görev yapan öğretmenler arasında orta düzeyde informel (samimi, doğal, gayri resmi) ilişki ve etkileşim olduğu yönündedir. Alt boyut bulgularına göre ilkokul ve ortaokullarda çalışanlar orta düzeyde iletişim ve etkileşim içindedirler. Buna göre okul içinde, çalışanlar arasında samimi ve sıcak ilişkiler, mesleki doğal etkileşim, gayri resmi arkadaşlık ilişkileri orta düzeydedir.

Araştırmada, öğretmenlerden oluşan katılımcı grup, görev yaptıkları ilkokul ortaokullarda, çalışanlar arasında *orta* düzeyde kurum içi informel ilişkilerin olduğu görüşündedir. Bu bulgu Akbaş, (2008), Şimşek, (2003) ve Saylık, (2012) ile örtüşmektedir. Gürses, (2006) ve Şahin (2007)'in ise yaptıkları çalışmada çalışanlar arasında yüksek düzeyde kurum içi informel ilişki düzeyi olduğunu bulgulamışlardır.

Öğretmenlerin okul dışındaki iletişimi ve etkileşimi de orta düzeydedir. Buna göre, öğretmenler okul dışında normal seviyede bir araya gelmekte ve görüşmektedir. Okul dışındaki görüşme nedenleri bayramlarda (dini/resmi) birbirlerini ziyaret etmek, bazı etkinliklerde (sohbetler, halı saha maçları, altın/para günleri vb.) bir araya gelmek, okul dışında birlikte vakit geçirmek, özel günlerine (nişan, düğün, taziye, hastalık vb.) katılmaya özen göstermek, ailece görüşmek, birbirlerine ev ziyaretleri düzenlemek, birbirlerini yemeğe davet etmektir. Öğretmenlerin birbirleriyle informel ilişkiler içinde olduğunu Memduhoğlu da şöyle ifade etmiş: “Öğretmenler arasında samimi informel ilişkilerin geliştirilmesi okulda bir aile havasının oluşmasını sağlar. Gerek okul içindeki samimi sohbetler ve yardımlaşma; gerekse okul dışında görüşme, birbirlerinin kişisel sorunlarıyla ilgilenme, yardımlaşma, hasta ziyaretleri, düğün, nişan, doğum gibi önemli olaylarda hareket etme, resmi-dini bayramlarda ev ziyaretleri, yemek davetleri gibi doğal ve samimi ilişkiler çalışanların yardımlaşma ve dayanışma duygularını güçlendirir” (Memduhoğlu, 2012).

Araştırmaya katılan öğretmenler, okul dışındaki ilişkilerin *orta düzeyde* olduğu görüşündedir. Başka bir ifadeyle okullarda öğretmenler mesai saatleri dışında orta düzeyde görüşmektedir. Çalışanlar okul dışında bayramlarda (dini/resmi) birbirlerini ziyaret ederler ve genelde ailece görüşürler maddelerine ‘orta düzeyin altındadır’ cevabını vermiş, diğer sorulara orta düzeydedir demişlerdir. Öğretmenler birbirleriyle birtakım informel ilişkileri geliştirmiş ama bunu kendileriyle sınırlı tutup ailelerine taşımamışlardır. Yani aile ziyaretlerini daha az tutmuşlardır. Yine öğretmenlerin verdikleri cevaplarda dini milli bayramlarda bir araya gelmekten ziyade taziye, düğün, hasta ziyareti gibi etkinliklerde daha çok bir araya geldikleri görülmektedir. Bu sonuç Saylık, (2012) ile örtüşmektedir.

İnformel ilişkilerin orta seviyede olması takım çalışmalarını, çalışanların iş doyumunu, etkinliklere gönüllü katılımı olumlu etkiler. Ayrıca ilişkiler abartılmadığından kurumda başıboşluk ve karmaşa yaşanmaz.

Araştırmada ilkokul ve ortaokullarda çalışanlar arasındaki informel ilişkiler konusunda, öğretmenlerin görüşleri arasında kadın veya erkek olmaları kurum içi informel ilişkiler boyutunda erkekler lehine olmuştur. Lisans veya lisansüstü mezunu olmaları ya da kıdemde herhangi bir anlamlı fark bulunamamıştır. Bu bulgu Saylık (2012) ile uyumaktadır. Katılımcı öğretmenlerin lisans veya lisansüstü (yüksek lisans,

doktora) mezunu olmalarını, çalışma arkadaşlarıyla geliştirdikleri samimi, doğal, dostça ilişki ve etkileşimde herhangi bir belirleyiciliği olmamaktadır (Saylık, 2012).

Çalıştıkları okul türlerinde kurum dışındaki informel ilişkiler boyutunda ortaokulda çalışanlar lehine anlamlı fark olmuştur. Medeni durumda da kurum dışında bekârlar lehine anlamlı fark bulunmuştur. Yine çocuğu olup olmama durumunda da kurum dışı informel ilişkilerde çocuğu olmayanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu da bekârların ya da çocuğu olmayanların kurum dışı faaliyetlere daha rahat katıldıklarını, evde aile ya da çocuk sorumluluğu olmadığından vaktini daha fazla arkadaşlarına ayırabildiklerini, maçlara, ev ziyaretlerine daha fazla zaman ayırabildiklerini gösterir.

Branş etkeni incelendiğinde ise kurum dışı informel ilişkiler boyutunda branş öğretmenleri lehine anlamlı fark bulunmuştur. Bu kurum dışı informel ilişkiler boyutunda Sınıf öğretmeni ile Türkçe, Fen bilimleri, İngilizce, Sosyal Bilgiler, Görsel Sanatlar öğretmenleri arasında branş öğretmenleri lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yine Müzik ile Türkçe, Fen Bilimleri, İngilizce, Sosyal Bilgiler, Görsel Sanatlar arasında Türkçe, Fen, İngilizce, Sosyal Bilgiler, Görsel Sanatlar lehine anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Toplam boyutta da Sınıf Öğretmenliği ile Türkçe, Fen Bilimleri, İngilizce arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Beden eğitimi ile de Türkçe, Fen Bilimleri, İngilizce, Görsel Sanatlar branşları arasında anlamlı farklılıklar vardır. Görsel sanatlar, Fen bilgisi gibi dersler uygulamaya yönelik derslerdir. Uygulama, zihin kas koordinasyonu gerektiren, çoğu zaman bire bir çalışmayı zorunlu kılan, gösterip yaptırmayı gerektiren bir yolla ilerlediği için, öğrenci ile yakın temas, yüz yüze etkileşim gereklidir. Bu da daha samimi ilişkileri, duygusal bağ geliştirmeyi gerekli kılar ve informel ilişkileri geliştirir. Beden eğitimi, Müzik ve Fen dersi branşları ile ilgili bulgu Saylık (2012) ile örtüşmektedir.

Araştırmanın bu bölümünde, uygulanan ölçek sonucu elde edilen bulgular, ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır. Bu çalışmayı farklılıklara saygı düzeyinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi oluşturmuştur. Genel olarak sonuçlara bakıldığında öğretmenlerin bakış açılarının farklılıklara karşı olumlu olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin kültürel farklılıklara karşı hoşgörülü ve önyargısız oldukları görülmüştür.

Araştırmada cinsiyet faktörünün bilgiye dayalı farklılıklara saygı boyutunda anlamlı farklılık oluşturduğu gözlenmiştir. Bu anlamlı farklılık erkeklerin lehine

olmuştur. Bu bulgu Güven'in (2012) çalışması ile çelişmektedir. Güven'in (2012) çalışmasında bayan öğretmen adaylarının farklılıklara saygı düzeyi ortalamalarının erkeklere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir, bayan öğretmen adaylarının farklılıklara bakış açılarının daha olumlu olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Bizim çalışmamızda ise erkek öğretmenlerin farklılıklara bakış açısının daha olumlu olduğu sonucu çıkmıştır.

Yine araştırmada öğrenim durumu ve çalışılan okul türü değişkenlerinin öğretmenlerin farklılıklara saygı algısı üzerinde anlamlı fark bulunmamıştır. Yani lisans ya da yüksek lisans mezunu olmak farklılıklara saygı düzeyini etkilememektedir. Yine çalışılan okul türü de farklılıklara saygıyı etkilememektedir.

Medeni durum değişkenine baktığımızda sosyal kategori farklılıklar boyutunda bekâr öğretmenlere göre boşanmışlar, evlilere göre boşanmışlar, boşanmışlara göre evliler ve bekârlar lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Çocuk sahibi olma, kıdem ve branş değişkenlerinde farklılıklar düzeyinde herhangi bir anlamlı fark bulunmamıştır. Yani kıdemi, branşı ve çocuk sahibi olup olmaması kişilerin farklılıklara bakış açısını etkilememektedir.

Araştırmamızda bilgiye dayalı farklılıklar boyutunu incelediğimizde öğretmenlerin genel görüşü en yüksek ortalamayla fiziksel engeli olan bir kişiyle arkadaşlık etmem olmuştur. Bu madde ters madde olduğu için bu sonuç çıkmıştır. Yani öğretmenler fiziksel engeli arkadaşlık ilişkisinde önemsememektedir. Bu sonuç Ekmişoğlu'nun (2007) ve Üner (2011) 'in çalışması ile çelişmektedir. Ekmişoğlu (2007) ve Üner'in (2011) yaptığı araştırmada da engel durumu iletişimi olumsuz etkilemektedir. İnsanların ilk fark ettikleri farklılıkların başında bedensel engel durumları gelmektedir. Bireyler engel durumu kendi başlarına gelecek korkusu yaşarlar bu da ilişkiyi etkiler. Engel durumuna karşı önyargı daha küçük yaşlarda başlar. Farklılığın bu boyutuna yönelik olumsuz davranışlar aslında biraz empati kurularak giderilebilir. Şunu unutmamak gerekir ki kimse isteyerek engelli olmaz, bu herkesin başına gelebilecek bir durumdur, herkes bir engelli adaydır. Öğretmenlerin ilişkilerinde karşısındakinin engel durumunu göz ardı etmeleri sevindiricidir. Böylece yetiştirdikleri kişilere de rehberlik etmiş olurlar. Yine tabloyu incelediğimizde karşısındakinin eğitim düzeyi, cinsiyeti, farklı dine mensup olup olmaması, ekonomik seviyesi, kılık kıyafeti, kültürel farklılıkları

öğretmenlerin ilişkilerini etkilememektedir. Bu da öğretmenlerin farklılıklara bakış açısını gösterir. Öğretmenlerin farklılıklara saygı düzeyi ortanın üstündedir.

Sosyal kategori farklılıkları boyutunda öğretmenlerin verdikleri cevaplarda öğretmenlere göre zevkler kişiye özgüdür. Herkes farklı renklerden hoşlanabilir. Farklı inançları, buna göre de farklı davranışları bulunabilir. Ama bunlara saygı ile yaklaşmak gerekir. Erkek ya da kadın ayrımı yapıp kişilerin hareketlerini sınırlandırmamak gerekir.

Araştırmada değer farklılıkları boyutu ile ilgili öğretmen görüşleri yer almıştır. Farklılıkların toplumu güçlendirdiği ve farklılıkların ayrı bir renk kattığı fikrindedirler. Irk ayrımı yapılmaması gerektiğini vurgulamışlardır.

Yine araştırma sonucuna göre öğretmenlerin informel ilişki düzeyleri ile farklılıklara saygı düzeyleri arasında pozitif yönlü orta düzey bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, okullarda doğal, informel ilişkilerin artması, öğretmenlerin farklılıklara saygı düzeylerini orta düzeyde de olsa arttırmaktadır.

5.2.Öneriler

Bu kısımdaki öneriler uygulayıcılara yönelik öneriler ve araştırmacılara yönelik öneriler olarak ele alınmıştır. Burada sunulan öneriler araştırma sonuçları temel alınarak hazırlanmıştır.

5.2.1.Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1- Yöneticiler ve öğretmenlerin görüşmeleri okulla sınırlı kalmamalı, okul dışına da taşınmalıdır. İlişkilerin artması daha çok okul dışında gerçekleştirilen faaliyetlerle olmaktadır ve insanlar birbirlerini daha iyi tanımaktadır. Bundan dolayı aile görüşmeleri, hafta sonu gezileri, piknikler vb. düzenlenerek informel iletişimlerini artırılabilir.

2- Yöneticiler ve öğretmenler okula geldiklerinde güler yüzle selamlaşp hal hatır sorabilir, okuldan ayrıldıklarında da tebessüm ederek birbirlerinden ayrılabilirler. Birbirlerinin özel sorunlarıyla ilgilenebilirler.

3- Kurum içinde informel ilişkileri artıracak yemekli toplantılar, sosyal faaliyetler, çeşitli aktiviteler düzenlenmeli ve katılımın olması sağlanmalıdır. Kurum içi değerlendirme toplantıları geleneksel durumdan çıkartılıp daha samimi geçecek şekilde düzenlenmelidir.

4-Üstlenmiş oldukları rol itibariyle öğretmenlerin farklılıklara saygı duyması büyük önem arz etmektedir. Öğretmenlerin farklılıklara saygı kavramı ile ilgili daha

kapsamlı bilgilere sahip olması ve bu konuda yeterliliklerini arttırmaları için farklılıklara saygı konulu hizmet içi eğitimler almaları gerekir.

5- Öğretmenlerin kendilerini alanlarında yetiştirmeleri, formasyon konusunda kendilerini geliştirmelerinin önemi kadar farklılıklara saygı konusunda da geliştirmeleri önem arz etmektedir.

6- Öğretmenlerin eğitim ortamlarında ve uyguladıkları program etkinliklerinde diğer kavramlara yer verdikleri kadar, farklılıklara saygı kavramına da yer vermeleri gerekir.

7- Öğretmen yetiştirme programlarına “Farklılıklara Saygı Eğitimi” dersi eklenmelidir. Bu eğitimlerde farklılıklara saygının önemine yer verilebilir.

5.2.2.Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1- Ülkemizde farklılıklara saygı konusunda yapılan araştırmalar çok değildir. Üniversitelerin ilgili bölümleri bu konuda daha çok çalışma yapmalıdırlar.

2- Üniversiteler buldukları illerdeki eğitim kurumları ile işbirliği yapıp farklılıklara saygı kavramı ile ilgili seminerler, toplantılar düzenleyebilir.

3- Okullardaki informel ilişkiler ile farklılıklara saygı düzeyi arasındaki ilişki nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmalarla daha derinlemesine analiz edilebilir.

4- Bu çalışma ilkokul ve ortaokullarda yapılmıştır. Aynı çalışma ortaöğretim, üniversiteler ve okul öncesi kurumlarda da yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Açıklan, A. (1998). *Toplumsal kuramsal ve teknik yönleriyle okul yöneticiliği*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Akbaş, B. (2008). *Örgütsel iletişimin örgütsel bağlılığa etkisi üzerine bir araştırma* Afyon Kocatepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Akıncı, Z. B. (1998). *Kurum kültürü ve örgütsel iletişim*. İstanbul: İletişim Yayınları Cep Üniversitesi Dizisi.
- Alpman, P.S. (2009). *Toplumsal sınıflar ve eğitim*. Selçuk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Altıntaş, E. ve Çamur, D. (2001). *Sözsüz iletişim ve beden dil*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Arabacı, İ. B., Sünkür, M. ve Şimşek, F. Z. (2012). Öğretmenlerin dedikodu ve söylenti mekanizmasına ilişkin görüşleri: Nitel bir çalışma, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18(2), 171-190.
- Arıcı, İ. (2007). Öğrenci ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersindeki başarılarına etkisi, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (12), 151-168.
- Aslan, C. (1997). *Sosyoloji, kavramlar ve kullanımları*. Adana: Baki Kitapevi.
- Atasoy, Z. (2012). *Farklılıkların yönetimi: üniversite öğrencilerinin ayrımcılık algısının öğrenci başarı düzeyine etkisi üzerine bir araştırma*. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Atiker, E. (1995). *Bireyselleşme ve toplumsal farklılaşma*, İstanbul: İ.Ü.E.F. Yayınları.
- Ayaydın A. (2009). Eğitimde çoklu zekâ yansımaları ve görsel sanatlar, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 52-62.
- Aydın, M. (2007). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Hatiboğlu Yayınları.
- Aydın, M. (2010). *Eğitim yönetimi* (9. Baskı). Ankara: Hatipoğlu Yayıncılık.
- Ayvaz, Ü. (2014), 6. Sınıf öğrencilerinin matematik yeteneğindeki cinsiyet farklılıkları: ÜYEP örneği. Eskişehir Anadolu Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Bacanlı, H. (2002). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Baltaş, Z. ve Baltaş, A. (1998), *Beden dili*. 19. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Barutçugil, İ. (2004) *Stratejik insan kaynakları yönetimi*. İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Barutçugil, İ. (2006). *Yöneticinin yönetimi*. İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Başbilen, P. (2008). *Avrupa Birliği'nin etnik ve dini kimliklere yaklaşımı: Güneydoğu Anadolu Bölgesi*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Baybora, D. (2010). Çalışma yaşamında yaş ayrımcılığı ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yaş ayrımcılığı derlemesi üzerine. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 24: 33-58.
- Bektaş, M. (2014). *Yönetim tarzlarının örgütlerdeki informal iletişim kanallarına etkisi: Burdur ili kamu kurumları örneği*. Süleyman Demirel Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Bozacı, M. (2010). *Ortaöğretim öğrencilerinin temel yetenek düzeyleri ile biliş ötesi öğrenme stratejileri arasındaki ilişki*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Bozgeyikli, H. (2001). *Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri ile kişilerarası ilişkilerde farkında olma düzeyleri*. Selçuk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Bursalıoğlu, Z. (1998). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış* (11. Baskı). Ankara: Pegem yayınları.
- Bursalıoğlu, Z. (2012). *Eğitim yönetiminde teori ve uygulama* (10. Baskım). Ankara: Pegem Akademi.
- Bülbül, A. R. (2001). *İletişim ve etik*, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Büyükkaragöz, S. ve Üre, Ö. (1994). Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin demokratik tutumları araştırması. *Demokrasi Gündemi TDV Bülteni*, Sayı: 19.
- Büyükkaragöz, S. ve Kesici, Ş. (1996). Öğretmenlerin hoşgörü ve demokratik tutumları. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 2 (3): 353-365.
- Canlıer, V. (1997). *Yönetimde iletişim ve başarı*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Çoban, A. E., Karaman, N.G. ve Doğan, T. (2010). Öğretmen adaylarının kültürel farklılıklara yönelik bakış açılarının çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmesi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10, (1).

- Dal, A. (2012). Grup iletişimi ve örgüt içi iletişim. Orhon, N. ve Eriş, U. (Editörler) *İletişim bilgisi, 95-115*. (1. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Yayınları.
- Demir, A. (2007). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde ve Türk Hukuku'nda ayrımcılık yasağı*. Selçuk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Direkçi Sezer, G. (2007). *İlköğretim okulu yöneticilerinin informal (doğal) gruplara ilişkin algıları nelerdir (Ankara ili örneği)*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Doğan, İ., (1998). *Sosyoloji kavramlar ve sorunlar*, İstanbul: (ikinci Basım) Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2002). *İletişim çatışmaları ve empati*, (20. Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dönmezer, S. (1982). *Sosyoloji*. (2. Baskı). Ankara: Savaş Yayınları.
- Ekmişoğlu, M. (2007). *Erken çocukluk döneminde farklılıklara saygı eğitimi kavramı hakkında öğretmen görüşlerinin incelenmesi ve Farklılıklara Saygı Ölçeği'nin geçerlik güvenirlik çalışması*. Onsekiz Mart Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Eren, E. (2010). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi* (12. basım). İstanbul.
- Erdoğan, İ. (2005). *İletişimi anlamak*. (2. Baskı). Ankara: Erk Yayınları.
- Erdoğmuş, Z. (1989). Sosyal ilişkilere analitik bir bakış. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,6 (3), 212-229.
- Ergin, A ve Birol, C. (2000). *Eğitimde iletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eroğlu, E. (2005). *Yöneticilerin dedikodu ve söylentiye yönelik davranış biçimlerinin belirlenmesi. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 203-218. <http://edergi.manas.edu.kg/index.php/sbd/article/viewFile/474/429>, Erişim tarihi: 23.06.2017.*
- Geçimli, A. (2007). *Örgütsel davranış biçimi olarak iletişim*, Selçuk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Gezgin, M. F. (1988). Cemaat-cemiyet ayırımı ve ferdinand tönnies. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Sosyoloji Konferansları*, 22, 183-201.
- Gürses, Y. (2006). *Eğitim örgütlerinde yöneticilerin etkili iletişim kurma becerilerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma (Kütahya merkez ilçe örneği)*. Dumlupınar Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Gürsoy, K. (2006). Felsefe ve hoşgörü. *Felsefe Dünyası*, 23, 18-21.
- Güven, E. (2012). *Sınıf öğretmeni adayların farklılıklara saygı düzeyleri ile özerklik düzeyleri arasındaki ilişkini incelenmesi*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kalaycı, Ş. (2006). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Karasar, N. (1998), *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: 8. Baskı.
- Karasar, N. (2012), *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 23. Baskı.
- Karlı, C. (2007). *İlköğretim okullarında yönetici öğretmen iletişimi: öğretmen algılarına göre. İstanbul ili Tuzla ilçesi örneğinde bir araştırma*. Yeditepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kaya, A. (2006). *Yönetimde insan ilişkilerinin sırları*, Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Kılıç, T. (1998). *Örgütsel verimliliğin geliştirilmesinde iletişimin yeri ve önemi*. Çukurova Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Koçer, M. (1974). *İşletmede beşeri münasebetler (Ders Notları)*, Ankara: Güven Matbaası.
- Kongar, E. (2002). *Toplumsal değişme kuramları ve türkiye gerçeği* (9.Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Memduhoğlu, H. B. (2007). *Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre Türkiye’de kamu liselerinde farklılıkların yönetimi*, Ankara Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Memduhoğlu, H.B. (2008). *Ulusal, küresel ve örgütsel bağlamda farklılıkları yönetme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Memduhoğlu, H. B. ve Saylık, A. (2012). Okullarda informel ilişkiler ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 1-21.
- Mora, N. (2008). Kendi öteki iletişimi ve etnomerkezcilik. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 5(2): 206-218.
- Nirun, N. (1994). *Sistematiik sosyoloji yönünden aile ve kültür*, Ankara, AKDITYK AKM Yay. Sayı:73.

- Okçu, V. (2014). Öğretmenlerin algılarına göre okul yöneticilerinin dönüşümsel ve işlemsel liderlik stilleri ile okuldaki farklılıkları yönetme becerileri arasındaki ilişki, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14 (6): 2161.
- Okkalı, M. (2008). *İlköğretim okullarında örgütsel iletişim becerilerinin örgütsel öğrenmeye etkisinin öğretmenler tarafından algılanması*. Marmara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Öksüz, Y. ve Güven, E. (2012). Farklılıklara saygı ölçeği (FSÖ) geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science*, 5(5), 457- 473.
- Örücü ve diğerleri, (2012). Biçimsel örgüt yapısının örgütsel iletişime etkisi: bir kamu hastanesi örneği, *Akademik Bakış Dergisi*, 32: 1-20.
- Özarallı, N., Torun, A. (2011). Biçimsel ve biçimsel olmayan iletişim, yönetici ile kuruma duyulan güven ve üstün uzmanlık gücü arasındaki ilişkiler üzerine bir araştırma. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 6 (2), 101-113.
- Özdemir, S. (2000). *Eğitimde örgütsel yenileşme* (5. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Özkalp, E. ve Kirel, Ç.(2011).*Örgütsel davranış* (5.Baskı). Bursa: Ekin Yayınları.
- Sabuncuoğlu, Z. ve Tüz, M. (1998). *Örgütsel psikoloji*. (3.Baskı). İstanbul: Alfa Basım Yayım.
- Sabuncuoğlu, Z. ve Tüz, M. (2008). *Örgütsel psikoloji*, (4. Basım). Bursa: Alfa Aktüel Basım Yayıncılık.
- Sabuncuoğlu, Z.(1984). *Çalışma psikolojisi*. (2. Basım). Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Saylık, A. (2012), *Ortaöğretim okullarında informal ilişkiler ile okul müdürlerinin liderlik stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Solmaz, B. (2004). *Kurumsal söylenti ve dedikodu: türkiye'deki işletmeler üzerine bir uygulama*. Konya: Tablet Yayınları,
- Şahin, A. (2007). *İlköğretim okul yöneticilerin kişiler arası iletişim becerileri ve çatışma yönetimi stratejileri arasındaki ilişki* Akdeniz Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Şimşek, Y. (2003). *Okul müdürlerinin iletişim becerileri ile okul kültürü arasındaki ilişki*. Anadolu Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Telman, N.ve Ünsal, P. (2009). *İnsan ilişkilerinde iletişim*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

- Tutar, H., ve Yılmaz, M. K. (2003). *Genel iletişim*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tutar, H. (2009). *Örgütsel iletişim*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Tutar, H. ve Yılmaz, M. K. (2012). *İletişim; genel ve örgütsel boyutuyla* (8. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- TDK, (2017), *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a552b022cc302.50706567, 22/10/2017.
- Türkmen, İ. (2000). *Yöneticiler için etken iletişim modeli*. Ankara: MPM Yayını.
- Türkmen, İ. (2003). *Yöneticiler için etken iletişim modeli*. Ankara: Milli Prodüktivite Yayınları.
- Ünalp. A. T. (2007). *Küresel işletmeler ve küresel işletmelerde farklılıkların yönetiminde kültürel farklılıkların önemi*. Dokuz Eylül Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Üner, E. (2011). *Okul öncesi eğitim programındaki 36-72 aylık çocuklara farklılıklara saygı eğitimi kazandırmanın öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Erciyes Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Varol, M.(1993). *Örgüt sosyolojisine giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları No:2.
- Vural, Z. B.A. (2012). *Kurum kültürü ve örgütsel iletişim*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yavuz, S. (2008). *Din değerlerinin çalışma hayatındaki yeri: sanayi işçileri üzerine bir araştırma (Çorum örneği)*. Ankara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yıldız, M. (2004). Eşitlik bağlamında insan hakları ve ırk. *Kaygı Dergisi Uludağ Üniversitesi Felsefe Dergisi*, 3: 49-54.
- Yılmaz, A.S. (2007). *İnformel ilişki şekillerinin kurumsal yapılara yansımaları*, Fırat Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.

EKLER

Ek 1. Ölçek

İLK VE ORTAOKUL ÖĞRETMENLERİNİN İNFORMAL İLİŞKİ DÜZEYLERİ İLE FARKLILIKLARA SAYGI DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Sayın Öğretmen Arkadaşım,

İlk ve Ortaokul Öğretmenlerinin İnfornel İlişki Düzeyleri ile Farklılıklara Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişkiyi ortaya koymak istemekteyim. Yüksek lisans tez çalışmasına veri elde etmek amacıyla hazırlanan bu formdan elde edilen veriler bilimsel amaçla kullanılacak, hiçbir kişi ya da kurumla paylaşılmayacaktır.

Ölçek toplam üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde okullardaki informal ilişkilere yönelik ifadeler ve üçüncü bölümde de farklılıklara saygı ifadeleri yer almaktadır. Sorulara içten ve eksiksiz cevap verip zaman ayırdığınız için şimdiden teşekkürler.

Adil YILDIRIMÇAKAR
EYTPE Prog. Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz : (...) Kadın (...) Erkek
2. Öğrenim Durumu : (...) Lisans (...) Lisansüstü (...) Diğer
3. Çalıştığınız Okul Türü : (...) İlkokul (...) Ortaokul
4. Medeni Durumunuz : (...) Bekar (...) Evli (...)
Boşanmış
5. Çocuğunuz Var mı? : (...) Evet (...) Hayır
6. Kıdeminiz : (...) 1-10 yıl (...) 11-20 yıl (...) 21 yıl
ve üstü
7. Branşınız :

Ek 2. İnfornel İlişkiler Ölçeği

İNFORMEL İLİŞKİLER ÖLÇEĞİ		Hiç Katılmıyorum	Az Katılmıyorum	Orta Düzeyde Katılmıyorum	Çok Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
1	Çalışanlar arasında arkadaşlık bağı güçlüdür.					
2	Yöneticiler çalışanların arkadaşlıklarını destekler.					
3	Çalışanlar, ailenin birer üyesi gibi görülür.					
4	Mesai arkadaşları arasında samimi ve sıcak ilişkiler mevcuttur.					
5	Çalışanların kişisel/özel sorunlarıyla ilgilenilir.					
6	Yöneticiler, çalışanlar tarafından aile büyüğü gibi görülürler.					
7	Çalışanların kişisel hak ve çıkarlarına duyarlılık gösterilir.					
8	Çalışanların yaptıkları hatalar ikili ilişkilerle ve görüşmelerle giderilmeye çalışılır.					
9	Yöneticiler ve çalışanlar birbiriyle şakalaşırlar.					
10	Çalışanlar birbirine sarılarak selamlaşırlar.					
11	Çalışanlar bayramlarda (dini/resmi) birbirlerini ziyaret ederler.					
12	Çalışanlar bazı etkinliklerde (sohbetler, halı saha maçları, altın/para günleri vb.) bir araya gelirler.					
13	Çalışanlar okul dışında birlikte vakit geçirirler.					
14	Çalışanların özel günlerine (nişan, düğün, taziye, hastalık vb.) katılmaya özen gösterilir.					
15	Çalışanlar genelde ailece görüşürler.					
16	Çalışanlar birbirlerine ev ziyaretleri düzenlerler.					
17	Çalışanlar birbirlerini yemeğe davet ederler.					

EK 3. Farklılıklara Saygı Ölçeği

FARKLILIKLARA SAYGI ÖLÇEĞİ		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	İnsanların farklı olandan çekinmelerinin normal olduğunu düşünürüm					
2	Arkadaşlık ilişkilerini geliştirmemde farklı gelir düzeyine sahip olup olmama belirleyici olamaz.					
3	Çocuğumun sınıf öğretmeninin cinsiyeti öğretmen tercihimde dikkate almayacağım bir konudur					
4	Cinsel tercihleri konusunda hemcinsine yönelen bireylerle arkadaşlık ilişkisi kurmam.					
5	Fiziksel engeli olan bir kişiyle arkadaşlık etmem					
6	Susmak küçüğün, söz büyüğündür					
7	Erkeğin patronsu davranışlarına sabredilir, ama bunu bir bayan yaptığında katlanılacak tarafı yoktur.					
8	Benden düşük eğitim düzeyine sahip insanlarla konuşmaya gerek duymam					
9	Dini yaşantılardaki farklı uygulamaları yadırgamam.					
10	Saygı duyulması gereken ne düşünüldüğü değil, düşünen bireyin kendisidir.					
11	Ekonomik gelir seviyesi yüksek arkadaşlarımın olması kendimi daha iyi hissetmeme sebep olur.					
12	İnsan ilişkilerinde başarılı olabilmek için üniversite eğitimi olmazsa olmazdır.					
13	İnsanların yöresel kıyafetlerle dolaşmasından rahatsız olurum.					
14	Anlamsız bulduğum işlerle uğraşanları cahil olarak görürüm.					
15	Eğer bir kişi saçma bulduğum bir düşünceyi savunuyorsa, onu ciddiye almam.					
16	Kültürel farklılıkları bireyleri birbirinden üstün kılacak unsurlar					

	olarak görmüyorum.					
17	Doğru bulsam da, çoğunluğa ters düşen bir davranışı itici bulurum.					
18	Eğitim düzeyi yüksek bireylerin oylarının değeri daha yüksek olmalıdır.					
19	Bazı toplumların ölülerini gömmek yerine yakmalarını saçma bulsam da bunu engellemenin doğru olmadığını düşünürüm.					
20	Zevklerin kişiye özgü olduğunu düşünürüm.					
21	Yapabilecek gücüm olsa gökkuşağından bazı renkleri atardım.					
22	Erkeğin ağlamasını güçsüzlük olarak görürüm.					
23	Bana hoş gelen bir şeyden korksa bile, bundan dolayı karşımdakini yadırgamam.					
24	Müslüman bir memlekette çan sesini duymak beni rahatsız eder.					
25	Sıradışı davranan biriyle alay etmekte bir sakınca yoktur.					
26	Güçlü bir devlet olmanın yolu; farklılıkların yaşanmasına izin vermemekten geçer.					
27	Öğretmenlikte erkekler bayanlar kadar başarılı olamazlar.					
28	Farklı ırktan biriyle evlenmek istemem.					
29	Yaşına uygun giyinmeyen insanları itici bulurum.					
30	Kültürel farklılıklar aşure gibidir; her malzeme kendi özelliğini kaybetmeden ayrı bir tat oluşturur.					

Ek 4. İzin Yazısı

T.C.
EDREMIT KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Eğt BİL 244 17278

Öğretmen Ser

Sayı : 24931369-605.01-E.8756647
Konu : Adil YILDIRIMÇAKAR'ın Veri
Toplama İzin Onayı

12.06.2017

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

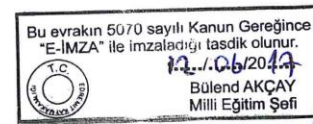
İlgi: 05.06.2017 tarih ve 9198 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Adil YILDIRIMÇAKAR'ın "İlk ve Ortaokul Öğretmenlerinin İnförmel İlişki Düzeyleri İle Farklılıklara Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişki" konulu yüksek lisans tezi kapsamında ilçemiz ilk/Ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlere ölçek/anket uygulayabilmesine dair 09.06.2017 tarih ve 3171 sayılı izin kaymakamlık onayı yazımız ekinde sunulmuştur.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

İhsan KESKİN
Kaymakam a.
İlçe Milli Eğitim Müdürü

Eki: Kaymakamlık Onayı (1 Sayfa)

Edremit İlçe M.E.M. İpekyolu cad. Bölge hastahanesi Karşısı VAN
Tel: 0(432) 312 24 35
Web: <http://Edremit65.meb.gov.tr>

Faks:0(432) 312 24 35
E-Posta: edremit65@meb.gov.tr

Ayrıntılı Bilgi İçin: İshak DURAN V.H.K.İ

Ek 5. İzin Yazısı

T.C.
EDREMIT KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 24931369-903/ *3171*
Konu : Adil YILDIRIMÇAKAR'ın
Veri Toplama İzin Onayı

09/06/2017

KAYMAKAMLIK MAKAMINA
EDREMIT

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı tezli yüzsek lisans öğrencisi Adil YILDIRIMÇAKAR'ın "İlk ve Ortaokulu Öğretmenlerinin İnförmel İlişki Düzeyleri ile Farklılıklara Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişki" konulu yüksek lisans tezi kapsamında Müdürlüğümüz bünyesindeki ilk ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlere yönelik ekteki ölçek/anket uygulama talebi ile ilgili 05.06.2017 tarih ve 9198 sayılı Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlüğü'nün yazısı ekte sunulmuştur.

Söz konusu ilgilinin müdürlüğümüze bağlı ilk ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlere yönelik ekteki ölçek/anketi uygulaması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde OLUR'larınıza arz ederim.

Mehmet Bakır BEDEVİOĞLU
Müdür a.
İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü

OLUR
09/06/2017

İhsan KESKİN
Kaymakam a.
İlçe Milli Eğitim Müdürü

Ek 6. İzin Yazısı

Adil Yıldırımçakar <adilyildirimwan65@gmail.com>

13
May

İzin Talebi

Alıcı: yoksuz

Merhaba hocam , Van Y.Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimlerin de yapacağım " Farklılıklara Saygı Düzeyinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi" adlı tez çalışmama da sizin geliştirmiş olduğunuz "farklılıklara Saygı Ölçeği"ni kullanmak istiyorum. Gerekli iznin tarafınızca kabul edilmesi hususunu arz ederim.Saygılarımla

Adil YILDIRIMÇAKAR
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı

İzin Kabulü

22 May

Yücel Oksuz <yoksuz@omu.edu.tr>

Alıcı: Adil Y.Çakar

Merhaba, Hocam,

Ölçeği elbette kullanabilirsiniz. Ancak; araştırma sonuçları ile ilgili dönütte bulunursanız sevinirim. Ölçek maddeleri ve geçerlik güvenirlik çalışmaları ekte yer almaktadır. İyi çalışmalar.

Doç. Dr. Yücel ÖKSÜZ

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

10.05/2018

Tez Başlığı / Konusu

İlkadul ve Ortadul Öğretmenlerinin İnfomal İlişki Düzeyi ile
Farklılıklara Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 94 sayfalık kısmına ilişkin, 02.05/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından tuzun intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 14 (On dört) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

10.05/2018
Adil YILDIRIMÇAKAR
Adı, Soyadı, İmza

Adı Soyadı : Adil YILDIRIMÇAKAR
Öğrenci No : 11321710116
Anabilim Dalı : Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Programı : Eğitim Yönetimi Teftiş, Planlama ve Denetimi
Statüsü : Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN
Prof. Dr. Halil İŞİK
10.05/2018

(Signature)

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR

Enstitü Sekreteri